

ŞİRKET BİRLEŞMELERİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Abdulaziz ERTAŞ

DANIŞMAN

Prof.Dr.Halim SÖZBİLİR

AFYON-1998

**T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI**

ŞİRKET BİRLEŞMELERİ VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Abdulaziz ERTAŞ

**DANIŞMAN
Prof.Dr.Halim SÖZBİLİR**

**AFYON-1998
ÖZET**

Günümüzde rekabetin artması, uluslararası ticaretin gelişmesi küresel imalatı teşvik etmektedir. Ancak bunun başarılabilmesi için büyük varlık ve ekonomik güç gerekmektedir.

Şirketler, iç büyümeden daha avantajlı olan birleşmeyi; özellikle vergi avantajları ve sinerji nedeniyle günümüzde daha fazla tercih ettiklerini görmekteyiz.

Çalışmamızda genel olarak şirketlerin büyümeleri, şirketlerin birleşme nedenleri ve birleşmelerde hukuksal süreç üzerinde durulmuştur. Ayrıca; Tek Düzen Hesap Planına uygun vergili ve vergisiz birleşmeye örnek olarak iki çalışma verilmiştir.

ABSTRACT

Nowadays the development of the international trade effected on the competition rise. Also, result of this development global production increased. But required that, economical power and big capital to catch this development.

Company merger more advantageous than internal financing which is preferred to especially tax advantageous and sinergy.

In this study, generally company growth merger reasons and legal procedure were studied. In addition, to company merger the monotonous plan of account examined by suitable models.

GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
ŞİRKETLERİN BÜYÜMELERİ.....	3
I. İÇSEL BÜYÜME.....	3
II. DIŞSAL BÜYÜME.....	3
1. Şirketlerin Ekonomik ve Hukuki Bağımsızlıklarını Koruyarak Birleşmeleri.....	4
1. 1. Karteller.....	4
1. 2. Holding.....	5
1. 3. Konsern.....	5
1. 4. Konsorsiyum.....	5
2. Şirketlerin Hukuki ve Ekonomik Bağımsızlıklarını Kaybederek Birleşmeleri.....	6
2.1. Tröst	6
2.2. Tam Birleşme (Marger veya Füzyon).....	6
2.2.1. Birleşme.....	7
2.2.2. Satınalmalar.....	7
2.2.3. Devralma.....	7

3. Büyüme İçin Gerçekleştirilen Birleşmelerin Sınıflandırılması.....	7
1. Yatay Birleşmeler.....	8
2. Dikey Birleşmeler.....	8
3. Karma (Çapraz) Birleşmeler.....	8
İKİNCİ BÖLÜM.....	10
ŞİRKET BİRLEŞMELERİ.....	10
I. ŞİRKET BİRLEŞMELERİNİN NEDENLERİ.....	10
1. Ölçek Ekonomilerinden Yararlanma (Büyük ölçekte faaliyette bulunmanın sağladığı yararlar) :.....	11
2. Yetenekli Yönetime Sahip Olma.....	12
3. Birleşmenin İç Büyümeden Üstün Yönlerinin Olması.....	13
4. Değerli Sınai Haklara Sahip Olma.....	15
5. Piyasada Firmaya Prestij Sağlama.....	15
6. Vergi Avantajı.....	15
7. Psikolojik Nedenler.....	16
II. BİRLEŞME ŞARTLARI.....	16
1. Birleşen Şirketlerin Türlerinin Aynı Olması.....	16

2. En Az İki Şirketin Varlığı.....	17
III. BİRLEŞME İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR.....	18
1. Birleşme Sözleşmesi.....	18
2. Değişirme Birimi.....	18
3. Tasfiyesiz İnfisah.....	19
4. Külli Halefiyet.....	19
5. Mal Varlıklarının Birleşmesi.....	20
IV. BİRLEŞME TÜRLERİ.....	20
1- Devralma (Katılma - İltihak).....	21
2- Yeni Kuruluş (Tam Birleşme)	21
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	22
ŞİRKET BİRLEŞMELERİNİN HUKUKİ AÇIDAN İNCELENMESİ.....	22
I. TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE ŞİRKET BİRLEŞMELERİ.....	22
1- Türk Ticaret Kanunu'na Göre Birleşme Kavramı.....	22
a- Tam Birleşme (Yeni Kuruluş).....	23
b- Katılma Şeklinde Birleşme (Devralma).....	23

2. T.T.K.'na Göre Birleşmenin İlke Ve Koşulları.....	24
3. Birleşmenin Hükümleri.....	28
4. Birleşmeye İtiraz.....	28
5. Anonim Şirketler de Birleşme ile ilgili Özel Hükümler.....	29
5.1. Devralma	29
5.2. Yeni Bir Anonim Şirket Kurulması.....	30
6. Şirketlerdeki Birleşme İşlemleri.....	31
6.1. Anonim Şirketlerde Birleşme.....	35
6.1.1. Bir Anonim Şirketin Diğer bir Anonim Şirket Tarafından Devralınması.....	35
6.1.2. Birden Çok Anonim Şirketin Yeni Kurulacak Bir Anonim Şirkette Birleşmesi.....	37
6.1.3. Bir Anonim Şirketin Kamu Tüzel Kişisi Tarafından Devralınması.....	38
6.2. Limited Şirketlerde Birleşme.....	39
6.3. Limited Şirketlerde Birleşme İşlemleri.....	40
6.4. Kollektif ve Komandit Şirketlerde Birleşme.....	42
6.5. Kollektif ve Komandit Şirketlerde Birleşme İşlemleri.....	43

II. KURUMLAR VERGİSİ KANUNU’DA BİRLEŞME KARI.....	44
1. Birleşme (Vergili Birleşme).....	44
1.1. Birleşme Dönemi.....	45
1.2. Birleşme Karı.....	46
2. Devir (Vergisiz Birleşme).....	48
2.1. Devir Koşulları.....	48
3. Beyanname ve vergi.....	50
4- Birleşme ve Devir Halinde Amortismanlar ve Yeniden Değerleme.....	51
5. Birleşme ve Devir Durumunda K.D.V.....	55
III. SERMAYE PİYASASI KANUNU AÇISINDAN ŞİRKET BİRLEŞMELERİ.....	55
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	59
BANKALARIN BİRLEŞMESİ.....	59
I. GENEL OLARAK BANKA BİRLEŞMELERİ.....	59
1.Banka Birleşmelerinin Çeşitleri	59

2. Banka Birleşmelerinin Nedenleri.....	60
2.1. Sinerji Hipotezi.....	61
2.2. Çeşitlilik Hipotezi.....	61
2.3. Pazar Payı Hipotezi.....	61
2.4. Yönetici Fayda Maksimizasyonu Hipotezi.....	61
3. Birleşme ve Satın Almaya ilişkin Düzenlemeler.....	62
3.1. Avrupa Birliği Birleşme Mevzuatı.....	62
3.2. ABD Antitröst Yasası.....	63
4. Bankalar mevzuatında birleşme kavramı.....	64
II. BİRLEŞEBİLECEK BANKALAR.....	64
1. Türkiye'de faaliyette bulunan bankalar.....	64
2. Nev'i lerin aynı olması Şartı.....	65
III. BANKALARIN BİRLEŞME ŞEKİLLERİ.....	65
1. Bankaların devralma suretiyle birleşmesi.....	66
2. Bankaların yeni kuruluş suretiyle birleşmesi.....	69
IV. BANKALARIN ZORUNLU BİRLEŞMELERİ.....	71
1. Genel Olarak Zorunlu Birleşme.....	71

2. Maliye Bakanlığı'nın Birleşmeden Önce Alacağı Önlemler.....	72
3. Zorunlu birleşmeye karar verilmesi.....	73
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	75
ŞİRKET BİRLEŞMELERİNDE TEK DÜZEN HESAP PLANINA UYGUN ÖRNEK ÇALIŞMA.....	75
ÖRNEK ÇALIŞMALAR.....	78
1. DEVİR (VERGİSİZ BİRLEŞME).....	78
1.1. Devir Anlaşması.....	78
1.2. Devrolan KAR Sanayi Ve Ticaret A.Ş.' nin Muhasebe Kayıtları.....	81
1.3. Devralan YAĞMUR Sanayi Ve Ticaret A.Ş.' nin Muhasebe Kayıtları.....	83
2. BİRLEŞME (VERGİLİ BİRLEŞME).....	85
2.1. Devir Anlaşması.....	85
2.2. KAR Sanayi Ve Ticaret A.Ş.' nin Devrettiği Değerler Ve Devredilen Net Tutarlarının Hesaplanması.....	88
2.3. Devrolan KAR Sanayi Ve Ticaret A.Ş.' nin Muhasebe Kayıtları	89
2.4. Devralan YAĞMUR Sanayi Ve Ticaret A.Ş.' nin Muhasebe Kayıtları	92

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	94
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	96

ÖNSÖZ

Tez konumu belirlerken yapmış olduğumuz araştırmalarda şirketlerin üretim maliyetlerini azaltması, rekabet gücünü artırması için ne gibi yöntemleri izlemesi gerektiği konusunu özellikle araştırdık.

Bu amaçla şirketlerin amaçlarına uygun hedef şirketlerle birleşmek suretiyle istedikleri sonuçlara ulaşabileceklerini ele aldık.

Konunun seçiminde, çalışmanın her aşamasında desteklerini esirgemiyen başta Prof. Dr. Halim SÖZBİLİR hocama, ayrıca görüş ve önerilerinden dolayı Doç. Dr. Kerim BANAR, Yrd. Doç. Dr. Mehmet ERKAN ve Okul müdürümüz Yrd. Doç. Dr. Mustafa YALÇIN hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim.

KISALTMALAR

A.B.	:Avrupa Birliği
A.B.D.	:Amerika Birleşik Devletleri
A.Ş.	:Anonim Şirket

a.g.e.	:Adı Geçen Eser
a.g.m.	:Adı Geçen Makale
B.K.	:Borçlar Kanunu
G.V.K.	:Gelir Vergisi Kanunu
K.D.V.	:Katma Değer Vergisi
K.D.V.K.	:Katma Değer Vergisi Kanunu
K.V.K.	:Kurumlar Vergisi Kanunu
M.S.U.G.T.	:Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği
md.	:Madde
S.M.M.M.	:Serbest Muhasebeci Mali Müşavir
S.P.K.	:Sermaye Piyasası Kanunu
S.P.Kurulu	:Sermaye Piyasası Kurulu
S.	:Sayfa
T.T.K.	:Türk Ticaret Kanunu
T.T.S.G.	:Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi
T.O.B.B.	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
v.b.	:Ve Benzeri
V.U.K.	:Vergi Usul Kanunu
Y.M.M.	:Yeminli Mali Müşavir

GİRİŞ

Günümüzde rekabetin artması, uluslararası ticaretin gelişmesi, küresel imalat ve ticareti teşvik etmektedir. Ancak bunu başarabilmek için büyük varlık ve ekonomik güç gerekmektedir. İşte bunu sağlayabilmek için bilhassa aynı konuda rekabette bulunan firmalar güçlerini birleştirerek piyasadaki pazar payını genişletmek, yaymak ve rakiplerini safdışı bırakmak için birleşme yolunu seçebilmektedirler.

Bazen ekonomik buhranlar şirketleri olumsuz yönde etkilemekte, çoğu zaman varlıklarını devam ettirebilmek için diğer şirket ve kuruluşlarla birleşme ihtiyacını hissetmektedirler.

Şirketler birleşmek suretiyle büyük ölçekli şirketler haline gelmesi ve bunun tabii sonucu olarak ölçek ekonomilerinden faydalanma imkanına kavuşmaları birleşmelerde önemli bir etken olmaktadır.

Şirketlerin birleşmeleri, ayrı ayrı şirketlerden oluşan sistemin getirisinden daha yüksek bir toplam faydayı birleşmeyle sinerji etkisi sağlamaktadırlar.

Yirminci yüzyıla birleşmeler yüzyılı demek herhelde yanlış olmayacaktır. Özellikle Avrupa ülkeleri arasında meydana gelen siyasal entegrasyonlar ekonomik alanda da kendini göstermiştir. Avrupa Birliği'ne mensup ülkelerin ortak para birimine geçmeleri, Serbest dolaşım hakları ve en önemlisi de topluluk ülkeleri arasında ortak ekonomik politikaların saptanması hem Avrupa Birliği ülkelerini hemde diğer Dünya ülkelerini oldukça etkilemiştir.

Avrupa Birliği sınırları içerisinde faaliyet gösteren şirketlerin pazar paylarını kaybetmemek ve büyük bir ekonomik güç oluşturmak amacıyla birleştiklerini görmekteyiz. Avrupa ülkelerinde meydana gelen bu gelişmeler, Avrupa Birliğinin dışında kalan ülkelerde birtakım gelişmelerin olmasını zorunlu kılmıştır.

Avrupa Birliğinin ortak ekonomik politikalar öngörmesi ve Birlik kapsamı dışındaki ülkelere bunu siyasi ve ekonomik bir baskı aracı haline getirmiş olması , ülke bazında mevcut şirketlerin birleşme ve bütünleşme çabalarını artırmıştır.

Türkiye'de şirket birleşmeleri ile ekonomik kalkınma süreci hızlandırılarak bu süreç tamamlanabilir. İç pazarlarda ve özellikle dış pazarlarda oluşan büyük ölçekli şirketleşme çabaları karşısında, şirketlerin rekabet gücünü arttırmak amacıyla şirket birleşmelerine hız verilmesi ve birleşmenin avantajlı hale getirilmesi gerekmektedir.

Hazırlamış bulunduğumuz çalışmada; birinci bölümde şirketlerin genel olarak büyüme yönleri ve yöntemleri anlatılarak, ekonomik ve hukuksal açıdan bağımsızlıklarını koruyup ve bağımsızlıklarını kaybetmeleri açısından birleşmeler incelenmiştir.

İkinci bölümde; Şirketlerin birleşme nedenleri, şirket birleşmelerinde kullanılan temel kavramlar ve birleşme çeşitleri üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde; Hukuksal açıdan şirket birleşmeleri incelenmiştir. Hukuk sistemi içerisinde Türk Ticaret Kanunu, Kurumlar Vergisi Kanunu'da birleşme karı, Sermaye Piyasası Kanunu ve Katma Değer Vergisi kanunu çerçevesinde şirketler "Devir ve Birleşme" olarak ayrı ayrı şirketler bazında incelenmiştir.

Bördüncü bölümde; Banka birleşmeleri üzerinde durulmuştur. Dünya'da ve Türkiye'de banka birleşmeleri ile ilgili uyulacak süreç ve hukuksal boyut hakkında açıklamalar yapılmıştır.

Beşinci bölümde; Tek Düzen Hesap Planına ilişkin açıklamalarda bulunularak; vergili ve vergisiz birleşme olmak üzere iki açıdan muhasebileştirmeye yer verilmiştir.

Sonuç kısmında ise birleşmeler hakkında sonuçlar ve öneriler yer almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞİRKETLERİN BÜYÜMELERİ

Günümüzde şirketler sürekli olarak büyüme çabası içindedirler. Bu büyüme çabalarını, şirketlerde çalışan yöneticiler'de sürekli olarak desteklemektedirler. Zira, büyüyen şirketlerin yöneticileri'de büyük işletmenin sağlayacağı imkanlardan öncelikle yararlanacaklardır. Bunun dışında, büyüyen şirketin iş hacmi artacağından dolayı uzmanlaşma ve iş bölümüne gidilerek daha fazla uzmanlaşmış ve kalifiye personel çalıştırma imkanı doğacaktır. Bu da işletmenin verimliliğini artırarak maliyetleri düşüreceğinden işletmenin karlılıkları artacak, artan karla yeni teknoloji alınacak ve büyük ölçekli üretim yapmanın avantajlarını sürekli olarak kullanmak isteyecektir .

Bundan başka şirketleri büyümeye zorlayan bir başka faktör de, işletmenin faaliyette bulunduğu ülkedeki ekonomik büyümedir. Bir ülkede ekonomik büyüme sonucunda belirli mal ve hizmetlerle ilgili pazar da büyüyeceğinden, şirketler pazar paylarını oransal olarak korumak ve rakiplerine pazardan daha fazla pay kaptırmamak için büyümek zorundadırlar.¹

Hem makro hem de mikro açıdan önemli olan büyüme çeşitli yollardan gerçekleştirilebilir. Büyüme biçimleri içsel ve dışsal büyüme olarak iki başlık altında incelenebilir.²

I. İÇSEL BÜYÜME

Mevcut yapılmakta olan iş genişletilerek yapılan büyümeye iç büyüme denir³

¹ ERTÜRK, Mümin ;” **İşletme Biliminin Temel İlkeleri**” ,Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul 1995, S.52

² AKGÜÇ, Öztin ;” **Finansal Yönetim**” İstanbul Üniversitesi Yayın No:2825 , İstanbul 1982 S.735

³ ERTÜRK, Mümin ;a.g.e. S.52

İçsel büyüme satışları artırarak yeni ürün alanlarına girerek veya benzer yollarla da gerçekleştirilebilir. Bu tür büyüme kademeli olarak yapılabileceği için , büyümenin planlanması ve şirketin yeni duruma uyumu daha kolay olabilir.

II. DIŞSAL BÜYÜME

Aynı konuda faaliyet gösteren bir başka şirketin satın alınmasına dış büyüme adı verilir. Bu tür büyüme ani bir şekilde gerçekleştiğinden örgüt ve yönetim üzerindeki etkisi ana işletme ile satın alınan işletmenin arasındaki ilişkilere bağlıdır. Eğer yeni satın alınan işletmenin yönetimine karışmayıp, eskisi gibi faaliyetlerini sürdürmesine müsaade edilecekse, büyümenin ana işletme üzerindeki etkisi fazla olmaz. Eğer yeni alınan işletme ana işletmenin bir bölümü haline getirilecekse, yeni görev ve sorumluluklar ortaya çıkacağı için ana işletmenin yönetimini büyük ölçüde etkileyecektir. ⁴

İşletmeler kısmen yada tamamen satın alınarak veya diğer işletmeler ile çeşitli şekillerde iş birliğine giderek gerçekleştirilen büyüme, dışsal büyüme olarak da tanımlanır. ⁵

Dışsal büyüme sonunda şirketler ekonomik ve hukuki bağımsızlıklarını korur, kısmen veya tamamen kaybedebilirler .

Ekonomik birleşmeler bakımından birleşmeler iki başlık altında toplanabilir. ⁶

1. Şirketlerin Ekonomik ve Hukuki Bağımsızlıklarını Koruyarak Birleşmeleri

Şirketler ekonomik ve hukuki bağımsızlıklarını koruyarak birleşmeleri aşağıdaki şekillerde gerçekleşmektedir. ⁷

I. I. Karteller

⁴ ERTÜRK, Mümin ; a.g.e. S.52

⁵ GÖNENLİ, Atilla;”İşletmede Finansal Yönetim”, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayını No:250,İSTANBUL 1991 , S.618

⁶ ERTÜRK, Mümin, a.g.e. S.42

⁷ ERTÜRK, Mümin ; a.g.e. S.52

Kartel aynı üretim dalındaki girişimlerin rekabeti ortadan kaldırmak ya da azaltmak yoluyla pazarı etki altında bırakmak üzere ve bağımsız hukuksal varlıklarını koruyarak birleşmeleridir. ⁸

Kartele dahil olan işletmeler anlaşma gereğince anlaştıkları konuda birlikte hareket ederler. Kartele girmeyen işletmelere karşı hareket ederler. Kartele giren işletmelerin hukuki ve ekonomik bağımsızlıkları devam eder. Ancak menfaatleri gereği bazı ekonomik kısıtlamalara uymak durumunda kalabilirler. ⁹

1. 2. Holding

Holding bir veya birden fazla işletmenin pay senetlerini elinde bulundurarak onların denetimine sahip olan şirkettir. Denetimi elinde bulunduran yavru şirketler, yasal olarak düzenlenmiş bir bütünün parçalarını meydana getirirler. Bağlı şirketlerin düzenlenmesini ana şirket yapar. Bu ana şirket kendisine bağlı yavru şirketlerinin paylarını ve denetimini elinde bulundurur. ¹⁰

1. 3 Konsern

Konserne giren işletmeler de karteldeki gibi karlarını artırmayı amaçlarlar. Ancak buradaki işletmelerin sayısı, kartele girenlerden deha az olur. Fakat birbiriyle çok daha sıkı işbirliğine girerler. Konserne giren işletmelerin Finansal ve Örgüt yapılarında değişiklikler yapılarak rekabete daha elverişli hale getirilirler. Neticede konsern üyeleri arasında bir iş bölümü yapılır ve konserne giren işletmeler ekonomik bağımsızlıklarını büyük ölçüde kaybederler fakat hukuki bağımsızlıklarını muhafaza ederler. ¹¹

İşletmelerin bir konsernin yönetimi altında toplanması türlü yollardan gerçekleştirilir. Başta eski ve maliyet giderleri yüksek işletmeleri satın alıp kapatmak ve üretimi yalnız en verimli, en başarılı işletmelerde sürdürmek gelir. Böylece, işletmeler arasında iş bölümü de gerçekleştirilir.

Kartel tipi anlaşmaların yasaklandığı A.B.D. gibi ülkelerde konsernler yaygındır. ¹²

⁸ KARALAR, Rıdvan; “İşletme Temel Bilgiler İşlevler”, Etam Matbaa A.Ş. ESKİŞEHİR 1994, s.168

⁹ KARALAR, Rıdvan ; a. g. e. S .173

¹⁰ SABUNCUOĞLU, Zeyyat; “İşletme I - II” BURSA 1991, S. 48

¹¹ ERTÜRK, Mümin ; a. g. e. , S. 44

¹² KARALAR, Rıdvan ; a. g. e. , S . 173

1.4 Konsorsiyum

Belirli bir işi gerçekleştirmek için işletmelerin anlaşarak geçici bir süre ile yaptıkları işbirliğidir. Büyük bir köprü, yol, baraj, kuvvet santrali vb. yatırımı gerçekleştirmek için birden çok işletme teknik ve mali imkanlarını birleştirirler. İş gerçekleştikten sonra anlaşma kendiliğinden sona erer. Yine, büyük bir yatırımı gerçekleştirecek bir kuruluşa finans kuruluşlarının birleşerek destek sağlamaları da bu konuda bir diğer örnek olarak verilebilir.¹³

Çeşitli sanayii projelerine finansman sağlayan kuruluşlardan olan İMF, Dünya Bankası , Avrupa Yatırım Bankası gibi kuruluşlar bu amaçlar için aralarında bir konsorsiyum oluştururlar.¹⁴

2. Şirketlerin Hukuki ve Ekonomik Bağımsızlıklarını Kaybederek Birleşmeleri

Şirketler bazen çok sıkı bir işbirliği içinde birleşilerek hukuki ve ekonomik bağımsızlıkları tamamen ortadan kalkar. Bu çeşit birleşmeler şöyle açıklanabilir.

2.1. Tröst

Şirketlerin iktisadi bağımsızlıklarını kaybetmeleri suretiyle meydana getirdikleri birliğe tröst adı verilir. Günümüzde az kullanılan bir birleşme şeklidir.¹⁵

Tröstler de hukuki bağımsızlıklarını koruyup, ekonomik bağımsızlıklarını kaybederler .

Tröstlerin amacı, iki veya daha fazla işletmenin yönetimini bir grup altında toplamaktır. Bu tür birleşmelerde kurucu işletmelerin hisse senetleri, tröst hisse senetleri ile değiştirilmektedir . Tröstler, genellikle tekeli fiyatlar uygulayan, olağanüstü karlar sağlayan ve kendi çıkarlarına ters düşen yeni buluşların uygulanmasına izin vermeyen kuruluşlardır. Bu nitelikler ile tröstler bir çok ülkede yasa dışı birleşmeler olarak tanımlanmışlardır. Çıkarılan anti-tröst yasalarıyla tröst türü birleşmelerin engellenmesine çaba gösterilmiştir. Günümüzde tröst tipi birleşmeler yerlerine başka birleşme ve işbirliklerine bırakılmışlardır.¹⁶

Halen Türkiye de tröstler yasalarla yasaklanmışlardır .

¹³ ERTÜRK, Mümin ; a. g. e. , S. 44

¹⁴ KARALAR, Rıdvan ; a. g. e. , S. 166

¹⁵ ERTÜRK, Mümin ; a. g. e. , S.44

¹⁶ KARALAR, Rıdvan ; a. g. e. , S.174

2.2. Tam Birleşme (Marger veya Füzyon)

Tam birleşme, birden çok şirketin birleşerek tek işletme haline gelmesidir. Bir işletme diğerini satın alır veya ikisi birleşerek yeni ve daha büyük bir işletme meydana getirirler. İki küçük işletmenin birleşerek daha büyük bir şirket meydana getirmesine veya iki işletmenin birleşerek dev bir işletme meydana getirmesi sık rastlanan olaylardandır.

Tam birleşen işletmelerin örgütlenmesi de değişkendir. Çoğunlukla tümüyle yeni bir örgüt oluşturulur ve böylece eski işletmeler ayrı birer birim olarak ortada olmazlar. Kimi zaman, satın alınan işletme yönetimi değişmeksizin başka bir işletmenin adı altında örgütünü sürdürebilir. Varlıkları tümüyle yada bir bölümüyle başka bir işletmeye geçen böyle bir işletme, kendi didinimlerini sürdürür ve kendi finansal koşullarını ayrı olarak düzenler. Ancak, bu işletmeler başka bir hukuksal varlık altında faaliyetlerini sürdürürler.

İşletmeler bu birleşmeyle, satış ve reklam giderlerini azaltırlar, araştırma ve geliştirmeyi ortak yapabilirler. Genel yönetim giderlerinden artırım sağlamak tam birleşmede olasıdır. Öte yandan bu birleşmelerin pazarda tekel kurma amacıyla oluşturulduğu bir gerçektir.¹⁷

2.2.1. Birleşme

Birleşme, iki ayrı işletmenin varlıklarını ve borçlarını ortak menfaatleri doğrultusunda yeni bir işletme ile devam ettirmesidir. Bu durumda yalnızca yeni işletme varlığını sürdürür.

2.2.2. Satınalmalar

Satınalma bir işletmenin bir başka işletme tarafından varlıklarının tamamının veya bir kısmının satın alınmasıdır. Satınalınma işlemi; varlıkların satın alınması veya hisselerin satın alınması şeklinde gerçekleşmektedir.

2.2.3. Devralma

¹⁷ KARALAR, Rıdvan ; a. g. e. S.176

Devralma; bir işletmenin diğer bir işletmeyi tüm aktif ve pasifiyle devralması ve devralınan işletmenin tasfiye edilerek hukuki varlığını kaybetmesidir. Devralma suretiyle, birleşmede devralan şirket devralan şirketin içinde kaybolur. Devralan şirket tüzel kişiliğini korumaya devam eder.

Bu tür birleşme T.T.K. nda iltihak şeklinde birleşme olarak adlandırılmıştır.

3. Büyüme İçin Gerçekleştirilen Birleşmelerin Sınıflandırılması

Bir işletme ister iç büyüme isterse dış büyüme biçiminde gelişsin belirli büyüme biçimleri (kalıpları) içerisinde bulunur.¹⁸

İşletme birleşmelerinin üç yönde gerçekleştirildiğini söyleyebiliriz ki ; bunlar yatay, dikey ve karma birleşmelerdir .¹⁹

1. Yatay Birleşmeler

Bir işletmenin kendi faaliyetlerinde, bir veya birkaç rakip işletme ile birleşmesidir. Bu tür büyümede amaç, yönetim üstünlüğü, büyük miktarlardaki alım ve satımlardan sağlanacak tasarruflar yanında, işletmenin rekabet gücünü arttırmaktır. Otomobil lastiği üreten iki işletmenin birleşmesi yatay büyümeye bir örnektir.²⁰

Herhangi bir malın veya hizmetin yada satışının aynı evresinde faaliyette bulunan birimlerin biraraya toplanmasıyla sağlanan büyüme yatay büyüme olarak da tanımlanır. Yatay büyümenin tipik örneği zincir mağazalardır .²¹

Yatay büyüme yolunu seçen bir işletme; Yönetim üstünlüğü, toplu alım satımın sağlayacağı ekonomi ve rekabet gücü özellikleriyle gelişmesini hızlandırılabilir. Gima, Migros, Paşabahçe Şişe ve Cam örnek gösterilebilir.

2. Dikey Birleşmeler

¹⁸ KARALAR, Rıdvan ; a. g. e. S.159

¹⁹ GÜL, M.Musa; ”**Banka ve Ekonomik Yorumlar**”, No:6 1971 S.45

²⁰ CEYLAN, Ali ; ”**İşletme İktisadi ve Muhasebe**”, Uludağ Üniversitesi İ.İ.B.F.Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayın No:53 BURSA 1991, S. 240

²¹ ERTUNA, Özcan; ”**İşletme Finansmanı**”, Anadolu Üniversitesi Yayın No:71 ESKİŞEHİR 1994 , S. 335

Dikey büyüme, üretimden satışa kadar birbirini izleyen aşamaların aynı firmanın bünyesinde toplanmasıdır. Örneğin hammadde üretiminden mamülün pazarlanması aşamasına kadar olan zincirin farklı halkalarında faaliyet gösteren firmaların birleşmesi dikey birleşme olarak tanımlanabilir.²²

Dikey birleşmeler ileriye veya geriye doğru gerçekleştirilebilir. İleriye doğru gerçekleştirilen dikey birleşmeler en son tüketiciye, geriye doğru olanlar hammadde kaynağına kadar uzanabilir. Eğer satın alınan işletmenin çatısı satın alınan girdisini oluşturuyorsa, bu geriye doğru dikey birleşmedir. Bir dokuma işletmesinin bir iplik işletmesiyle birleşmesi gibi. Buna karşılık satın alınan işletme satın alınan çatısına girdi olarak kullanılıyorsa veya onun satışını yapıyorsa ileriye doğru dikey birleşme söz konusudur. Bir dokuma işletmesinin bir konfeksiyon işletmesiyle birleşmesi gibi.²³

3. Karma (Çapraz) Birleşmeler

Birbiriyle yatay veya dikey herhangi bir ilişkisi bulunmayan farklı sektörlerdeki iki yada daha fazla işletmenin birleşmesi karma birleşme olarak tanımlanır.²⁴ Burada şirketler esas mal veya hizmet üretimi ve pazarlamasının dışına kayarak birleşmeleridir. Amaç farklı alanlara yatırım yapılarak gurubun riskinin düşürülmesidir.

Karma birleşmeler değişik alanlara en kısa zamanda girmenin bir yoludur. Karma birleşmeler üç alt guruba ayrılabilir.

- Ürün Genişlemesi : Bu tür birleşmelerde birleşen işletmelerin üretim ve dağıtım sistemleri fonksiyonel olarak benzer olmakta, ürünler arasında ise doğrudan bir rekabet bulunmamaktadır.

- Pazar Genişlemesi : Bu türden birleşen şirketler aynı ürünü üretirler, fakat; ya farklı coğrafi piyasalarda faaliyet gösterirler yada ürünlerini farklı piyasalara sunarlar.

- Saf Karma Birleşmeler : Bu tür birleşmelerde şirketler arasında herhangi bir ilişki bulunmamakta, birleşme tamamen farklı alanlarda faaliyet gösteren şirketler arasında yapılmaktadır.

²² AKGÜÇ, Öztin ; a. g. e. , S.696

²³ MÜFTÜOĞLU, M.Tamer; "İşletme İktisadı", Turhan Kitabevi, ANKARA 1994 S. 483

²⁴ VARLIK, Levent; "Şirket Evlilikleri", İşletme ve Finans Dr., Ağustos 1989, S.23

İKİNCİ BÖLÜM

ŞİRKET BİRLEŞMELERİ

Birleşme en basit tanımıyla, iki veya daha fazla şirketin tek bir şirket olmak için faaliyetlerini birleştirmesidir.

Şirketlerin birleşmesi, iki veya daha fazla şirketin faaliyetlerinin önemli bir kısmının veya tamamının merkezi bir kontrol altına alınmasını içeren genel bir terim olarak kullanılmaktadır.

Özellikle A.B.D. de sık görülen büyüme biçimi olmakla beraber, özellikle 1890 - 1905 döneminde diğer dönemlere oranla çok daha kapsamlı ve çeşitli

sektörlerde dev kuruluşların ortaya çıkmasına neden olacak genişlikte meydana gelmiş bir büyüme biçimidir .²⁵

Literatürde genellikle işletme birleşmelerini ifade etmede marger, acguisition, consolidation sözcükleri kullanılmakla beraber aynı büyüklükteki işletmeler arasında gerçekleştirilen birleşmeleri ifade etmekte “ Marger “ , farklı büyüklükteki işletmeler arasında gerçekleştirilen birleşmeleri ifade etmede “ Acguisition”, birleşen işletmelerin kişiliklerini ortadan kaldırıp yeni bir işletmenin ortaya çıkması şeklinde olan birleşmeleri ifade etmekte “Consolidation”, kavramı kullanılmaktadır. ²⁶

Büyümek zorunda olan şirketlerin neden birleşme yolunu seçtikleri konusunda literatürde pekçok neden sayılmaktadır. Bu nedenlerin sayısı ve önem dereceleri de, ülkenin sosyo-ekonomik koşullarına, şirketin özelliklerine, içinde yer alan toplumun özelliklerini ve zamana göre çeşitlilik gösterir.

I. ŞİRKET BİRLEŞMELERİNİN NEDENLERİ

Şirketler bağımsız olarak kurulduktan sonra, çeşitli ekonomik amaçlarla birleşirler yada işbirliğine giderler.

Genel olarak birleşmenin nedenleri şöyle sıralanabilir:

I. Ölçek Ekonomilerinden Yararlanma (Büyük ölçekte faaliyette bulunmanın sağladığı yararlar) :

Birleşmeyi teşvik eden en önemli etkenlerden biri sinerjidir .²⁷ Aktif ve pasifi ile diğer bir firmayı devir (satın) alan bir firmanın veya birleşme sonucu meydana gelen yeni kuruluşun, kendilerini oluşturan firmaların piyasa değerleri toplamından daha yüksek bir piyasa değerine sahip olmaları, diğer bir deyimle 2+2=5 etkisinin doğması, teorik açıdan büyük ölçekte faaliyette bulunmanın yararları ile açıklanabilir. ²⁸

²⁵ GÖNENLİ, Atilla; a. g. e. S.573

²⁶ AYDIN,Nurhan; ”İşletmelerin Birleşmelerinde Finansal Analiz ve Bir Uygulama Örneği”, T.O.B.B.Yayın No:150, ANKARA 1990 S.10

²⁷ MÜFTÜOĞLU, M.Tamer ; a. g. e. S.484

²⁸ AKGÜÇ,Öztiin ; a. g. e. S.698

Ölçek ekonomisinin sağladığı en büyük fayda, üretim arttıkça ortalama üretim maliyeti biriminin düşmesi yada giderlerin daha geniş bir üretim hacmine yayılmasıdır .²⁹

1.1. Birleşme ile büyük ölçekte faaliyette bulunma

Mevcut makina ve gereçlerin daha verimli bir şekilde kullanılmasına, atıl üretim araçlarının üretim sürecine girmesine olanak verir. Ayrıca mevcut makina parkının kullanılmasında esneklik sağlayarak makinaların birleşmeye dahil bir işletmeden diğer işletmeye transferlerini kolaylaştırır.

1.2. Birleşme firmalar arası teknik bilgi akışını kolaylaştırdığı gibi büyük araştırma ve geliştirme projelerinin uygulanmasına da olanak verebilir.

Firma ölçeğinin küçük olması nediniyle ekonomik bulunmayan bir araştırma geliştirme projesi, birleşme ile ekonomik hale gelebilir ve finansmanı daha kolayca sağlanabilir.

1.3. Şirketin büyümesi, şirketin piyasadaki gücünü, ağırlığını arttırdığı gibi, pazarlama fonksiyonunda daha etkili biçimde yürütülmesine olanak verebilir.

İzlenecek fiyat politikası ile rakiplerin o alana girmesi önlenabilir, dağıtım kanalları birleştirilebilir, dağıtımda etkinlik artırılabilir, yeni pazarlara girebilme şansı yükselebilir.

1.4. Şirket, büyümenin bir sonucu olarak bazı girdilerin daha ucuza temin etmek olanağını elde edebilir.

Firmalar büyüdükçe miktar iskontosunun artması, büyük parti mal alışlarında taşıma giderlerinde sağlanan tasarruflar, daha ucuz girdi temini olanağına örnek olarak gösterilebilir.

1.5. Şirket, birleşme ile örgütlenmede de önemli tasarruflar sağlayabilir.

²⁹ ERTÜRK, İsmail, ”*Şirket Birleşmeleri*”, Sermaye Piyasası Dergisi, Ağustos 1986,S.28

Şirketlerde aynı fonksiyonları yapan servislerin birleştirilmesi (Muhasebe, pazarlama, müşavirlik vb.) yoluyla hizmetlerin görülmesinde çiftelik (duplikasyon) giderileceği ve bunun sonucu önemli personel tasarrufu sağlanabileceği gibi daha iyi bir teşvik sistemi ile personelin yaratıcılık kapasitesi geliştirilebilir ve yaratıcı fikirler daha geniş bir alanda kullanılabilir. Üst düzeydeki yöneticilerin zamanları daha iyi değerlendirilebilir.

Bu nitelikteki faydalar daha ziyade yatay birleşmelerde, aynı endüstri dalındaki şirketlerin birleşmesiyle gerçekleştirilebilir.

Dikey birleşmelerde, şirket hammadde kaynaklarını veya dağıtım kanallarını veya herikisini birden kontrol altında bulundurabileceğinden bu tür birleşmelerde önemli ekonomiler sağlayabilir.

Çapraz birleşmelerde ise farklı endüstri kollarında faaliyet gösteren şirketler birleştikleri zaman ölçek ekonomilerinin tamamından yararlanma olanakları daha sınırlıdır .³⁰

2. Yetenekli Yönetime Sahip Olma

Güçlü bir gelişme potansiyeline sahip oldukları halde yetersiz bir yönetime sahip olmalarından dolayı başarısız olan firmalar pazardaki diğer firmaların hedefi haline gelebilirler.

Bu durumdaki şirketler iyi bir yönetime sahip başka şirketlerle birleşmeyi seçtikleri takdirde soruna bir çözüm getirebilirler. Birleşme ile pazarlama, finans, uluslararası işlemler ağında gereksinme duyulan deneyimli, bilgili yöneticiler sağlanabilir .³¹

3. Birleşmenin İç Büyümeden Üstün Yönlerinin Olması

Ölçek ekonomilerinden yararlanma, şirketlerin iç büyümeleri ile sağlanabilir. Ancak birleşmeye kıyasla sağlanacak faydalar daha az olmaktadır. Birleşmenin üstünlükleri şöyle özetlenebilir.

3.1. Birleşmenin Hızla Gerçekleştirilmesi ve Büyümede Dengenin Sağlanması

³⁰ AKGÜÇ, Öztin ; a. g. e. S.699

³¹ AKGÜÇ, Öztin ; a. g. e. S.700

Şirket birleşme ile yani üretim araçlarını, yeni üretim teknolojisini, yeni ürünleri, üretim organizasyonunu çalışır bir şekilde kısa zamanda ve dengeli bir şekilde elde etme olanağı vardır. Hız faktörü üretim kapasitesinin süratle büyütülmesinin gerekli olduğu dönemlerde ayrıca önem kazanır. Talebin ani artış gösterdiği hallerde, üretim kapasitesi derhal genişletilemez ise pazardaki elverişli durumun kaybedilmesi, rakip firmaların pazar paylarını arttırmaları tehlikesi vardır.

3.2. Maliyetin Daha Düşük Olması

Üretim kapasitesinin genişletilmesi, yeni üretim araçlarının ilavesi iç büyümeye kıyasla mevcut şirketin satın alınması halinde daha ucuza sağlanabilir. Satılınacak şirketin piyasa değeri veya hisse senetlerinin borsa kıymeti, söz konusu şirketin yeni kurulma maliyetinden daha düşük olabilir.

Birleşilecek şirketin güçlü bir araştırma kapasitesine veya değerli haklara (patent,ticari isim vb.) sahip olması halinde maliyet düşüklüğü daha belirgin olarak görülebilir.

Maliyet açısından avantaj sağlayacak diğer bir husus bir firmanın satın alınması halinde personel temini daha güç ve pahalı olabilir. Bu tür personeli özendirmek için şirket yüksek ücretler teklif etme gereğini duyabilir. Oysa birleşme sayesinde üretim araçları ile birlikte personelde adeta otomatik şekilde sağlanmaktadır.

Kuşkusuz birleşme yoluyla büyümenin iç büyümeye kıyasla maliyet açısından daha avantajlı olup olmadığı satın alınacak veya birleşilecek firmaya ödenecek bedelle yakından ilgilidir.³²

3.3. Finansman Kolaylığı

İki yada daha fazla şirketin birleşmesi sonucunda varlığını sürdüren veya birleşme sonucu ortaya çıkan şirketin borçlanma kapasitesi birleşmeye giren şirketin ayrı ayrı borçlanabilme kapasitesinden daha yüksek olmaktadır. Borç

³² AKGÜÇ, Öztin ; ”Finansal Yönetim”, Muhasebe Enstitüsü Yayınları No:56
İSTANBUL 1989 S.700

verenler açısından risklilik derecesi düşmüş olacağından daha ucuz borçlanma mümkün olabilmektedir.³³

Bir diğer açıdan bakıldığında ise şirket aktif ve pasifi ile satın alınırken, bedelini nakden değil, satın alan şirkete ait hisse senetlerinin verilerek ödemesi halinde, satın alma ek bir finansman gereksinmesi doğurmadan gerçekleştirilebilir. Özellikle küçük bir şirketin satın alınması halinde, sözkonusu şirketin ortakları, şirket üzerindeki haklarını nakit karşılığı değil, fakat alıcı şirketin hisse senetleri karşılığında satmayı yeğliyebilirler. Bu taktirde birleşmenin sağlayabileceği yararları ortak olma olanağını elde ederler.³⁴

3.4. Risk Azlığı

Bir şirketin tek başına yeni bir ürün geliştirdiği, yeni üretim teknolojisini uyguladığı veya yeni organizasyon şekilleri denediği hallerde, belirsizlik daha fazla ve dolayısıyla bu amaçla yapılan yatırımlarda zarar etme olasılığı daha yüksektir. Birleşme halinde ise denenmiş, gelir sağlama kapasitesi saptanmış üretim araçları, üretim teknolojisi iktisap edeceğinden risk çok daha azdır.³⁵

Öteyandan karma birleşmelerde şirketler kendi sektörleri dışındaki alanlarda faaliyet göstererek, dönemsel durgunluklardan daha az etkilenebilirler. Pek çok şirket birleşmelerinde çeşitlendirme kazançlardaki yada satışlardaki istikrarsızlığı azaltmada bir araç olarak kullanılmaktadır.³⁶

3.5. Firmalar Arası Rekabetin Azaltılması

Aynı endüstri dalında faaliyette bulunan şirketlerin birleşmeleri halinde, aralarındaki rekabetin ortadan kalkacağı, koordine edilmiş bir fiyat ve üretim politikası izlenme olanağı elde edilebileceği gibi, bu firmaların piyasa üzerindeki kontrolleri de, iç büyümeye kıyasla daha hızlı, fakat daha az riskli bir şekilde artabilir.³⁷

Birleşen şirketler toplam arzın daha büyük bir kısmına sahip olarak, pazarda bu güçten faydalanabilirler.³⁸

³³ ERTÜRK, İsmail ; ”*Şirket Birleşmeleri*”, Sermaye Piyasası Dergisi, Ağustos 1986, S.28

³⁴ AKGÜÇ, Öztin ; a. g. e. S.701

³⁵ AKGÜÇ, Öztin ; a. g. e. S.701

³⁶ AYDIN, Nurhan ; a. g. e. S.16

³⁷ AKGÜÇ, Öztin ; a. g. e. S.700

³⁸ AYDIN, Nurhan ; a. g. e. S.22

Görüldüğü gibi birleşme, iç büyümeyle kıyasla bazı üstünlükleri bulunmaktadır. Şirketin amacı, büyümeyi maksimum kılmak ise birleşerek büyüme, iç büyümeyle göre daha kolay ve hızlı sağlanabileceğinden birleşme tercih edilen yol olmaktadır.

4. Değerli Sınai Haklara Sahip Olma

Şirketler, değerli sınai haklara, onlara sahip diğer firmaları satın alarak veya birleşerek bu haklardan yararlanabilirler. Yeni buluş kapasitelerini genişletebilirler veya patent açısından gelecekte sorun yaratabilecek firmaları satın alarak patent durumlarını güçlendirebilirler .³⁹

5. Piyasada Firmaya Prestij Sağlama

Pazarda şirketin prestijini arttırmanın sağlayacağı avantajlardan (pazarlama, kaynak bulma vb.) yararlanma düşüncesinde şirketleri birleşmeye yönelten etmenler arasındadır.

6. Vergi Avantajı

Birleşmelerde vergi avantajı iki şekilde ortaya çıkabilmektedir.

6.1. Birleşmeler vergili birleşme ve vergisiz birleşmeler olmak üzere esas iki başlık altında incelenebilir.

Vergisiz birleşmeler ileriki bölümlerde ayrıntılı olarak üzerinde durulacak bir birleşme şeklidir. Vergili birleşmede birleşilen (alıcı) şirket nakit olarak ödemede bulunmuş ise satışı yapan şirket veya ortaklarının vergilendirilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda, nakit yerine nakitle birlikte herhangi bir borç aracı ile ödeme yapılması da vergilendirmeyi engellemez .⁴⁰

Dolayısıyla Vergisiz birleşme tercih edilerek birleşmeden doğan kazanımlar vergi dışı bırakılarak bir vergi avantajı sağlanabilir.

6.2. Birikmiş zararları olan bir şirket gelecek yıllardaki karlarından mahsup yapma imkanına sahip olan şirket zararları nedeniyle vergi kanunlarının öngördüğü süre içerisinde bu karları üzerinden vergi ödememe imkanına sahiptirler.

³⁹ AKGÜÇ, Öztin ; a. g. e. S.700

⁴⁰ AYDIN, Nurhan ; a. g. e. S.22

Birleşmeler de zarar eden bir şirket karlı bir şirket ile birleşmesi durumunda vergi kanunlarında belirtilen süreler ve tutar sınırı içinde kalmak şartı ile birleşmenin sağlayacağı kar üzerinden vergi ödememe imkanına sahiptir.

Ülkemizde kurumlar vergisi kanununda 1985 yılında eklenen 3239 sayılı kanunun 74. maddesiyle eklenen bentte “ beş yıldan fazla nakledilmemek şartı ile, kurumlar vergisi kanununa göre yapılan devirlerde müntesih kurumun devir öncesi son bilançosunda görülen zararlar, devralan kurumlarca beyan edilen kurum kazancından indirilebilir. Bu indirimle ilişkin usul ve esaslar Maliye ve Gümrük Bakanlığınca belirlenir” hükmü ile zararlı bir şirketi aktif ve pasifi ile devir almak vergi açısından cazip bir hale getirilmişken, **bu vergi istisnası hükmü 01.01.1994 tarihinde yürürlüğe giren 3946 sayılı kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır.**

7. Psikolojik Nedenler

Birleşmelerde ekonomik nedenler ön planda olmasına karşılık bazen psikolojik etmenlerin de birleşme kararlarında rol aldığı görülmektedir.

Kişinin yönetsel ve finans alanındaki yeteneklerini gösterme arzusu, daha büyük bir organizasyonu yönetme tutkusu, hırsı, şirketin devamını emniyet altına alma duygusu, korku, demode olma kaygısı da birleşme kararlarında etkili olmaktadır.⁴¹

II. BİRLEŞME ŞARTLARI

I. Birleşen Şirketlerin Türlerinin Aynı Olması

T.T.K.’nın 147. maddesine göre birleşme, sadece aynı nev’iden olan şirketler arasında mümkündür.

“Birleşme, yalnız aynı neviden olan şirketler arasında caizdir. Şu kadar ki, birleşme bakımından Kollektif ile Komandit Şirketler ve Anonim ile Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirketler, aynı nev’iden sayılır”. T.T.K. md. 147

T.T.K.’nundan anlaşılacağı üzere şirket birleşmeleri için nev’i şartı aranmakta ve bu şart içerisinde Kollektif ile Komandit şirketler aynı, Anonim ile Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde aynı nev’i den olduğu sayılmıştır.

⁴¹ AKGÜÇ, Öztin ; a. g. e. , S.700

Bu kanun, şirketlerin birleşmesi sonrasında, şirket ortaklarının sorumluluklarının değişmemesi ve bu sorumluluğa bağlı şirket alacaklılarının menfaatlerinin korunmasını sağlamak amacını gözetmektedir. Kollektif şirketin Komandit şirketle birleşmesi durumunda her iki şirketin sınırsız sorumluluğu sürmektedir. Buna karşı bir Anonim şirketle bir Kollektif şirketin birleşmesi durumunda Kollektif şirketin sınırsız sorumluluğu ortadan kalkacağından, şirketin borçlu bulunduğu kuruluşlar veya kişiler açısından alacakların tahsili çeşitli sorunlar çıkarabilir.

Bununla beraber, bir şahıs şirketi ile bir sermaye şirketinin veya tersi durumunda bir sermaye şirketi ile bir şahıs şirketinin birleşmesi de mümkündür. Her iki durumda da birleşme Borçlar Kanunu'nun 179 ve 180 inci maddeleri çerçevesinde gerçekleştirilir. Ancak Borçlar Kanunu'na göre infisah eden şirketler tasfiyeye girer.⁴²

2. En Az İki Şirketin Varlığı

T.T.K.'nın 146. maddesinde birleşecek şirketler için en az iki şirketin varlığından bahsetmektedir.

“Birleşme, iki veya daha fazla ticaret şirketinin birbiri ile birleşerek yeni bir ticaret şirketi kurmalarından veya bir yahut daha fazla ticaret şirketinin mevcut diğer bir ticaret şirketine iltihak etmesinden ibarettir.

Çeşitli ticaret şirketlerine ait hususi hükümler mahfuz kalmak şartı ile birleşme hakkında müteakip maddelerdeki hükümler tatbik olunur.”T.T.K. 146 md.

T.T.K'ından da anlaşılağı üzere:

1- İki veya daha fazla şirketin birleşerek yepyeni bir ticari şirketi oluşturmaları ;

Buna göre birleşen şirketlerin hukuki varlıkları sona erer ve yeni bir şirket ortaya çıkar.

2-Bir yada birden fazla ticaret şirketinin mevcut bir şirkete katılma yoluyla birleşme;

⁴² DOMANIÇ, Hayri; ”**Türk Ticaret Kanunu Şerhi**”, Temel Yayınları, İSTANBUL 1988 S.570

Bu durum birleşen şirketler açısından “ katılma “, birleşilen şirket açısından “devralma” diye adlandırılabilir. Katılan şirketlerin hukuki varlıkları sona erer, birleşilen şirketin hukuki varlığı ise devam eder.⁴³

T.T.K.’nunda birleşmeye katılacak şirket sayısı ile ilgili bir üst sınır getirilmemiştir. Ancak çok sayıda birleşmelerde güçlüklerin çıkması nedeniyle uygulamada üç ortaklığı geçmediği görülmektedir.

III. BİRLEŞME İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

I. Birleşme Sözleşmesi

T.T.K.’nın 452. maddesi uyarınca birleşecek şirketlerin düzenlemek zorunda oldukları bir mukaveledir. T.T.K.’nunda birleşme sözleşmesinin şekli konusunda herhangi bir hüküm olmamakla beraber, birleşme sözleşmesi ile ilgili şunlara değinmektedir.

- Şirketlerin yönetim kurullarının birleşme sözleşmesini hazırlayıp ve imzalarını tasdik ettirmelerini,
- Ortaklar birleşme sözleşmesinde birleştiklerini, yeni ortaklığın esas sözleşmesini düzenlediklerini, bütün payların taahhüt olunduğunu, mal varlıklarını sermaye olarak koyduklarını ve yeni ortaklığın organlarını tayin ettiklerini belirtirler.,
- Sözleşmenin umumi heyetlerce tasdik ettirilmesi,
- Sözleşme içersinde değiştirme biriminin ne olacağı gibi konular üzerinde değinilmektedir.

2. Değiştirme Birimi

T.T.K.’nın 149. maddesi uyarınca birleşecek şirketler değiştirme biriminin belirlenmesinde kullanılmak üzere şirketler arasında belirlenecek bir örneğe göre düzenlenmiş bir bilanço yapmaları ve ilan etmeleri gerekmektedir.

⁴³ KİSHALI, Yunus; ”Şirketler Muhasebesi”, Atatürk Üniversitesi Basımevi, ERZURUM 1991 S.178

Aynı örneğe göre bilançoların düzenlenmesi alacaklıları ve birleşilecek şirketin ortaklarını koruyucu bir önlem olarak düşünüldüğü savunulabilir .⁴⁴

Değiştirme birimi , devralan ortaklık pay sahiplerine ya da yeni kurulmuş şirkete katılan ortaklara önceki ortaklıkta sahip oldukları mali ve ortaklık haklarına karşılık devralan ortaklıkta ya da yeni kurulan ortaklıktan pay verilir. Bunun için bir ölçü kararlaştırılır, devralan ortaklığın mal varlığı değerlendirilir ve bir oran saptanır ki buna “ Değiştirme Birimi” denir.⁴⁵

3. Tasfiyesiz İnfisah

T.T.K.’nunun 434. maddesinin 7. bendi birleşmeyi infisah sebebi olarak göstermekte, 439, 451, 452, 453, 454. üncü maddeleri ise birleşme nedeni ile infisah eden ortaklıkları tasfiye dışında tutmaktadır.

İnfisah eden şirketin kural olarak tasfiye hükümlerine göre tasfiye edilmesi gerekir. Ancak, Türk Ticaret Kanunu istisnai hallerde devralma ve yeni şirket kurulmasında tasfiye hükümlerinin uygulanmayacağını öngörmektedir.⁴⁶

Birleşen ve devrolan ortaklıklar hernekadar tüzel kişiliklerini kaybediyor olsalar dahi, ekonomik hayattan çekilme sözkonusu olmadığından birleşme bir tasfiye hali değil bir tasfiyesiz infisah halidir.

Birleşmeler neticesinde infisah eden şirketin yerine yeni şirket geçer. İnfisah eden şirketin hak ve borçları yeni şirkete geçer. İşte bu andan itibaren birleşen veya katılan şirketlerin bütün hakları ve borçları “ Külli Halefiyet” ilkesiyle yeni kurulan veya birleşilen şirkete intikal eder.

4. Külli Halefiyet

Külli Halefiyet, bir şirketin mal varlığını meydana getiren bütün hak, alacak ve borçlarının bir kül halinde birleşilen ortaklığa intikal etmesidir. Bu intikal, külli halefiyet uyarınca söz konusu hak, alacak ve borçların kendine özgü ayrı devir işlemlerine gerek kalmaksızın tek bir işlemle olur.⁴⁷

⁴⁴ KARAYALÇIN, Yaşar; ”**Muhasebe Hukuku**”; Genişletilmiş ikinci baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayın No:216, ANKARA 1988 , S.165

⁴⁵ TÜRK, Hikmet Sami; ”**Ticaret Ortaklıklarının Birleşmesi**”; Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, ANKARA 1986 , S.7

⁴⁶ KIZILOT, Şükrü ;EYÜPGİLLER, Saygın; ”**Şirketler Muhasebesi Hukuku Vergilendirilmesi ve Mevzuatı**”, Yaklaşım Yayınları, ANKARA 1995, S.1412

⁴⁷ YASAMAN, Hamdi; ”**Anonim Ortaklıklarının Birleşmesi**”, Banka ve

Birleşmenin gerçekleşmesiyle infisah eden ortaklıkların sahip oldukları hak ve borçlar T.T.K.' nun 151. maddesine göre yeni şirkete geçer.

Külli halefiyet ilkesiyle yeni kurulan veya devralan şirket eski şirketlerin devamı sayılır. Bu nedenle dağılma nedeniyle ilişkiler kesintiye uğramaz veya sona ermez.

Birleşme ile dağılan şirketlerin gayrimenkulleri ve aynı haklar yeni şirkete intikal eder. Birleşmenin tescili ve ilanı ile aynı hakların yeni şirketin adlarına tescilini isterler.

Menkuller ise birleşmenin tescil ve ilanı ile devralan veya yeni kurulan şirket bir bir tasarrufi işleme gerek kalmaksızın bu mal ve haklara sahip olur.

Borçların intikalinde alacaklıların muvafakatine gerek yoktur.

İnfisah eden şirket /şirketlerin alacak hakları ve aynı hakları da başka bir işleme gerek kalmaksızın yeni şirkete geçer.⁴⁸

Birleşme gerçekleştiğinde dağılan veya birleşen şirketin Pay sahipleri doğrudan doğruya devralan ya da yeni kurulan şirketin pay sahibi olurlar.⁴⁹

Ancak bu pay belirlenecek olan değiştirme birimine göre yapılacaktır.

5. Mal Varlıklarının Birleşmesi

Mal varlığı şirketi oluşturan aktif ve pasiflerin tümüdür.

Birleşmeden bahsedebilmek için şirketlerin bu parayla ifade edilebilen aktif ve pasiflerinin birleştirilmesi gerekmektedir.

Bu birleşme ile dağılan şirketin pay sahiplerine yeni şirketin pay sahibi edilmeleri gerekmektedir. Yeni kurulan veya devralan şirketin devralma karşılığı pay senedi değil de para veya başka birşey verirse, T.T.K.'nun anladığı manada birleşme gerçekleşmez.⁵⁰

IV. BİRLEŞME TÜRLERİ

Ticaret Araştırma Enstitüsü , ANKARA 1995, S. 22

⁴⁸ YASAMAN, Hamdi ; a. g. e. S. 26

⁴⁹ TÜRK, Hikmet Sami ; a. g. e. S.190

⁵⁰ TARAKÇI,HIZIR; ”*Birleşme Halinde Birleşen Kurumun Özsermayesi KDV Matrahı Olurmu*”, Yaklaşım Der. Sayı 8, Ağustos 1993 S. 43

T.T.K.'nu birden çok şirketin birleşerek tek bir şirket olmalarına icazet vermektedir. Bu amaçla T.T.K.'nu birleşmeleri iki katagoride incelemektedir.

T.T.K.'nun 146. maddesine göre şirketler;

- 1- Devralma
- 2- Yeni kuruluş şeklinde birleşmeler
olmak üzere iki tür birleşme şekli tanımlanmıştır.

1- Devralma (Katılma -İltihak)

Bu tür birleşmede bir şirket, bir veya birden fazla şirketi devralır. Devrolunan şirketlerin tüzel kişilikleri son bulur, dağılır, aktif ve pasifleri külli halefiyet ilkesi ile devralınan şirkete geçer.⁵¹ Buradaki dağılma (infisah) tasfiyesiz infisah halidir. Devralınan şirketin pay sahipleri birleşme ile devralan şirketin pay sahibi olurlar. Devir ile ilgili T.T.K.'nunun genel hükümleri içeren, 146-151. maddeleri uygulanır. Devralma ile ilgili 451. madde de uygulanır.

2- Yeni Kuruluş (Tam Birleşme)

T.T.K.'nun 452. maddesi şirketlerin yeni kuruluş şeklindeki birleşmeleri tanzim etmektedir.

Yeni kuruluş, birleşmek isteyen şirketlerin aktif ve pasiflerini birleştirerek ve tüzel kişiliklerini sona erdirerek yeni bir şirket kurmalarıdır.

Kurulan yeni şirket T.T.K.'nun kuruluş ile ilgili hükümlerine tabi olacaktır. İnfisah eden şirket ortakları kurulan yeni şirketin kurucu ortakları olacaklardır.

Yeni kuruluş şeklinde meydana gelen birleşmelerde de meydana gelen infisah hali tasfiyesiz infisah istisnası dahilinde olacaktır.

⁵¹ KIZILOT, Şükrü ; EYÜPGİLLER, Saygın ; a. g. e. , S. 553

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞİRKET BİRLEŞMELERİNİN HUKUKİ AÇIDAN İNCELENMESİ

Şirketlerin birleşmesi yürürlükte bulunan yasal hükümler çerçevesinde yapılması gerekmektedir. Daha önceki bölümlerde bu yasal hükümlere değinilmiş ancak ayrıntısıyla incelenmemiştir.

Bu bölümde birleşme ile ilgili yasal hükümler ayrıntılı ve toplu olarak verilmesinde fayda görülmüştür.

Bu amaçla Türk Ticaret Kanunu, Vergi kanunları ve sermaye piyasası kanunu çerçevesinde birleşmeler izah edilecektir,

I. TÜRK TİCARET KANUNU'NA GÖRE ŞİRKET BİRLEŞMELERİ

T.T.K.'nın 146. maddesinde şirketlerin birleşmesi genel olarak tanımlanmış 147,148 ve 149. maddelerde ise birleşme koşulları belirtilmiştir.

T.T.K 'nın 150 ve 151'nci maddeleri birleşmenin gerçekleşmesi halinde alacaklıların durumu ile ilgili genel hükümler yer almaktadır.

T.T.K.'nın 434. maddesinin 7. bendinde Anonim şirketlerin birleşmesini infisah nedeni olarak saymış, 439. maddesinde de A.Ş.'lerin birleşme, Limited Şirket şekline çevirme ve bir kamu tüzel kişisi tarafından devralınma hallerine tasfiye ile sona erme hükmü dışında tutmuştur.

T.T.K.'nın 451, 452 ve 453. maddelerinde Anonim Şirketlerin birleşmesi ile ilgili özel halleri incelemiştir.

1- Türk Ticaret Kanunu'na Göre Birleşme Kavramı

T.T.K.'nın 146. maddesinde “ Birleşme iki veya daha fazla ticaret şirketinin birbiri ile birleşerek yeni bir ticaret şirketi kurmalarından veya bir veyahut daha fazla ticaret şirketinin mevcut diğer bir ticaret şirketine iltihak etmesinden ibarettir...” hükmüne yer verilmiştir.

Ancak bu tanımı biraz daha netleştirmek için teknik manada geliştirilecek olursa;

Birleşme, en az bir şirketin, ortaklarının bir şirkete alınması karşısında, mal varlığını veya şirketini aktif ve pasifi ile bir bütün olarak o şirkete devrederek tasfiyesiz dağılması (devralma yoluyla birleşme); veyahut en az iki şirketin, ortaklarının yeni alınan şirkete alınmaları karşılığında mal varlıkları veya şirketlerini aktif ve pasifi ile bir bütün olarak, bu şirkete devrederek tasfiyesiz dağılması (yeni şirket kurulması yoluyla birleşme) sonucunda iki veya daha çok şirketin tek bir şirket durumuna gelmesidir.⁵²

Kanun metninde anlaşılağı üzere Türk Ticaret Kanunu birleşmeyi ikiye ayırmaktadır.

a- Tam Birleşme (Yeni Kuruluş)

İki yada daha fazla ticaret şirketi birbiri ile birleşerek yeni bir ticaret şirketi kurabilmektedirler ki buna batıda füzyon denmektedir.⁵³ Bu tür birleşmelerde birleşen şirketlerin tümünün tüzel kişiliğı sona ermekte, yeni bir tüzel kişilik altında ekonomik faaliyetlere devam edilmektedir. Birleşen şirketler infisah etmekte; vergi mükellefiyeti vergi dairesinden, sicil kaydı, Ticaret Sicilinden silinmek suretiyle tüzel kişilikleri sona ermektedir.⁵⁴

b- Katılma Şeklinde Birleşme (Devralma)

⁵² TÜRK, Hikmet Sami ; a. g. e. S.37

⁵³ KONOR,Vedat; ”*Anonim Şirketlerde Birleşme ve Devir*”, Mükellefin Dergisi, Sayı 54, Haziran 1997 S.44

⁵⁴ ABBASOĞLU, M.Nadi; ”*Kurumlarda Tasfiye,Birleşme ve Devir Hükümlerine Genel Bir Bakış*”, Vergi Sorunları Dergisi Mayıs 1991 S. 18

Bir veya bir kaç şirketin evvelce mevcut bir şirkete aktifleri ve gerçek pasifleri ile katılmasıdır (Absorpsiyon) .⁵⁵

Bu tür birleşmelerde bir veya daha fazla şirketin diğer bir ticaret şirketine iltihakı sözkonusu olmaktadır. Bu tür birleşmelerde de iltihak eden şirketlerin tüzel kişiliği sona ermekle beraber birleşilen şirketin tüzel kişiliği devam etmektedir.⁵⁶

2. T.T.K.'na Göre Birleşmenin İlke Ve Koşulları

Birleşmenin olabilmesi için gerekli olan ilkeler ve hukuki prensipler ile Türk Ticaret Kanununda birleşmeye ilişkin olarak öngörülen koşullar şu şekilde sıralanabilir.

2.1. Birleşmede Birleşen Şirketlerin Tüm Varlığı Devredilmelidir

T.T.K.'nın 151. maddesine göre; birleşme işlemi kesinleştiği anda , devam edecek olan veya yeni kurulan şirket infisah eden şirketlerin yerine geçer ve bunların tüm hak ve borçlarını üstlenir.

Birleşen şirketlerin tüm varlıkları yeni kurulan veya katılınan ve tüzel kişiliği devam eden şirkete intikal etmelidir. Ancak birleşmeden beklenen faydayı engelleyici veya birleşmeyi anlamsız kılacak tarzda olmamak şartıyla bazı aktif değerlerin birleşme işleri dışında tutulabileceği kabul edilmektedir.⁵⁷

2.2. Birleşen Şirketin Mal Varlığının Devri karşılığında Devralan Şirketin Hisselerinin İktisabı Gerekir

Birleşme gerçekleştiğinde, şirketin aktif ve pasifi yeni kurulan veya devralan şirkete **Külli Halefiyet** ilkesine bağlı kalarak devredilir. Tasfiyesiz infisah ile dağılan şirketin pay sahipleri, birleşmenin gerçekleşmesi ile doğrudan doğruya yeni şirkette pay sahibi olurlar. Buna Pay sahipliğinin devamlılığı ilkesi denir.⁵⁸

⁵⁵ KONOR,Vedat; a. g. m., S.44

⁵⁶ CANOĞLU, M.Ali; HACİRÜSTEMOĞLU, Rüstem; ”**Vergi Uygulamaları ve Muhasebesi**”, Beta Basım Yayın, İSTANBUL 1990, S. 372

⁵⁷ KONOR,Vedat ; a. g. m. , S. 44 - 45

⁵⁸ TÜRK, Hikmet Sami ; a. g. e. , S. 190

Birleşme neticesinde tasfiyesiz infisah ile dağılan şirkete sahip olan pay sahiplerine birleşme sözleşmesine göre pay verilmeyip, ortakların intikal eden varlık karşılığı para alınması veya iştirak edilen şirket dışındaki bir kurumun hisselerinin veyahut başka bir malın alınması halinde birleşmeden söz edilemez. Zira birinci şekilde satış, ikinci halde bir trampa söz konusudur.

Ancak hisselerin tam karşılığının bulunamaması halinde cüzi bir miktar para alınması veya verilmesi Ticaret Hukukunda geçerli kabul edilmektedir.⁵⁹

2.3. Birleşme ile Ortaklara Verilecek Payların Bir Ölçüye Göre Verilmesi (Değiştirme Birimi)

Birleşme neticesinde infisah eden şirket ortaklarına ne miktarda pay verileceğini belirleyen değiştirme ölçüsü birleşme müzakereleri sırasında müştereken ve birleşen şirketlerin mal varlıkları ile orantılı olarak belirlenen ölçüye değiştirme birimi denir.⁶⁰

Değiştirme birimi denen bu ölçü genel itibarı ile ortakların mal varlıklarının değerine göre belirlenir. Ancak bu ölçü içerisinde ortakların pazarlık şanslarını arttıracak maddi olmayan değerlerde katılabilecektir. Örneğin; müşteri çevresi, pazar payındaki etkisi, şirketin itibarı gibi değerler değiştirme birimi hesaplanırken yönetim kurullarınca dikkate alınması gereken değerler arasında sayılabilir.

2.4. Mal Varlığını Devreden Şirket Birleşme Sonunda İnfisah Etmelidir (Tasfiyesiz İnfisah)

T.T.K.'nın 434. maddesinin 7'nci bendi birleşmeyi infisah sebebi olarak göstermektedir. 439. madde de ise, birleşme nedeni ile infisah eden şirketler tasfiye dışında tutmaktadır.

Birleşme neticesinin hukuki bir sonucu olarak birleşen şirket veya şirketlerin mal varlıklarını devrettikten sonra infisah etmeleri yani hukuki varlıklarının sona ermesi gerekir. Ancak birleşen veya devrolan şirketlerin tüzel kişiliği her ne kadar kaybedilse dahi, yeni hukuki yapı oluşturulmakta ve ekonomik faaliyetten çekilme söz konusu olmamaktadır.

⁵⁹ KONOR,Vedat ; a. g. m. , S. 45

⁶⁰ KONOR,Vedat ; a. g. m. , S.45

Aynı zamanda birleşme ile T.T.K.'nın 151. maddesince tasfiyesiz infisahla birleşen veya devrolan şirketin bütün hak ve borçları Külli Halefiyet yoluyla yeni şirkete geçmektedir. Bu nedenlerle birleşme Tasfiyesiz İnfisah hali sayılmaktadır.

2.5. Birleşme Aynı Nev'i den Olan Şirketler Arasında Caizdir

T.T.K.'nın 147. maddesi; “ Birleşme, yalnız aynı nev'i den olan şirketler arasında caizdir. Şu kadar ki, birleşme bakımından Kollektif ile Komandit Şirketler ve Anonim ile Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit şirketler, aynı nev'i den sayılır.”

T.T.K.'nın hükümlerinden de anlaşılacağı üzere birleşecek şirketlerin, birleşebilmesi için nev'i şartı getirilmiş. Bu amaçla da;

a - Kollektif ve Komandit Şirketler

b- Anonim ve Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirketler
aynı nev'i den sayılmıştır.

Aynı nev'i den sayılan şirketler kendi aralarında birleşebilirler. Aynı nev'i den olmayan şirketlerin ancak tasfiye veya T.T.K.'nın 152. maddesi uyarınca nev'i değiştirmesi suretiyle yeni bir şirket oluşturulması mümkün olabilir. ⁶¹

T.T.K.'nın 147. maddesinde birleşecek şirketlerin şahıs veya sermaye şirketi şeklinde bir ayırım içinde olduğu görülecektir. Buna göre bir Kollektif şirket diğer bir Kollektif şirket veya Komandit şirketle birleşebilir. Aksine, bir şahıs şirketi Sermaye şirketi ile birleşemez.

T.T.K.'nın bu şekilde bir şart getirmesindeki amaç, şirket ortaklarının sorumluluklarının değişmesini ve bu sorumluluğa bağlı şirket alacaklılarının menfaatlerinin korunmasını sağlamak istemektir. Bir Kollektif şirketin, diğer bir Kollektif şirket ile birleşmesinde ortakların sınırsız sorumlulukları devam edeceğinden, alacaklılar yönünden bir tehlike bulunmamaktadır. Ancak bir Kollektif veya Komandit şirketin sermaye şirketi ile birleşmesinde ortakların sınırsız sorumlulukları ortadan kalkacağından, şirket alacaklılarının hakları tehlikeye düşebilir. ⁶²

⁶¹ KİSHALI, Yunus ; a. g. e. , S. 178

⁶² SAVAÇ, M.Arif; ”Ticaret Şirketleri Uygulaması ve Muhasebesi”, Temel Yayınları Ocak 1987 S.67- 68

T.T.K.’nunda her ne kadar şahıs şirketi ile sermaye şirketinin birleşmelerine icazet vermiyor olsa dahi bu şekilde birleşmenin Borçlar Kanunu’nun 179. ve 180. maddelerinde bu çeşit birleşmelere izin verdiği görülmektedir.⁶³

2.6 Birleşme Kararı Alınması

T.T.K.’nun 148. maddesinde; “ Birleşme için ilgili şirketlerin, mukavelelerinin değişmesi hakkındaki usul ve şartlar dairesinde, ayrı ayrı karar vermeleri ve bu kararın tescil ve ilan olunması gerekir.”

Şirketler arasında yukarıda açıklanan şartlar altında bir birleşmeye gidilmeden önce, her şirket yetkili organının ana sözleşmenin değiştirilmesi hakkında usul ve şartlar dairesinde ayrı ayrı karar alması ve bu kararın Ticaret Siciline tescil ve ilan ettirilmesi gerekir. Şirketlerin bu konuda uyacakları usuller T.T.K.’nun 168, 247, 388 / 2, 388 / 3 ve 513. maddelerinde belirtilmiştir

Şahıs şirketlerinde ana sözleşmenin değiştirilmesi ortakların oy birliği şart olduğundan, birleşme kararının ittifakla alınması gerekir.

Sicil Memuru; birleşme kararını tescil ederken, şirketlerin aynı nev’i den olup, olmadığını ve kararların kanuna uygun bir şekilde alınıp, alınmadığını araştırması gerekir.⁶⁴

Birleşme sözleşmesi T.T.K.’nun 455 - 2. maddesi uyarınca; “ Birleşme Sözleşmesi birleşen şirketlerin umumi heyeti tarafından tasdik olunur “ hükmü ile bir açıdan birleşme kararı, birleşme sözleşmesinin onaylanması niteliğindedir.

Birleşmeyi kabul edecek olan yetkili kurul, Kollektif ve Komandit şirketler de ortakların tümü, Limited şirketler de ortaklar kurulu, Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit şirketler ve Anonim şirketler de genel kuruldur.

Anonim şirketlerde Külli Halefiyetin devralan veya yeni kurulan şirkete geçmesi bu tescil işlemi ile olur. Tescilin Anonim şirketler dışındaki diğer şirketlere etkisi hukuki açıdan fazla bir etkisi yoktur. Sadece tescilin ilanı, birleşmenin hüküm ifade edebilmesinde üç aylık sürenin başlangıcını belirler.

2.7. Bilanço Koşulu

⁶³ KONOR,Vedat ; a. g. m. , S. 45

⁶⁴ SAVAÇ, M. Arif ; a. g. e. , S. 68

T.T.K.’nın 149. maddesi; “ Birleşen şirketlerin her biri aralarında tespit edilecek bir örneğe göre tanzim edilmiş olan, bilançosunu ilan eylemeye ve birleşme sebebi ile varlıkları sona eren şirketler ise ayrıca kendilerine ait borçların ne suretle ödeneceğini dair tanzim edecekleri beyannameyi bilanço ile birlikte ilana mecburdurdular.”

Bu madde hükmünde üç unsurdan bahsedilmektedir.

- a- Birleşecek şirketlerin aralarında tespit edilecek bir örneğe göre düzenlenecek bilanço,
- b- İnfisah edecek olan şirketlere ait borçların nasıl ödeneceğini belirtecek bir beyanname düzenlenmesi ,
- c- Bu bilanço ve beyannamenin ilan edilmesi.

Bilançonun düzenlenmesi ile ilgili hüküm genel hükümler kapsamındadır. Ayrıca, 1994 yılında yürürlüğe giren Genel Muhasebe Sistemi uygulama tebliğinin uygulamaya başlanmasından sonra bilançolar tek tip olarak düzenlendiğinden, madde hükmünde belirtilen belli bir örneğe uygun bilanço düzenleme hükmüne ihtiyaç kalmamıştır.⁶⁵

2.8 Diğer Koşullar

Diğer koşullar arasında birleşecek şirketlerin iflas halinde olmamaları gerekir. Bir diğer koşul ise şirketler süreli kurulmuş ise süre geçmemiş olmalıdır. Aksi halde süresi dolan kuruluş önce süresiz kuruluş haline dönüştürülmesi gerekecektir.

3. Birleşmenin Hükümleri

Ticaret Kanununu birleşme kararı ilan gününden itibaren üç ay sonra hüküm ifade edeceğini belirtmiştir. (T.T.K. md. 150 / 1) Kanunda geçen ilan tabirinin birleşme kararı mı yoksa bilanço ve beyannamenin ilanı mı olduğu belli değildir. Birleşme kararının alınmasından sonra, borçların ödeme planını gösteren beyannamenin ve bilançonun ilanı geçikebilir, dolayısıyla alacaklıların beyanname ve bilançoğu görmelerinden önce birleşme, hüküm ifade edebilir. Bu yönden, birleşme kararının değilde, bilanço ve beyannamenin ilanından üç ay geçtikten sonra birleşmenin hüküm ifade etmesi gerekir. Böylelikle alacaklıların beyannema ve bilançoğa itiraz hakları zayi edilmemiş olur. Bununla beraber; birleşme

⁶⁵ KONOR,Vedat ; a. g. m. , S. 46

kararının, bilançoların ve beyannamelerin aynı anda ilan edilmesi halinde tereddütler tamamen ortadan kalkacaktır.⁶⁶

4. Birleşmeye İtiraz

T.T.K.'nın 150. maddesi birleşme suretiyle infisah eden şirket veya şirketlerin alacaklılarını koruma amacıyla, bazı hükümler öngörmüştür.

Buna göre şirketlerin birleşme kararının hüküm ifade edebilmesi birleşen şirketlerin alacaklılarının birleşmeye rıza göstermelerine veya itiraz eden alacaklıların itirazlarının mahkemelerce rededilmesine veyahut mahkemece takdir edilecek teminat şirket tarafından verilmesine bağlıdır.

Diğer bir ifade ile ancak bu şekilde birleşme kesinleşir. Bu kesinleşmeden sonra birleşme sonucu yeni kurulan şirket veya birleşilen şirket hukuki olarak birleşen şirketlerin yerine geçer. Bu durumda birleşen şirket veya şirketlerin hak ve borçları tümüyle birleşilen veya yeni kurulan şirkete geçmiş olur. Yani birleşilen veya birleşme sonucu yeni kurulan şirket birleşme sonucu infisah eden şirketlerin halefi durumuna girer.⁶⁷

T.T.K. bazı hallerde itiraz süresi dolmadan da birleşmenin hüküm ifade edeceğini kabul etmiştir. Buna göre birleşen şirketler ilandan önce, borçlarını ifa etmişlerse, borcu karşılayan parayı bankaya yatırıp, keyfiyeti ilan etmişlerse veya alacaklılar şirketlerin birleşmesine razı olmuşlarsa, birleşme kararı ilan gününden itibaren geçerli sayılmaktadır.⁶⁸

5. Anonim Şirketler de Birleşme ile ilgili Özel Hükümler

T.T.K.'nın 451, 452, 453 ve 454. maddelerinde Anonim şirketlerin tasfiyesiz infisah şekillerini hükme bağlamıştır. Bu maddelerden 451, 452 ve 453. maddeler şirket birleşmeleriyle ilgili olup, bu şekilde ki birleşmeler üç ayrı kategoride ele alınmıştır. Bunlar;

- Devralma (T.T.K. md. 451)
- Yeni bir Anonim şirket kurulması (T.T.K. md. 452)
- T.T.K.'nın 454. maddesi ise Anonim şirketin kamu tüzel kişiliği tarafından

⁶⁶ SAVAÇ, M. Arif ; a. g. e. , S. 68

⁶⁷ KONOR,Vedat ; a. g. m. , S. 46

⁶⁸ SAVAÇ, M. Arif ; a. g. e. , S. 69

devralınması ile ilgili hükümleri ihtiva etmektedir.⁶⁹

5.1. Devralma

Devralınan şirketin dağıldığı ancak Tasfiye dönemine girmediği başka bir Anonim şirket içinde tasfiye ediliyormuş gibi ekonomik varlığını sürdürdüğü kabul edilir.⁷⁰

T.T.K.'nın 451. maddesi birleşmenin özel bir şekli olan devralma halini hükme bağlamaktadır. Bu maddeye göre bir Anonim şirket tarafından, bir şirket bütün aktif ve pasif ile devralınmak suretiyle infisah ederse, şu hükümler uygulanacaktır.

a- Devralan şirketin yönetim kurulu infisah eden şirket veya şirketlerin alacaklılarını tasfiye hakkındaki hükümlere göre davet eder;

b- İnfisah eden şirket veya şirketlerin malları, borçların ödenmesi veya temin edilinceye kadar (Teminata bağlanıncaya) ayrı olarak ve devralan şirket tarafından idare olunur;

c- Devralan şirketin yönetim kurulu üyeleri, alacaklılara karşı infisah eden şirket veya şirketlerin mallarının ayrı olarak idare edileceğini temin hususunda şahsen ve müteselsilen sorumludurlar;

d- Malların ayrı olarak idare edildiği süre içinde infisah eden (Birleşmeyle son bulan) şirkete veya şirketlere karşı açılacak davalarda yetkili mahkemenin yetkisi devam eder;

e- İnfisah eden şirket veya şirketlerin alacaklıları ile devralan şirketin alacaklıları arasındaki münasebetler de devralınan ve ayrı idareye tabi olan mallar aynı süre içinde infisah eden şirketin malları sayılır; devralan şirketin iflasında bu mallar ayrı bir masa (iflas masası) teşkil eder ve icap ediyorsa, münhasıran infisah eden şirket borçlarının ödenmesinde kullanılır;

f- Her iki şirketin (Birleşme ikiden fazla şirket arasında gerçekleşmiş ise diğer şirketlerin de) malları, ancak infisah eden Anonim şirketlerin mevcudunun yani borçların ödenmesinden sonra bir mal kalması halinde (Şirket pay sahiplerine dağıtılması caiz olduğu anda) birleştirilebilir;

g- Şirket (veya şirketlerin) infisahı, ticaret sicilinde tescil edilir. Şirket borçları ödenir veya garanti altına alındıktan sonra Ticaret Sicilinden infisaha ait kayıt silinir ve keyfiyet ilan edilir;

⁶⁹ BEKTÖRE, Sabri; BENLİGİRAY, Yılmaz ; AYDIN, Davut; ”Şirketler Muhasebesi”, Birlik Ofset Yayıncılık ESKİŞEHİR , 1997, S. 183

⁷⁰ BEKTÖRE, Sabri; BENLİGİRAY, Yılmaz ; AYDIN, Davut ; a. g. e. , S. 183

h- İnfisahın tescilinden sonra devralan şirketçe infisah eden şirketin (veya şirketlerin) pay sahiplerine karşılık olarak verilecek hisse senetlerine, birleşme sözleşmesi hükümlerine göre kendilerine teslim edilir.

5.2. Yeni Bir Anonim Şirket Kurulması

Bu şekildeki birleşme T.T.K.'nın 452. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre birden çok Anonim şirketin malları yeni kurulacak bir Anonim şirket tarafından devralınabilir. Bu şekildeki devralınma da önceki şirketlerin malları tasfiye edilmeksizin yeni şirkete geçer.

Bu şekildeki birleşmelerde Anonim şirketlerin kurulması ve bir Anonim şirketin diğer bir Anonim şirket tarafından devralınmasına ilişkin hükümler uygulanır.

Yukarıda belirtilen hükümlere ilaveten aşağıdaki hükümler de ayrıca dikkate alınacaktır.

a- Şirketler imzaları noterce tasdikli birleşme mukavelesinde; birleştikleri yeni Anonim şirketin esas mukavelesini tanzim ettiklerini, bütün hisselerin taahhüt olduğunu, mevcut şirketlerin mallarını sermaye olarak yeni şirkete koyduklarını tayin ettiklerini tespit ederler;

b- Birleşme mukavelesi birleşen şirketlerden her birinin umumi heyeti tarafından tasdik olunur;

c- Tasdik kararıyla tekamül eden yeni şirket esas mukavelesini üzerine müteakip kuruluş merasimi ikmal edilerek keyfiyet tescil ve ilan olunur.

d- Tescilden sonra eski şirketlerin hisse senetleri karşılığında birleşme mukavelesi gereğince yeni şirketin hisse senetleri verilir.

6. Şirketlerdeki Birleşme İşlemleri

T.T.K.'nın 147. maddesi birleşebilecek şirket nev'i lerini tespit ederken, bir ayırma girmiştir. Bu ayırımdan bir tanesi de şahıs ve sermaye şirketleri ayırımıdır. Bu açıdan;

Şahıs şirketleri olarak; Kollektif şirket ile Komandit şirket aynı nev'i den sayılmış,

Sermaye şirketi olarak; Anonim şirket ile Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit şirket aynı nev'i olarak kabul edilmiştir. Limited şirketler her ne kadar sermaye şirketi ise de yukardaki sermaye şirketlerinden ayrı özelliklere sahip olduğu için sermaye şirketleri grubuna dahil edilmemiştir.

T.T.K.'nunda şirket birleşmelerine uygulanacak hükümler belirlenmiş olup, bunlardan T.T.K.'nun 164-151. maddeleri genel hükümlerdir. Ancak birleşme ile ilgili özel hüküm var ise birleşmelere öncelikle özel hükümler uygulanacaktır.

T.T.K.'nunda Anonim şirketler ve Sermayesi Paylara Bölünmüş şirketlerin birleşmesi ile ilgili Anonim şirketlerin birleşmesini düzenleyen özel hükümler ilk olarak uygulanacaktır. Özel hükümler T.T.K.'nun 451, 452, 453 ve 454. maddelerinde düzenlenmiştir. Şahıs şirketlerinin birleşmelerinde ve Limited şirketlerinin birleşmelerinde genel hükümler uygulanacaktır.

Hangi birleşme şekli seçilmiş olursa olsun bununla ilgili gerekli işlemler bazı farklılıklar dışında aynı şekilde yürütülür.

Yapılması gereken işlemleri şöyle sıralayabiliriz;

- İlk önce birleşen (katılan) ve birleşilen (devralan) şirketlerin yöneticileri birleşmenin esasları konusunda mutabakata varırlar ve bir birleşme sözleşmesi taslağı hazırlarlar.

- Bilahare ilgili şirketlerin genel kurulları toplanarak birleşme konusu görüşülür, yönetim kurullarına birleşme sözleşmesi için verilecek talimatlar, birleşme şartları ve esasları belirlenerek bu konuda kararlar alınır.

- Genel kurulların birleşme konusunda olumlu kararlar vermeleri halinde birleşen şirketlerin yöneticileri şirketin öz varlıklarının tespiti için yetkili mahkemeye başvururlar. Mahkeme, bilirkişi vasıtasıyla bu tesbiti yaptırırken, bilirkişinin her iki şirketin özvarlıklarını, değiştirme birimini ve birleşen şirketin yapacağı sermaye arttırım tutarını, birleşmede bir sakınca olup, olmadığının belirlenmesini ister. Mahkemeye müştereken yapılacak müracaatta değişim esaslarını içeren birleşme sözleşmesi taslağı ile ana sözleşmenin sermaye arttırım maddesine ilişkin tadil metni örneğini de dilekçeye eklemeleri yararlı olur.

- Bilirkişi raporunu havi mahkeme kararı alındıktan sonra birleşen şirketlerin yönetim kurulları genel kurullardan çıkan karar ve verilen direktifler dairesinde ve bilirkişi raporundaki tespitleri de dikkate alarak kesin birleşme sözleşmesini düzenler ve imzalarlar.

Söz konusu sözleşme de birleşmenin şekli, ne şekilde yapılacağı, birleşmenin şartları, birleşen veya birleşilen (devralan) şirketlerin ünvanları Ticaret Sicili ve Merkez adresleri, birleşme zamanı, birleşerek infisah eden şirketin alacaklılarına uygulanacak işlemler, katılan şirket pay sahiplerine devralan şirket sermayesinden verilecek hisse ve değiştirme biriminin ne olduğu, devralan şirketin yapacağı sermaye arttırım konularında açıklamalar yer alır. Bu sözleşmeye birleşen şirketlerin bir örneğe göre düzenlenmiş bilanço ve gelir tabloları, konsolide bilanço, devralan ve sermaye arttırımı yapan şirketin ana sözleşme tadil metni eklenir.(T.T.K. md. 149)

- Birleşen şirketlerin genel kurulları gerek birleşme sözleşmesini onaylamak gerekse devralan şirket genel kurulu sermaye arttırımı ve ana sözleşme değişikliğini; katılan şirket ise tasfiyesiz infisahı ayrıca karara bağlamak üzere toplanırlar. Birleşme sözleşmesi ve bilançolarının onaylanması sermaye arttırımı, birleşme, katılma ve tasfiyesiz infisah kararları genel kurullarda onaylanarak karara bağlanır.

- Genel kurullarca verilen bu kararlar her şirketin kendi Ticaret Siciline tescil ve ilan ettirilir.

-Devralan şirket sermaye arttırımı yapacağı için eski sermayesinin ödendiğine ilişkin Yeminli Mali Müşavir veya Serbest Muhasebeci Mali Müşavir tasdik raporu düzenletilir.

-Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na (veya devralan şirketin merkezinin bulunduğu İlin Sanayi ve Ticaret Müdürlüğü'ne) başvurularak birleşme sözleşmesinin onayı ve sermaye arttırımı için ön izin alınır. Katılan şirkette aynı dilekçeyi imzalamak suretiyle veya ayrı dilekçe ile muvafakatını bildirecektir.

-Bakanlık verilen belgeleri inceleyerek birleşme konusunda kanunen yapılması gereken işlemlerin usulüne uygun olarak yapılıp yapılmadığını kontrol ettikten sonra sermaye arttırımına ait değişiklik tasarısını tasdik ederek şirkete iade eder.

- Bakanlıktan izin alındıktan sonra devralan şirketin genel kurulu toplantıya çağrılır ve sermaye arttırımına ilişkin ana sözleşme değişikliği karara bağlanır.

- Karar safhasından sonra Ticaret Siciline başvurularak sermaye arttırımını da içeren birleşme olayı tescil ve bilahere ilan ettirilir. Sözleşme değişikliğinin, bu hususun karara bağlandığı genel kurul tarihinden itibaren en fazla 15 gün içinde tescil ettirilmesi gerekir.

- Birleşme; birleşme kararının ilanından itibaren üç ay sonra hüküm ifade eder.⁷¹

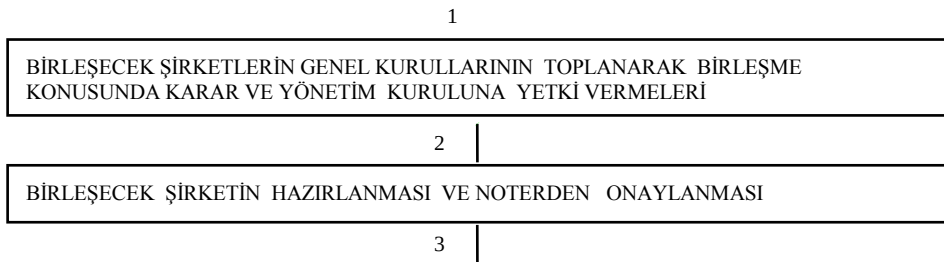
⁷¹ KONOR,Vedat ; a. g. e. , S. 49 - 50

İlandan itibaren üç ay içinde alacaklılardan her biri yetkili mahkemeye başvurarak binleşmeye itiraz edebilir.

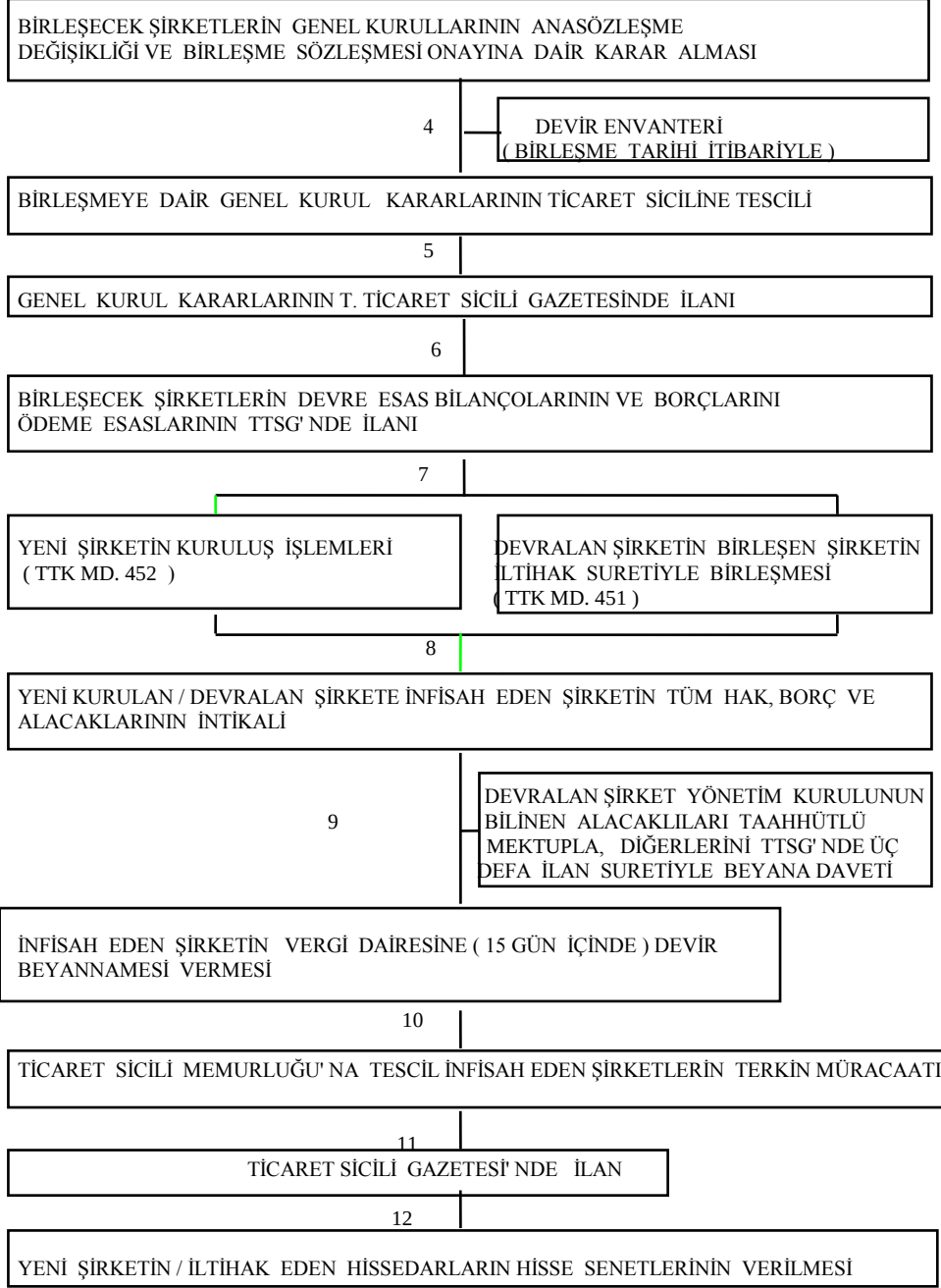
T.T.K.'nın 151. maddesine göre ilandan sonra itiraz yapılmamışsa birleşme kesinleşir. Kalan veya kurulan şirket, infisah eden şirketlerin yerine geçer. Bunların bütün hakları ve borçları kalan veya yeni kurulan şirkete intikal eder. Bundan sonra birleşmenin tamamlanmasına ilişkin işlemlere başlanır. Bu işlemler T.T.K.'nın 451. maddesinde sayılmış olup, daha önce açıklandığı için gereksiz tekrarlardan kaçınmak için sadece ana başlıklar halinde verilecektir. Bunlar;

- Alacaklılara çağrı yapılır.
- Mal varlıkları borçlar ödenene ve temin edilene kadar ayrı yönetilir.
- Borçlar ödendikten sonra devreden ya da yeni kuruluşa katılan şirketlerin sicilden terkin edilir.
- Tescile müteakip pay sahiplerine değiştirme birimine göre yeni şirketten pay verilir.⁷²

Şirket birleşmelerinde izlenecek süreç tablo halinde şu şekilde gösterilebilir.

⁷² YASAMAN, Hamdi; a. g. e. , S. 94

Şirket Birleşmelerinde İzlenecek Süreç.⁷³

6.1. Anonim Şirketlerde Birleşme

T.T.K. Anonim şirketler de birleşmeyi üç başlık altında ele almıştır. Bunlar:

⁷³ KIZILOT, Şükrü ; EYÜPGİLLER, Saygın ; a. g. e. , S.1412

- Devralma (TTK md. 451)
- Yeni şirket kurulması (TTK md.452)
- Anonim şirketin kamu tüzel kişiliği tarafından devralınması. (TTK md. 453) ⁷⁴

6.1.1. Bir Anonim Şirketin Diğer bir Anonim Şirket Tarafından Devralınması

Bir Anonim şirketin diğer bir Anonim şirket tarafından bütün aktif ve pasifi ile devralınması halinde yapılıcak işlemler ve izlenecek süreç aşağıdaki gibi olacaktır.

- Birleşme sözleşmesinin hazırlanması

İnfisah eden ve devralan şirketin yönetim kurulları toplanarak, müştereken “Birleşme sözleşmesini” düzenlemek zorundadırlar. Ayrıca sözleşmedeki imzalarının notere tasdik ettirilmesi gerekir. ⁷⁵

Birleşme sözleşmesi, birleşmeye katılan şirketlerin yönetim kurullarınca hazırlanır ve şirketler adına imzalarlar. Ancak birleşme sözleşmesi şirketlerin genel kurullarında onaylandıktan sonra hüküm ifade eder. ⁷⁶

Şirketlerin devralma ile birleşmeleri halinde birleşme sözleşmesinin içeriği ile ilgili T.T.K.’nun da bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak T.T.K.’nun 452. maddesinde yeni kuruluş yoluyla birleşmelerde birleşme sözleşmesinin içeriği açıklanmaktadır.

Şirketler imzaları noterce tasdikli birleşme mukavelesinde; birleştiklerini, yeni Anonim şirketin esas mukavelesini tanzim ettiklerini, bütün hisselerin taahhüt olduğunu mevcut şirketlerin mallarını sermaye olarak yeni şirkete koyduklarını ve yeni şirketin lüzumlu organlarını tayin ettiklerini tespit ederler. (T.T.K. md. 452/1)

- Alacaklıların daveti

⁷⁴ BEKTÖRE, Sabri; BENLİGİRAY, Yılmaz; AYDIN, Davut ; a. g. e. , S. 183

⁷⁵ KIZILOT, Şükrü; EYÜPGİLLER, Saygın ; a. g. e. , S. 1412

⁷⁶ YASAMAN, Hamdi ; a. g. e. , S. 46

Devralan şirketin yönetim kurulu infisah eden şirketin alacaklılarını tasfiye halindeki hükümlere göre davet eder.

Bu davet işlemi, devralan şirketin yönetim kurulu tarafından, varlığı sona eren şirketin alacaklılarını, alacaklı oldukları şirket defterleri veya diğer belgelerden anlaşılan ve ikametgahları bilinen kişileri taahhütlü mektupla, diğer alacaklıları Ticaret Sicil Gazetisinde ve şirketin esas sözleşmesine uygun şekilde ilan etmek suretiyle davet eder.⁷⁷

Davetin içeriğinde, alacaklıları şirketin dağılmasından haberdar etmek ve alacaklarını bildirmeye yönelik hususları içermektedir.⁷⁸

- İnfisah Eden Şirketin Varlıklarının Yönetimi

Dağılan şirketin varlıkları, borçları ödeninceye kadar ayrı olarak ve devralan şirket tarafından yönetilir.

Devralan şirketin yönetim kurulu üyeleri, alacaklılara karşı varlığı sona eren şirket varlıklarının ayrı olarak yönetilmesinin temini hususunda kişisel ve dayanışmalı (müteselsil) olarak sorumludurlar;

Varlığı sona eren şirketin alacaklılarıyla devralan şirket alacaklıları arasındaki ilişkilerde, devralınan ve ayrı yönetime tabi olan mallar sayılır, devralan şirketin iflası halinde bu mallar ayrı masa oluşturur ve gerektiğinde yalnız varlığı sona eren şirketin borçlarının ödenmesinde kullanılır.⁷⁹

Malların ayrı olarak yönetildiği süre içinde infisah eden şirkete karşı açılacak davalarda yetkili mahkemenin yetkisi saklıdır.⁸⁰

-Dağılmanın Tescil ve İlan İşlemleri

T.T.K.'nın 451/7 bendi gereğince devreden şirketin infisahının tescili gerekmektedir.

Devralan anonim şirketin yönetim kurulu, infisah eden anonim şirketin borçlarının ödendiğine veya teminata bağlandığını gösteren listeyi ekleyerek sicile

⁷⁷ ZEYBEK, Yasemin; **"Borçlanarak Gerçekleştirilen Şirket**

Satınalmaları"; Sermaye Piyasası Kurulu Yayın No: 28 , ANKARA 1996 , S. 67

⁷⁸ BEKTÖRE, Sabri; BENLİGİRAY, Yılmaz ; AYDIN, Davut ; a. g. e. , S.185

⁷⁹ ZEYBEK, Yasemin; a. g. e. , S.68

⁸⁰ KIZILOT, Şükrü ; EYÜPGİLLER, Saygın ; a. g. e. , S. 1413

başvurarak infisah eden şirketin sicilinden terkinini talep eder. Sicilden infisaha ait kayıt silinir ve keyfiyet ilan olunur.⁸¹

-Yeni Hisse Senetlerinin Verilmesi

Dağılmanın tescil işlemleri tamamlandıktan sonra devralan şirketçe, dağılan şirketin pay senetlerine karşılık olarak verilecek hisse senetleri, birleşme sözleşmesi hükümlerine göre kendilerine teslim olunur.⁸²

6.1.2. Birden Çok Anonim Şirketin Yeni Kurulacak Bir

Anonim Şirkette Birleşmesi

Birden çok anonim şirket birleşerek yeni bir anonim şirket kurma kararı alabilirler. Bu şekildeki birleşmede yeni kurulacak anonim şirket tarafından diğer şirketlerin bilanço değerleri (aktif ve pasifi) devralınır. Burada birleşen şirketlerin sahip oldukları yeni şirkete geçer (T.T.K. Md. 452) .

Yeni anonim şirketin oluşturulması şeklindeki birleşmede anonim şirketlerin kurulmasına ve bir anonim şirketin oluşturulması şeklindeki birleşmede anonim şirket tarafından devralınması kuralları uygulanır(T.T.K. Md. 452) .

Kanunun aynı maddesine göre ayrıca aşağıdaki hükümler de uygulanır:

a. Noterden tasdikli birleşme sözleşmesi yapılır. Bu sözleşmede şirketin birleştikleri yeni anonim şirketin esas sözleşmesinin düzenlediği bütün payları taahhüt edildiği birleşen şirketlerin sahip oldukları değerleri ve borçları sermaye olarak yeni şirket koyduklarını ve yeni şirketin gerekli organlarının tayin ettiklerini belirtirler.

b. Birleşme Sözleşmesi birleşen şirketlerden her birinin genel kurulu tarafından onaylanır.

c. Birleşme Sözleşmesi onaylandıktan sonra, yeni şirketin kuruluşu tamamlanarak tescil ve ilan olunur.

d. Tescilden sonra dağılan eski şirketlerin ortaklarına hisse senetleri karşılığında yeni şirketin hisse senetleri verilir.⁸³

⁸¹ YASAMAN, Hamdi ; a. g. e. , S. 111

⁸² BEKTÖRE, Sabri; BENLİGİRAY,Yılmaz ; AYDIN, Davut ; a. g. e. , S.185

⁸³ BEKTÖRE, Sabri; BENLİGİRAY,Yılmaz ; AYDIN, Davut ; a. g. e. , S.191 - 192

Yapılacak olan bu işlemler kısaca açıklanacak olursa; yeni şirket kurmak suretiyle birleşecek anonim şirketlerin yönetim kurulları, genel kuruldan almış oldukları yetki çerçevesinde hazırladıkları birleşme sözleşmesini imzalayıp notere tastik ettirirler. Birleşmeden sonra toplanan genel kurullar, birleşme sözleşmesini ve yeni şirketin ana sözleşmesini onaylayıp birleşme kararı alırlar.

T.T.K.'nın 279'ncü maddesi uyarınca ana sözleşmenin yazılı olması ve kurucuların imzalarının noterce tasdik edilmiş olması gerekmektedir. Yeni şirket sözleşmesinin noterde tasdikinden sonra yeni şirketin kuruluş işlemlerine geçilir. İlk olarak Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na başvurularak kuruluş için izin alınır. İzin dilekçesine; birleşme sözleşmesi, ana sözleşme, bilançolar, genel kurulların onama kararı ve bu kararlarla beraber T.T.K.'nın 303'ncü maddesi uyarınca hazırlanan ve sermayenin tespiti ile ilgili bilirkişi raporunun bulunması gerekmektedir.

Birleşen anonim şirketlerin yönetim kurulları kurucu sıfatı ile ticaret siciline müracaat ederek tescil ve ilan yapılır.

Yeni anonim şirket tescil edildikten sonra tüzel kişilik kazanmış olacaktır.

Tescil ve ilan işlemlerinden sonra anonim şirketlerle ilgili T.T.K.'nın 451'nci madde hükümleri uygulanarak birleşme işlemi tamamlanacaktır.

6.1.3. Bir Anonim Şirketin Kamu Tüzel Kişisi Tarafından Devralınması

T.T.K.'nın 454'ncü maddesinde anonim şirketlerin bir kamu tüzel kişisi tarafından devralınmasını hükme bağlamıştır.

“Bir anonim şirketin malları Devlet, Vilayet, Belediye gibi bir anonim hükmi şahsiyet tarafından devralınırsa şirketin umumi heyeti tasfiye yapılmasına karar verebilir.

Bu karar, infisah halindeki hükümlere göre verilir, tescil ve ilan ettirilir.

Tescil ile şirketin mal ve borçları amme hükmi şahsına intikal etmiş olur ve ticaret sicilinden şirketin ünvanı silinir ve tasfiye ilan olunur.”(T.T.K. md. 454)

Bir kamu tüzel kişisinin bir anonim şirket tarafından işletilmekte olan bir şirketi hak ve borçlarıyla devletleştirebilmesi için:

-Yapılan işin kamu hizmetleriyle ilgili olması,

-Devletleştirmenin kamu yararına olması ,

-Gerçek değerinin, yani piyasa bedelinin ödenmiş olması gerekmektedir.

T.T.K.'nın 454'ncü hükümleri bu şekildeki birleşmelere uygulandıktan sonra eksik hüküm kalması durumunda İdare Hukuku hükümlerine göre devralmanın yapılması gerekmektedir.

6.2. Limited Şirketlerde Birleşme

Limited şirketlerin birleşmesi T.T.K.'nunda genel hükümler çerçevesinde düzenlenmiştir. Aynı zamanda limited şirketlerin devir ve birleşme konusu T.T.K.'nunda özel olarak hüküm altına alınmamış olup, anonim şirketlerin birleşme hükümlerine yollamada (atıfta) bulunmaktadır.

Limited şirketlerde birleşme;

1. Bir veya birden fazla şirketin mevcut diğer bir limited şirkete katılması (Absorbisyon),

2. İki yada daha fazla limited şirketin birleşerek yeni bir limited şirket kurması (Füzyon).

Olamk üzere iki türde meydana gelmektedir.

Birleşme açısından T.T.K. md.147 hükmü gereğince şirketlerin aynı nev'i den olması gerektiğinden limited şirketler T.T.K.'ndaki nev'i ayırımında yalnız bırakılmıştır. Bu açıdan limited şirketler ancak, kendi aralarında birleşebilmekte veya diğer bir limited şirkete katılabilmektedir. Örneğin bir komandit şirket ile limited şirket T.T.K.'nın 147'nci maddesi gereğince birleşemez.

Katılma nev'inden birleşmede devir olunan limited şirket fesih olmakta, devir alan limited şirket ise varlığını sürdürmekte ve esas sermayesi artmaktadır. Buna karşılık "füzyon" nev'i den birleşmede mevcut limited şirketler fesih olmakta ve yeni bir limited şirket kurulmaktadır.⁸⁴

Bir veya birden fazla limited şirketin diğer bir şirketle birleşmesi halinde, birleşme nedeniyle infisah eden şirketler bakımından bu birleşme tasfiye hükmündedir. Ancak birleşmede vergi matrahı, tasfiye karı değil, birleşme karı olacaktır.⁸⁵

⁸⁴ ALTUĞ, Osman; HANİFİ, Ayboğa ; "Örnekli Uygulamalı Şirket Kuruluşları", Evrim Yayınevi, ESKİŞEHİR 1996 S. 155

⁸⁵ KIZILO, Şükrü ; EYÜPGİLLER, Saygın ; a. g. e. , S. 552

Birleşmede yapılması gereken işlemler şöyledir;

- 1- Limited şirketlerin yetkili kurullarının birleşme şartlarını aralarında kararlaştırarak birleşme sözleşmesini hazırlarlar.
 - 2- Birleşme sözleşmesine göre limited şirketlerin bilançoları hazırlanır.
 - 3- Birleşme sözleşmesi ve bilançolar limited şirketlerin ortaklar kurulunca onaylanır.
 - 4- Limited şirketlerin Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'ndan ana sözleşme tadili için izin alınır.
 - 5- Birleşme işlemleri, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın onayından sonra ticaret siciline tescil ettirilerek Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi ne ilan edilir.
- Füzyon nev'i nden birleşen limited şirketlerin tüzel kişilikleri sona ermekte olup ticaret sicili kaydı silinir ve ilan olunur. Kurulan yeni limited şirket ise ticaret siciline tescil edilir ve ilan olunur.

Katılma nev'i nden birleşmede ise devir olan limited şirketin tüzel kişiliği de sona ermektedir. Ticaret sicilinden kaydı silinir ve ilan edilir. Devir alan limited şirket ise esas sermaye arttırımına ilişkin işlemleri tamamlayarak ticaret siciline tescil ve ilan edilir.⁸⁶

6.3.Limited Şirketlerde Birleşme İşlemleri

-Birleşme Sözleşmesinin Hazırlanması

Birleşme sözleşmesinin daha önce Anonim Şirketlerde açıklandığından ayrıntısıyla incelenmeyecektir. Sadece farklı yönleri üzerinde durulacaktır.

Limited Şirketler, birleşmeyle ilgili olarak ilk önce birleşmeye karar verecek şirketlerin birleşme sözleşmesini tanzim etmeleri gerekmektedir. Bu açıdan birleşme sözleşmesini düzenleyecek yetkili organın şirket genel kurulundan yetki alması gerekmektedir.

Birleşme Sözleşmesinin Genel Kurul tarafından kabul edilmesi

⁸⁶ DOĞAN, Ali Abdullah; "Sermaye Şirketleri Kuruluş Ve Genel Kurul Rehberi", Turhan Yayınevi, ANKARA, S. 170

Birleşme sözleşmesini düzenlenmesine yönelik yetki alan organ (limited şirketlerde müdür) birleşme sözleşmesi ile bir örneğe göre bilançoları düzenleyerek genel kurulları toplantıya çağırır.

Toplantıya çağrılan şirketlerin genel kurulları sözleşmeyi görüşüp tasdik etmelerinden sonra sözleşme hüküm ifade eder.

Devrolan limited şirketlerde toplantı nisabı, Limited Şirket sözleşme değişikliklerinde uygulanan nisaptır. T.T.K.'nın 513. maddesine göre; mukavelede daha yüksek bir nisap öngörülmemişse mukavele sermayenin üçte ikisini temsil eden ortakların kararıyla değiştirilebilir.

T.T.K.'nın 168 ve 513. maddeleri uyarınca; Devrolma suretiyle birleşmelerde, devralan limited şirketlerde kararın ortakların ittifakı ile alınması gerekir.

-Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'ndan Ön İzin Alınması

Devralma suretiyle birleşmeler, devralan şirket açısından sermaye artışı sonucunu doğurur. Devralan şirket katılan şirket ortaklarına değiştirme birimi çerçevesinde pay vermeleri gerekmektedir.

Ana sözleşmede yapılan değişikliğin hazırlanmasından sonra devralan limited şirketin sermaye arttırımı ve değişik tasarısının tasdiki için Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na başvurması ve izin alması gerekmektedir.

Yeni kuruluş şeklinde birleşmeler de ise, hazırlanacak yeni şirket sözleşmesinin notere tasdik ettirilmesi ve kuruluşu için Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na başvurulur.

-Tescil ve İlan

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın izninden sonra değişikliğin ticaret siciline tescil ve ilanı gerekmektedir.

Ayrıca T.T.K.'nın 149. maddesi gereğince varlığı sona erecek şirketlerin borçlarını ne şekilde ödeneceğini gösteren beyannamelerle birlikte bir örneğe göre düzenlenen bilançolarını birlikte ilana mecburdurlar.

- Birleşme ile İlgili Diğer Hükümler

T.T.K.' nun 150. maddesi gereği birleşme kararı ilan gününden itibaren üç ay sonra hüküm ifade eder.

T.T.K.'nun böyle bir hüküm içermesi alacaklıları koruma amacı içerdiği dikkat çekmektedir.

Bu süre içerisinde alacaklıların itirazı halinde itirazın reddine dair mahkeme kararı kesinleşmedikçe , mahkemenin vereceği teminat şartı şirket tarafından yerine getirilmedikçe veya itirazdan vazgeçilmedikçe birleşme hüküm ifade etmeyecektir.

Ancak T.T.K.'nun 150. maddesi üç aylık süre beklenmeksizin birleşmenin hüküm ifade edebileceği istisnai halleri de açıklamıştır. Bu açıdan birleşen şirketler borçlarını ifa etmişlerse, borç tutarlarını muteber bir bankaya tevdi etmişlerse, alacaklıların birleşmeye rıza göstermeleri halinde birleşme üç aylık süre beklenmeksizin hüküm ifade eder.

- İnfisah Eden Şirket Ünvanlarının Terkini

Birleşme ile infisah eden şirketlerin, birleşmenin hüküm ifade etmesinden itibaren ünvanlarının ticaret sicilinden terkini yapılır.

6.4. Kollektif ve Komandit Şirketlerde Birleşme

Şahıs şirketleri olan Kollektif ve Komandit şirketlerle ilgili olarak uygulanacak hükümler T.T.K.' nun genel hükümleridir. Ancak Anonim şirketlerin birleşmesinde uygulanan prosedürler kıyasen uygun olduğu ölçüde bu şirketler için de uygulanacaktır.

T.T.K.'nunda birleşme ile ilgili iki tür birleşmeden bahsedilmiştir. Bunlardan ilki devrolma ikincisi ise yeni şirket kurmak suretiyle birleşmedir.

Şahıs şirketleri olan Kollektif ve Komandit şirketler kendi içerisinde yani; kollektif şirket bir kollektif şirketle, komandit şirkette başka bir komandit şirketle birleşmesine icazet vermektedir. (T.T.K. md. 147 nev'i lerinin aynı olma koşulu)

T.T.K.' nun 147. maddesi gereği şahıs şirketleri ile sermaye şirketleri açısından birleşme T.T.K.'na uygun değildir. Örneğin bir Kollektif şirket ile bir Anonim şirket T.T.K.' na göre birleşemeyecektir.

T.T.K,' nun öyle bir sınırlama getirmesi alacaklıların menfaatini koruma amacıyla getirildiği unutulmamalıdır. Bir kollektif veya komandit şirketle birleşmesinde ortakların sınırsız sorumlulukları devam edeceğinden, alacaklılar yönünden herhangi bir tehlike bulunmamaktadır. Ancak, bir kollektif veya komandit şirketin sermaye şirkete ile birleşmesinde, ortakların sınırsız sorumlulukları ortadan kalkacağından, şirket alacaklılarının hakları tehlikeye düşebilir.⁸⁷

6.5. Kollektif ve Komandit Şirketlerde Birleşme İşlemleri

Kollektif ve komandit şirketlerin birleşmesinde ilk önce tüm ortaklardan aldıkları yetkiyle, yöneticiler, birleşme için hazırlıklarını yapacaklardır. Bu açıdan yöneticiler, taslak olarak birleşme sözleşmesini ve bilançolarını hazırlayacaklardır.

Hazırlanan birleşme sözleşmesi ve bilançolar tüm ortaklarca onaylanması için ortakların toplantıya çağırılması gerekmektedir.

Toplantıda birleşmeye karar verilmesi, birleşme sözleşmesinin onaylanması gerekmektedir. Bu konuda uyulacak usuller T.T.K,'nun 168, 247, 388/2, 388/3 ve 513'ncü maddelerde belirtilmiştir. Şahıs şirketlerinde ana sözleşmenin değiştirilmesi ortakların oybirliği şartı olduğundan birleşme kararının ittifakla alınması gerekmektedir.⁸⁸

Devralan kollektif veya komandit şirket devralma neticesinde bir sermaye artırımı sözkonusu olacaktır. Dolayısıyla sözleşmenin de değişmesi gerekecektir. Kollektif ve komandit şirketler yapılan bu sözleşme değişikliğini notere tasdik ettirmeleri gerekmektedir.

Yeni şirket kurulması suretiyle yapılacak birleşmelerde yeni şirket sözleşmesinin yazılı şekilde hazırlanması ve imzaların notere tasdiki zorunludur.

Ayrıca kollektif ve komandit şirketlerin almış oldukları birleşme kararları tescil ve ilan edilmelidir.

Devralan şirketin esas sözleşme değişikliğinin özellikle sermaye artırımının, yeni şirket kurma yoluyla yapılan birleşmelerde ise yeni şirket sözleşmesinin tescil ve ilanı şarttır.

⁸⁷ SAVAÇ, M. Arif ; a. g. e. , S. 67 - 68

⁸⁸ SAVAÇ, M. Arif ; a. g. e. , S. 68

Ayrıca şirketler, dağılan şirketlerin borçlarını nasıl ödiyeceklerini gösteren beyannameleri de ilana mecburdurlar.

Kollektif ve komandit şirketlerde itiraz ile ilgili hükümler, limited şirketlerde olduğu gibidir.

II. KURUMLAR VERGİSİ KANUNU'NDA BİRLEŞME KARI

Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulmuş sermaye şirketleri Kurumlar Vergisi mükellefidirler. Bu tür şirketlerin birleşmeleri neticesinde birleşme karının doğup / doğmaması halleri ve varsa birleşme karının ne şekilde vergilendirileceğini Kurumlar Vergisi Kanunu'nda düzenlendiğini görmekteyiz.

Şahıs şirketleri olan kollektif ve komandit şirketler vergi mükellefi olmayıp, ortaklar elde ettikleri kazançlar ticari kazanç olarak gelir vergisi mükellefidirler. (Komandit şirketlerin komanditer ortakları hariç)

Bu mükellefiyetler gözönünde bulundurulduğunda şahıs şirketlerinin birleşmesi ile ilgili G.V.K.'nunda şirketlerin birleşmesinde birleşme karı ile ilgili hükümler pek yokken bu şirketlerin birleşmesinde doğabilecek kar ile ilgili işlemlere K.V.K.'nundan kıyasla çözüm bulunmaya çalışılmaktadır.

T.T.K.'nın ortak hükümlerinde birleşme ve devir birlikte ele alınmış, devir konusu birleşmenin içinde ele alınmıştır.

K.V.K.'nda ise konu, birlikte ele alındığı halde, birleşmeden elde edilen kazanımların vergiye tabi olup, olmaması açısından ikiye ayrılmış ve vergiye tabi olan birleşmeler "**Birleşme**", vergiye tabi olmayan birleşmeler de "**Devir**" olarak ele alınmıştır.

K.V.K.'nda birleşme (vergili birleşme halleri) hususu 36'ncı maddede, devir (vergisiz birleşme halleri) hususu 37-39'ncü maddeler arasında düzenlenmiştir.

1. Birleşme (Vergili Birleşme)

K.V.K.'nın birleşme ye ilişkin 36'ncı maddesinde; "Bir veya birkaç kurumun diğer bir kurumla birleşmesi, birleşme sebebiyle infisah eden kurum bakımından tasfiye hükmündedir. Ancak birleşmede, tasfiye karı yerine birleşme karı vergiye matrah olur " denilmektedir.

Kanun maddesinden de anlaşılacağına göre Kurumlar Vergisi Kanunu , birleşmeyi T.T.K.'dan farklı olarak tasfiye hükmünde saymıştır. Halbuki T.T.K.'da anonim şirketlerle ilgili yukarıda sözünü ettiğimiz 451, 452 ve 453'ncü maddelere göre birleşmeyi "**tasfiyesiz infisah**" olarak değerlendirilmiştir.

K.V.K.'nu 37'nci maddesinde belirttiği, özel şartları taşıyan ve "Devir" olarak tanımlandığı birleşme şekli dışındaki bütün birleşmeleri 36'ncı madde hükmüne sokarak, tasfiye hükmünde saymış ve bu tip birleşmelerde tasfiye karı (Birleşme karı) doğduğu kabul edilerek bu kar vergi konusuna alınmıştır. Bu farklı 36'nci maddeye göre vergi konusuna alınan kar tasfiye karı değil birleşme karı olarak tanımlanmıştır.⁸⁹

Kısaca K.V.K.'nın 36'nci madde hükmü uyarınca, bir veya birkaç kurumun birleşmesi, birleşme nedeniyle infisah eden kurumlar açısından tasfiye hükmünde sayılmış ve bu işlemde tasfiye karının yerini alan "Birleşme Karının" vergiye tabi tutulması hükmüne bağlanmıştır.⁹⁰

Bir veya daha fazla şirketin bir başka şirketle birleşmesi sonucu , birleşen şirketler, birleşme karı üzerinden vergiye tabi olacaktır. **Birleşme karı** ; birleşme sonu servet değeri ile birleşme başı servet değeri arasındaki olumlu fark olarak yorumlanabilir.⁹¹ Dolayısıyla vergiye esas alınacak matrahın yani birleşme karının tesbiti için birleşme dönemi konusuna bir açıklık getirilmesi gerekmektedir.

1.1. Birleşme Dönemi

Birleşme halinde birleşme döneminin ne olacağı konusunda K.V.K.'nda açıklayıcı hükümler bulunmamaktadır. Ancak, birleşme halinde, hesap dönemi yerine uygulanacak birleşme dönemi konusunda çeşitli görüşler mevcuttur.

⁸⁹ KONOR, Vedat; a. g. e. , S.50

⁹⁰ MAÇ, Mehmet; "**Son Değişikliklerle Kurumlar Vergisi**", Denet Yayınları, İSTANBUL 1995, S. 36

⁹¹ SİPAHİOĞLU, Y. Hürol; "**Anonim ve Limited Şirketlerde Birleşme ve Devir İşlemleri**", Maliye Postası Dergisi, 1 Nisan 1997, Sayı 398 S. 56

Genel hükümlere göre birleşme dönemi; birleşme kararının tescil tarihi ile başlar ve birleşme bilançosunun kesinleştiği tarihe kadar sürer.⁹²

Birleşmede; tasfiye dönemi yerine birleşme dönemi geçecektir.

Tasfiyenin başlangıcı şirketin infisahının tescil tarihidir. Bitimi ise tasfiye sonunda düzenlenen bilanço ve nihayi hesabın ortaklar genel kurulunca tasdik tarihidir.

Birleşmede ise bu görüşe göre tasfiye dönemi gibi bir dönem yaşanmaz. Birleşme sözleşmesinin ilgili şirketlerin genel kurulunca onaylandığı tarihte birleşme gerçekleşir. Yani birleşme aynı tarihte hem başlamış hemde sonuçlanmış olur.

Diğer bir görüşe ise şirketlerin birleşme kararlarının tescil edildiği tarih birleşmenin başlangıcı, birleşilen şirketin sermaye artırımına ilişkin ana sözleşme değişikliğinin tescil ve ilan edildiği tarih birleşmenin sonu olarak kabul edilmektedir. İki tarih arasındaki dönem birleşme dönemi olarak kabul edilmektedir. Bu görüş uygulamada daha fazla kabule şayan görülmektedir.⁹³

1.2. Birleşme Karı

Birleşme dönemi ile ilgili bu açıklamalar yapıldıktan sonra, bu birleşme dönemi ile ilgili olan ve matraha esas olacak birleşme karının tespit edilmesi gerekmektedir.

K.V.K.’nunda; Tasfiye karı, birleşme sonu servet değeri ile birleşme başı servet değeri arasındaki olumlu farktır demektedir.

Aynı şekilde K.V.K.’nın 36’ncı maddesinin 2 ve 3’ncü fıkralarında belirtilen hususlar birleşme karının tespitinde önem arz etmektedir.

“... Tasfiye karının tespiti hakkındaki hükümler, birleşme karının tespitinde de caridir. Şu farkla ki münfesi kurumun veya kurumların ortaklarına veya sahiplerine birleşilen kurum tarafından doğrudan doğruya veya vasıta ile verilen değerler, kurumun tasfiye halinde ortaklara dağıtılan değerler yerine geçer.

Birleşilen kurumdan alınan değerler Vergi Usul Kanununda yazılı esaslara göre değerlendirilir. ...” denilmektedir.

Kanun maddesinden anlaşılacağı üzere, tasfiye karının tespitinde uygulanan hükümler bazı istisnalarla birleşme karının tesbitinde de uygulanacağını görmekteyiz.

⁹² SİPAHİOĞLU, Y. Hürol; a. g. m. , S. 56

⁹³ KONOR, Vedat; a. g. m. , S. 51

Birleşme karı tasfiye hükümlerine göre belirleneceğinden, tasfiye karında dönem sonu servet değeri ile dönem başı servet değeri arasındaki fark olduğuna göre, birleşme karının da birleşme anındaki servet değeri ile birleşme sonrası servet değeri arasındaki fark olacağı açıktır.⁹⁴

Servet değeri, özsermaye yerine kullanılmakta, içerik olarak aynı anlamı taşımaktadır. Birleşme ve tasfiye döneminin kendi niteliğinden dolayı, öz sermaye ifadesi yerine servet değeri kullanılmaktadır.

Buna göre servet değeri, öz sermaye hesaplama yöntemi ile bulunabilir. Öz sermaye şirketin gerçek aktifleri toplamından borçlarının mahsup edilmesi ile ulaşılır.

Gerçek aktif ise; bilançonun aktifler toplamından gerçek olmayan aktifler (zararlar, ilk tesis taazzuv giderleri, adi ortaklıklarda işletmeye olan borçlar, ödenmiş sermaye) ile aktif düzenleyici pasiflerin (amortismanlar , karşılıklar) indirilmesi suretilyle bulunur. Ancak kurumlar vergisi kanununun servet değeri hesaplamalarını düzenleyen 33. maddesinde; kurumlar vergisi kanununun yürürlüğe girdiği tarihe kadar tamettü ve kazanç vergilerinden istisna edilerek ayrılmış bulunan ihtiyat akçeleri ve banka zarar karşılıkları, vergi kanunlarına göre ayrılmış olan hertürlü amortismanlar ve karşılıklar ve şigorta şirketlerinin teknik ihtiyatları, hissedar veya sahip olmayan kişilere dağıtılacak kazanç kısmı haricinde kalan her türlü ihtiyatlar ve dağıtılmamış kazançların servet değerine ekleneceği belirtilmiştir.

Birleşme döneminin başındaki servet değeri, birleşen şirketin birleşme kararının tescil tarihi itibarıyla belirlenen bilançosu üzerinden hesaplanan özsermayesidir.

Birleşme döneminin sonundaki servet değeri ise; birleşen şirketlerin ortaklarına birleşilen şirket tarafından doğrudan veya dolaylı olarak verilen iktisadi kıymetlerin V.U.K. hükümlerine göre değerlendirilmesi ile hesaplanır.

Kurumlar Vergisi Kanununda birleşme karının tespitinde, tasfiye karı hakkındaki hükümlerin geçerli olduğu belirtilmiştir. Ancak tasfiye durumunda, tasfiyeye giren şirkete ait malların satılmasına karşılık birleşme durumunda, birleşen şirketlerin malları birleşen şirkete aktarılır ve karşılığında eski şirketin ortaklarına pay verilir. Birleşen şirketin ortaklarına hisselerine mahsuben olmak üzere, bu şirketin malları dağıtılır, satılır, devredilir ise; bu varlıklar; dağıtm, satım, devir günü itibari ile emsal bedeli ile değerlendirilir.

⁹⁴ GÜR, Mehmet ; "**Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum Ve Açıklamaları**", Okul Matbaacılık, ANKARA 1986, S. 587

Birleşme karı hesaplanırken, mevcut sermayeye ek olarak ortak veya sahipler tarafından yapılan ödemeler ile birleşme sırasında elde edilen ve vergiden istisna edilmiş olan kazançlar ve iratlar, dönem başı servet değerine katılır. Ortaklara veya şirket sahiplerine birleşme sırasında avans veya başka ad altında yapılan hertürlü ödeme ise; birleşme sonundaki servet değerine eklenir. Ancak, birleşilen şirket tarafından birleşen şirket ortak veya sahiplerine dolaylı - dolaysız olarak verilen her türlü değer, ortaklara dağıtılan değer olarak ele alınır.⁹⁵

Birleşen şirketlerin ortaklarına birleşme sonunda verilecek değerler, tarafların anlaşmasıyla ve iki tarafın kabulüyle belirlenir. Bu anlaşmalarda muvazaa bulunmadığı veya örtülü kazançta yol açmadığı sürece, tarafların karı vergi uygulamaları açısından geçerlidir. Birleşilen şirketlerle bu şirketlerin varlıkları tarafların rızasıyla, birleşme tarihi esas alınarak yeniden değerlemeye tabi tutulur ve bulunan yeni değer üzerinden pay verilir. Birleşme tarihinde yapılan değerlendirme ile, birleşme öncesine ait servet değeri arasındaki fark, birleşen şirketin karı olur. Birleşilen kurumdan hisse seneti alınıyorsa; bu senetin alış bedeli birleşen kurumun birleşme sırasında çıkarılan ve yeniden değerlemeye tabi tutulmuş bilançosuna göre hesaplanan öz sermayesidir.⁹⁶

Birleşme karı, birleşme beyannamesi ile birleşen şirketin bağlı olduğu dairelere bildirilir. Birleşme beyannamesi, birleşme bilançosunun tespit edilip yetkili organlarca tasdik edilmesinden sonraki 15 gün içinde ilgili vergi dairesine verilir ve beyannamede belirlenen vergi de, bu süre içinde ödenir. Birleşme beyannamesinin verilmesi ve beyannamede belirlenen vergilerin ödenmesinde birleşilen şirket sorumludur. Birleşen şirketlerin daha önceden tahakkuk etmiş ama henüz ödenmemiş vergi borçlarında bu süre içinde ödenir.

Kurumlar vergisi kanunun 36. maddesinde birleşme karı tespitinde tasfiye karı hükümlerinin uygulanacağı belirtmiştik. Tasfiye işlemlerinin bir yıldan uzun sürmesi halinde, her dönemin sonunda bilançoda yer alan servet değerinin bir sonraki dönemin başındaki servet değerini oluşturacağı ilgili maddelerde belirtilmiştir. Ancak, birleşme işlemlerinin birden fazla takvim yılına rastlaması mümkünsede birleşme süresinin bir beyan dönemi olarak ele alınması esastır.⁹⁷

2. Devir (Vergisiz Birleşme)

⁹⁵ SİPAHİOĞLU, Y. Hürol; a. g. m. , S.59

⁹⁶ SİPAHİOĞLU, Y. Hürol; a. g. m. , S.59 - 60

⁹⁷ SİPAHİOĞLU, Y. Hürol; a. g. m. , S. 58

K.V.K' nda birleşme 36. maddede açıklanmış, T.T.K' nun tasfiyesiz infisah anlayışının aksine tasfiyenin sözkonusu olduğu, bu nedenle tasfiye karı yerine geçmek üzere birleşme karının vergilemeye esas alınacağı hükme bağlanmıştır.

K.V.K.'nun 37, 38, ve 39. maddelerinde öngörülen şartlarla gerçekleştirilen birleşmeler "Devir" olarak nitelenmiştir. Devir halinde bütün aktif ve pasif değerler bir değerlemeye tabi tutulmaksızın aynen devralan şirkete intikal ettiğinden bu tip birleşmelerde birleşme karı doğmamakta dolayısıyla bir vergileme de olmamaktadır.⁹⁸ Bu durumda yalnız devralınan şirketin devir tarihine kadar elde ettiği kazancı kurumlar vergisine konu olmaktadır.

Münfesihi kurumun kül halinde yani aktif ve pasif kalemlerinin tasfiye edilmeksizin kayıtlı değerleri üzerinden yeni veya devralan şirkete aynen intikaline olanak sağlayarak, aktif değerdeki değer artışlarının vergilendirmemesi amaçlanmıştır.⁹⁹

Yukarıda belirtildiği gibi birleşmenin devir olarak nitelenip Kurumlar Vergisi konusuna girmemesi için K.V.K. 'nun 37, 38, ve 39. maddelerinde öngörülen koşullara aynen uyulması gerekir.

2.1. Devir Koşulları

KVK.' nun 37, 38, ve 39. maddelerine göre aşağıdaki koşullar çerçevesinde yapılan birleşmeler 36. maddeden farklı olarak " devir " sayılacağını hükme bağlamıştır.

2.1.1. Birleşme sonunda infisah eden kurum ile birleşilen kurumun kanuni veya iş merkezleri Türkiye' de bulunacaktır. Yani her iki kurum da tam mükellef olacaktır.

Dolayısıyla, kanuni ve iş merkezlerinin her ikisi Türkiye dışında bulunan bir kurumun, tam mükellefiyete tabi diğer bir kuruma iltihak etmesi devir sayılmayacaktır. (Bunlar için birleşme hükümleri uygulanacaktır.)¹⁰⁰

2.1.2. Münfesihi kurumun devir tarihindeki bilanço değerini birleşilen (devralan) kurum kül (bütün) olarak devir alacak ve aynen bilançosuna geçirecektir. Yani münfesihi kurum, varlıklarının değerini yükseltmeden ve bilançoda yazılı tutarlar üzerinden devredecektir.¹⁰¹

⁹⁸ KONOR, Vedat; a.g.m. , S. 58

⁹⁹ PAKLAR, Selahattin; "Kurumlar Vergisi Konunu Yorum Ve Uygulaması"; Genişletilmiş 2. Baskı İstanbul Matbaası 1987, S. 572

¹⁰⁰ CANOĞLU, M.Ali; HACİRÜSTEMOĞLU, Rüstem; a. g. e. , S. 392

¹⁰¹ PEHLİVAN, Osman; BAYRAKLI, H.Hüseyin ; "Vergi Hukuku İlkeleri Ve

Burada kül halinde devralmaktan maksat katılma suretiyle infisah eden şirketin aktifindeki kıymetlerin kayıtlı değerleri ile devralan şirkete intikal etmesidir. Bu durumda bu kıymetler Cari değerleri ile değil kayıtlı değerleri üzerinden intikal ettirildiğinden, cari değerlerle kayıtlı değerler arasındaki fark yani birleşme karı gerçekleşmemiş kabul edilmekte, diğer bir deyişle bu karların vergilendirilmesi birleşilen kurumda bu kıymetlerin elden çıkarıldığı tarihe kadar ertelenmektedir.

Bu durumun aksine, münfesihi kurumun aktif ve pasifi ; devir olan kuruma, devir tarihindeki bilançosunda kayıtlı değerlerinden eksik veya fazla değerler üzerinden devrolunur ve devralan kurumun bilançosuna bu değerlerle intikal ettirilirse "Devir" değil " Birleşme " hükümleri uygulanır.¹⁰²

Burada kül halinde devrolunma, katılma nedeniyle infisah eden şirketin bilançosundaki tüm değerlerin bilançodaki kalemlerin değiştirilmeksizin aynen devralan şirket bilançosuna (ve kayıtlarına) geçirilmesi demektir. Bir kısım yazar ve uygulayıcılar bilançoda iktisadi bir kıymet temsil etmeyen yeniden değerlendirme fonu, ihtiyatlar - sermaye, aktifleşmiş zararlar, ilk tesis ve taazzuv giderleri gibi kalemlerin devralan şirketin bilançosuna intikalinin gerekmeceği görüşündedirler.

Ancak, Maliye İdaresi bu görüşlere itibar etmemekte, yalnız sabit kıymetlerin amortismanlarının düşülmek suretiyle net değerleri üzerinden intikal ettirilmesinin ve bu net değerler üzerinden amortisman ayrılmasına izin vermekte olduğundan, sabit değerlerin net değerleri devralan şirketin bilançosuna geçirilebilmektedir. (Maliye Bakanlığının 2.7.1998 tarih ve 22124 sayılı müktezası)¹⁰³

2.1.3. K.V.K.' nun 37/3 bendindeki koşulu, 4108 sayılı kanunun 39. maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

2.1.4. K.V.K. nun 38 /1 maddesi gereği " Münfesihi kurum ile birleşilen kurum müştereken imzalayacakları devir beyannamesinin birleşme tarihinden itibaren 15 gün içinde münfesihi kurumun bağlı bulunduğu vergi dairesine verecekler ve bu beyannameyi devir bilançosuna bağlayacaklardır.

2.1.5. Birleşilen şirket, katılan yani infisah eden şirketin tahakkuk etmiş ve edecek vergi borçlarını ödeyeceğini ve diğer vecibelerini yerine getireceğini devir beyannamesine bağlı bir taahhütname ile taahhüt edecektir. Mahallin en büyük mal memuru bu hususta ayrıca teminat isteyebilir. (K.V.K.' nun 38/2)

2.1.6. K.V.K. ' nun 39. maddesine göre devir bilançosu ve kar - zarar cetveli (gelir tablosu) münfesihi şirket tarafından bir beyannameye bağlanması ve bu

Türk Vergi Sistemi “; Eser Ofset Matba. , TRABZON 1998, S. 364

¹⁰² CANOĞLU, M. Ali; HACİRÜSTEMOĞLU, Rüstem; a. g. e. , S. 392

¹⁰³ KONOR, Vedat; a.g..m. , S. 58 - 59

beyannamenin devir tarihinden itibaren 15 gün içinde bağlı bulunulan vergi dairesine tevdi edilmesi gerekmektedir.

Yukarıdaki koşullara uyulduğu takdirde, birleştirmeden doğan kar vergilendirilmez. Sadece devir sonucu infisah eden şirketin hesap dönemi başından, devir tarihine kadar geçen dönem (kıst dönemi) içinde elde ettiği kazançlar vergilendirilir.¹⁰⁴

3. Beyanname ve vergi

K.V.K.' nunda sayılan şartlara uyularak yapılan birleşme işlemleri " Devir " kurumlar vergisinin dışında tutulmuştur. Bu durumda devreden şirket, sadece devir tarihine kadar olan kazançları üzerinden vergilendirilir. Birleşmeden dolayı doğan kazançlar vergi dışında tutulur.

Devir tarihine kadar olan kazanç, devreden şirket tarafından, devir bilançosu ve kar - zarar cetvelini içeren bir beyanname üzerinden vergilendirilir. Bu beyanname, devir tarihinden itibaren 15 gün içinde vergi dairesine verilir.

Söz konusu 15 günlük süre, devralan şirkette devri sağlayan ana sözleşme değişikliğine ilişkin tescilin ilanından itibaren başlar. Verilen beyanname üzerinden hesaplanan kurumlar vergisi, izleyen yılın Nisan, Temmuz, Ekim aylarında üç eşit taksit halinde ve devralan şirket sorumlu olur. Fon payı da , beyan edilen vergi üzerinden hesap edilir ve ödenir.

Devredilen şirketin tahakkuk etmiş veya edecek tüm vergi borçları, devralan şirket tarafından taahhüt edilir ve bu taahhütname, devralınan şirketin bağlı olduğu vergi dairesine, devir beyannamesi ile birlikte verilir.

Mahallin en büyük memuru, bu konuda teminat alınmasını gerekli görürse; devralan şirketten teminatta alınır.

Devrin tamamlanması ile birleşen şirketin mükellefiyeti sona ereceği için geçici vergide ödemez. Birleşen kurumun devir tarihine kadar olan kazançlarının vergilendirilmesi için, verilen devir beyannamesinde, hesaplanan kurumlar vergisinden mahsup edilmeyen geçici vergi bulunuyorsa; bu tutar devralan şirkete intikal eder. İntikal eden geçici vergi; devralan kurumun öncelikle diğer vergi borçlarına mahsup edilir. Artan kısım ise iade edilir. Yeni kurulan bir şirketin başka bir şirketi devralması durumunda da devralan kurum, ilk kurumlar vergisi beyannamesini verinceye kadar geçici vergi alınmaz.

¹⁰⁴ KONOR, Vedat; a.g..m. , S. 59 - 60

Devralan şirket öteden beri mevcutsa; geçici vergi, devralan kurumun ilgili yıla ilişkin olarak verdiği kurumlar vergisi beyannamesinde hesaplanan kurumlar vergisinin % 50 'si oranında olur. Devralan şirkete ait geçici verginin heasplanmasında; devreden şirket tarafından devir tarihine kadar olan kazançlar için verilen beyanname üzerinden hesaplanan kurumlar vergisi dikkate alınmaz; devreden şirketin kıst dönem beyannamesinde gösterilen kurumlar vergisi matrahı, devralan şirketin devir işleminden sonra vereceği beyannamesindeki geçici vergiye eklenmez.

Öte yandan devir beyannamesi, yeminli mali müşavirine tastik ettirilebilir; böylece devir beyannameleri normal şartlarda inceleme elemanlarınca incelenmez.

Birleşen şirketin zararları, devralan şirketin kazançlarından indirilemez.

Ancak 1.1.1994 tarihinden önce K.V.K. 'na göre devralınan kurumlara ait zararları, beş yıldan fazla nakledilmemek şartıyla; 1993 ve izleyen yıl kazançlarından indirilebilir. Bu noktada, vergi tevkifatı konusuna dikkat edilmelidir. 1994 ve izleyen yıllarda devralınan kurumlar vergisinden müstesna olan şirketlere ait zararlar, G.V.K.' nun 94 / 6. maddesi uyarınca vergi tevkifatına tabi tutulacaktır.¹⁰⁵

4- Birleşme ve Devir Halinde Amortismanlar ve Yeniden Değerleme

Birleşme ve devir halinde, amortismanlar konusunda iki görüş bulunmaktadır.

- Birleşen şirketlerin tasfiye edilmeden bilanço değerleriyle Birleşen şirkete aynen geçmesi nedeniyle, iktisadi kıymetlerin ve birikmiş amortismanların aynı şekilde birleşilen şirkete geçmesi; birleşilen şirketin amortismanları devralınan değer üzerinden ayırmaya devam etmesi gerektiği bir görüştür.

- İktisadi kıymetlerin amortismanları düşüldükten sonra kalan değer üzerinden aktarma yapılamı gerektiği diğer bir görüştür.¹⁰⁶

Mali idare önceki yıllarda verdiği müktezalarda devirde , sabit kıymetlerin amortismanların tenzilinden sonra kalan net değerleri üzerinden intikal ettiğini kabul ederek, devralan şirketin net değer üzerinden başta amaortisman uygulamasını öngörmekte iken, daha sonraki tarihlerde verilen müktezalarla bu görüş değiştirilerek; **devirde, amortismana tabi iktisadi**

¹⁰⁵ SİPAHİOĞLU, Y. Hürol; a. g. m. , S. 58 - 59

¹⁰⁶ SİPAHİOĞLU, Y. Hürol; a. g. m. , S. 59

kıymetler ve bunlara ilişkin birikmiş amortismanların netleştirme yapılmaksızın devralan şirkete aktarılması ve amortisman ayırma ve yeniden değerlendirme uygulamasına kalındığı yerden devam edilmesi prensibini benimsemiştir.

Bu konuyla ilgili olarak Maliye Bakanlığının 5.9.1990 tarih ve 2-24457- 320 - 116/ 076329 sayılı muktezası aynen aşağıya alınmıştır.

" Olayda Yüksek Planlama Kurulu' nun 15.5.1990 gün ve 90/13 sayılı kararı ile bağlı şirketleriniz Aliğa Petrokimya Sanayi ve Ticaret A.Ş. ile Yarımca Petrokimya Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin, şirketiniz bünyesinde bütün aktif ve pasifleri ile devir suretiyle birleştirilmesinin kararlaştırıldığı belirtilerek, kıst dönem için amortisman uygulanıp uygulanmayacağı ile sözkonusu dönem için yeniden değerlendirme yapıp yapılmayacağı ve yapılacaksa yeniden değerlendirme oranının bildirilmesinin istenildiği anlaşılmıştır.

213 sayılı Vergi Usul Kanunu' nun 320. maddesinde " amortisman süresi, kıymetlerin aktife girdiği yıldan başlar. Bu sürenin yıl olarak hesaplanması için (1) rakamı mükellefçe uygulanan nispete bölünür.

Her yılın amortismanı ancak o yıla ait değerlemede nazara alınabilir " hükmü yer almaktadır.

Bu hüküm karşısında, Aliğa Petrol Kimya Sanai ve Ticaret Anonim Şirketi ile Yarımca Petrol Kimya Sanai ve Ticaret Anonim Şirketi tüm aktif ve pasifiyle küll halinde şirketinize devrolunacağından, devralınan iktisadi kıymetler için de şirketinizce amortisman ayrılmasına devam edilmesi gerekmektedir.

Ancak, olayın özelliği gözönüne alınarak devir yılına mahsus olan ve amortismanın " yıllık ayırma " vasfını kaybetmemek üzere, devralınan iktisadi kıymetler için yıllık dönem itibariyle ayrılacak amortismanın, her üç şirketin bu yıl içindeki kıst dönem süreleri esas alınmak suretiyle orantı yolu ile bulunması ve bulunacak miktarların her üç şirketçe dönemlerine isabet eden miktar kadar ayrılması gerekir. "

Yine, bir başka muktezada (İstanbul Defterdarlığı' nın VSZ- VUK -11313 sayı ve 26. 12.1992 tarihli muktezası) Yukarıdaki muktezanın içeriğine ek yapılabilecek mahiyette olmak üzere aşağıdaki açıklamalara yer verilmiştir.

" 1- Devrolunan şirketin birleşme tarihine kadar olan dönem için devralan şirket ise birleşme tarihinden sonraki dönem için amortisman hesaplaması gerekmektedir. Sözkonusu olayın özelliği gözönüne alınarak, devir yılına mahsus olmak ve amortismanın " yıllık ayırma " vasfını kaybetmemek

üzere devir alınan iktisadi kıymetler için yıllık dönem itibariyle ayrılacak amortismanın, her iki şirketin bu yıl içindeki kıst dönem süreleri esas alınmak suretiyle orantı you ile bulunması ve bulunacak miktarların her iki şirkette dönemlerine isabet eden miktar kadar ayrılması gerekir.

2- Ayrıca, öteden beri faaliyet göstermekte olan ve Kurumlar Vergisi Kanununun 37. maddesine uygun olarak devrolunan şirketin, amortismanına tabi iktisadi kıymetlerinin bilançonun kül halinde devredilmesi şartı ile devralan şirket tarafından yeniden değerlemeye tabi tutulması mümkün olmaktadır.

Ayrıca, şirketiniz tarafından kıst olarak ayrılacak amortismanların da dahil edilmesi suretiyle devir alan diğer şirketin bilançosunda yer alan birikmiş amortismanların, devralan şirket tarafından yeniden değerlemeye esas alınması gerekir. "

Bu prensibin doğal sonuncu olarak, amortisman ayırma yönteminin devir nedeni ile değiştirilmemesi gerektiği düşünülebilir. Buna bağlı olarak, devralan şirket aynı yöntemi kullanmak suretiyle amortisman ayırmaya devam etmelidir. Ancak V.U.K. 'nun 320. maddesine göre azalan bakiyeler usulünden normal amaortisman usulüne geçilebileceği tabiidir.¹⁰⁷

Devir tarihi itibari ile yeniden değerlemede uygulanacak olan hüküm 213 sayılı Vergi Usul Kanunun mükerrer 298. maddesinin 10 numaralı bentinde, " Bir hesap dönemi sonu itibariyle yapılacak değerlemede esas alınacak yeniden değerlendirme oranı, yeniden değerlendirme yapılacak yılın Ekim ayında (Ekim ayı dahil) bir önceki yılın aynı dönemine göre Devlet İstatistik Enstitüsü' nün Toptan Eşya Fiyatları genel indeksinde meydana gelen ortalama fiyat artış oranıdır. Bu oran Maliye Bakanlığı'nca her yıl Aralık ayı içinde Resmi Gazete' de ilan edilir. " (V.U.K.md. 213/10) hükmü yer almaktadır.

Bu hüküm uyarınca, devir tarihinde esas alınacak yeniden değerlendirme oranının tespiti mümkündür. Nitekim; Maliye Bakanlığı özel hesap dönemine geçişte ortaya çıkan kıst hesap döneminde, kıst amortisman ayrılabilceğini ve kıst hesap dönemine ilişkin olarak D.İ.E. tarafından açıklanan Toptan Eşya Fiyatları genel indeksinde, bu aylara ilişkin olarak meydana gelen ortalama fiyat artış oranı esas alınmak suretiyle yeniden değerlendirme yapılabileceğini 245 nolu V.U.K. genel tebliği (R.G. 5.12. 1995 - 22484) ile belirtmiştir. Bu hususun, Devir nedeniyle ortaya çıkan kıst hesap dönemlerinde geçerli olmaması için hiçbir neden yoktur.¹⁰⁸

¹⁰⁷ SAĞLAM, Erdoğan; "*Birleşme Halinde Amortisman Ve Yeniden Değerleme Uygulaması*"; Vergi Dünyası Dergisi, Ocak 1998, Sayı 97, S. 56 - 57

¹⁰⁸ SAĞLAM,Erdoğan; a. g. e. , S. 56 - 57

Devralınan şirketin son bilançosundaki yeniden değerlendirme fonu ile ilgili Maliye Dairesine verilen 02. 07. 1987 tarih ve 22124 sayılı mükteza da; " ... V.U.K.' nun ilgili hükümleri çerçevesinde yapılan yeniden değerlendirme sonucu ortaya çıkan ve bilançoda özel bir fon hesabında tutulan değer artışları, birleşilen kurumun bilançosunda aynen yer alacaktır.

Devralan kurum bilançosunda yer alacak olan değer artış fonu, bu kurum tarafından sermayeye ilave dışında herhangi bir suretle bilançoda yazılı başka bir hesaba aktarılmış, geçmiş yıl zararlarına mahsup edilmesi veya işletmeden çekilmesi halinde, bu işlemin yapıldığı dönemin kazancı sayılarak vergilendirilecektir." denilmiştir.

Görültüğü üzere kurulan şirketin bilançosunda olup, devralan şirketin bilançosuna intikal eden yeniden değerlendirme fonları da aynen devralan şirketin yeniden değerlendirme fonları gibi işlem görecektir.¹⁰⁹

5. Birleşme ve Devir Durumunda K.D.V.

Gerek devir, gerekse birleşme durumunda, birleşen şirketin mal varlığını birleşilen şirkete devretmesi, K.D.V. açısından birleşen şirketin, mal varlığını birleşilen şirkete satması gibi ele alınacaktır.

Birleşme durumunda; birleşen şirketten devreden mallar için yapılan değerlendirme üzerinden K.D.V. hesaplanır. Birleşilen şirket, hesaplanan K.D.V.'nin yüklenicisi durumundadır. Birleşilen şirket, yüklendiği K.D.V. tutarını kanunun hükümlerine göre indirebilir. İndirim gerçekleşebilmesi için, birleşen şirket, devrettiği ve değerlemeye tabi tutulan malları için değerlendirme tutarı üzerinden, K.D.V. tutarını, vereceği son K.D.V. beyannamesinde göstermelidir.¹¹⁰

K.V.K.' nun 37. 38. ve 39. maddelerine göre yapılan " devir " şeklindeki birleşmeler, K.D.V kanunun 17 / 4 - C maddesi hükmü gereği Katma Değer Vergisinden müstesnadır. Yukarıda belirttiğimiz " Devir" e ilişkin koşullara tam olarak uyulduğu takdirde katılan yani devir ile infisah eden şirketin devralan şirkete intikal eden iktisadi kıymetleri devir sırasında K.D.V.' ye tabi tutulmaz diğer bir deyişle bu kıymetler K.D.V. hesaplanmaksızın devralan şirkete intikal eder.

Diğer taraftan devralan şirketin küllü halefiyetinin bir değeri olarak, münfesih şirketin son K.D.V. beyannamesinde yer alan ve indirimle giderilmemiş K.D.V. ' lerinin devralan şirkette indirilebileceği, münfesih şirkete

¹⁰⁹ KONOR, Vedat; a.g.m. , S. 61 - 62

¹¹⁰ SİPAHIOĞLU, Y. Hürol; a. g. m. , S. 56

hak edilen K.D.V. iadelerinde devralan şirkete ödenebileceği Maliye Bakanlığınca verilen 25. 11.1993 tarih ve 73517 müktezasında kabul edilmiştir.
111

III. SERMAYE PİYASASI KANUNU AÇISINDAN ŞİRKET BİRLEŞMELERİ

Sermaye piyasası Kanunu' nu kamunun aydınlatılmasında özel durumlar başlığında 16 / A - (ek: 29 / 46 / 992 - 3794 /16 m.) maddesi uyarınca, Sermaye Piyasası Kurulu, küçük pay sahiplerinin korunması ve kamunun aydınlatılmasını sağlamak amacıyla düzenleme yapabileceğini hükme bağlamaktadır.

Ayrıca piyasalarda işlem gören Anonim ortaklıklarla ilgili kamuyu aydınlatma açısından gerekli görülen bilgilerin bildirimi ile ilgili sorumluluğu da hüküm altına almıştır. Şöyleki; S.P.K. 16 / A maddesine göre; " Halka açık anonim ortaklıklarının sermaye ve yönetimde kontrolü sağlamak amacıyla pay sahiplerine çağrıda bulunarak, hisse seneti toplama girişiminde bulunulmasında veya genel kurullarda oy hakkını kullanmak için vekalet istenmesinde veya ortalığın pay dağılımının önemli ölçüde değişmesi sonucunu veren, hisse senedi el değiştirmelerinde, sermaye artırımlarında, birleşme ve devirlerde, menkul kıymetlerin değerinin etkileyebilecek önemli olay ve gelişmelerde kurul, küçük pay sahiplerinin korunması ve kamunun aydınlatılmasını sağlamak amacıyla düzenlemeler yapar.

Hisse senetleri borsalar ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören anonim ortaklıkların yönetim kurulu üyeleri, genel müdür ve yardımcıları ile sermayenin % 10 veya daha fazlasına sahip ortakları, malik oldukları anonim ortaklıklara ait hisse senetleriyle ilgili olarak, kurulun kamuyu aydınlatma açısından gerekli gördüğü bilgileri, belirlenerek şekil ve esaslar dahilinde kurul ve ilgili borsalara ve teşkilatlanmış diğer piyasalara bildirmekle yükümlüdürler. "
112

Görüldüğü üzere sermaye piyasası kurulu devir birleşmelerle ilgili düzenleme yapabilmekte ve bildirimleri yapacak şahısları belirleyerek kendilerine görev ve sorumluluk yüklemektedir.

Sermaye piyasası kurulu birleşme ve devirlerle ilgili olarak tebliğler aracılığı ile düzenlemeler yaptığını görmekteyiz.

¹¹¹ KONOR, Vedat; a.g..m. , S. 59 - 60

¹¹² ŞAHİN, S. Serdar; TATAROĞLU, Tayfun ; “Örneklerle Uygulamalı Şirket Kuruluşları”, Yasa Yayınları Yayın No: 072 , Nisan 1995, S.38

Özel durumların kamuya açılmasına ilişkin esaslar tebliğine göre; (seri VIII, No: 20)

- Sermaye yapısında meydana gelen değişiklik veya bir sözleşme nedeniyle sair yollarla, yönetim doğrudan veya dolaylı el değiştirilmiş olması (m - 3 - A (a)).

- Bir gerçek veya tüzel kişinin veya bir gerçek veya tüzel kişi ile birlikte hareket eden diğer gerçek veya tüzel kişilerin ortaklıktaki toplam oy hakkının veya sermayenin, % 10 veya daha fazlasına sahip olması. (m - 3 - A (6))

- Hisse senetleri borsada işlem gören ortaklıklarının yönetim kurulu başkan ve üyeleri genel müdür yardımcıları ile sermayenin % 10 veya daha fazlasına sahip ortakların ortaklık hisse seneti alış veya satışlarının sermayenin % 1 ' ine ulaşması (m. 3 - H (a))

Kamunun aydınlatılması açısından açıklanması gerekli hususlardır.¹¹³ Sermaye piyasası kurulu; tasfiye birleşme ve devirlerle ve mali değiştirmelerle ilgili olarak S.P. Kanunu 16. maddesi gereği bağımsız denetimin yaptırılmasını isteyebilir.

Sermaye piyasasında bağımsız dış denetleme hakkında yönetmelik hükümlerine göre; (seri: X , No: 7) özel denetlemeye tabi ortaklıkların belirlenmesi hakkındaki tebliğ m.1 - 6 ' de denetime tabi şirketler arasında " Hisse senetleri halka arzedilen veya diğer bir anonim ortaklığa devir veya katılmaya taraf olanlar " sayılmıştır. Ayrıca Seri: X, No: 9 tebliğin 6. maddesine göre, devir ile ilgili özel denetim sözleşmelerinin bunlara ilişkin kararların alınacağı genel kurul toplantı tarihinden en az iki ay önce yapılmış olması gerekmektedir.¹¹⁴

Sürekli denetlemeye tabi mali tablo ve raporlar ile bağımsız denetleme raporları, bilanço tarihini izleyen altı ay içinde kurul' a yapılacak arz izni başvurularında, birleşme, devir konularının görüşüleceği genel kurul toplantılarında kullanılabilir. Ancak özel denetleme yerine sürekli denetlemeye ilişkin denetleme raporunun kullanılabilmesi, sürekli denetlemenin, kurulun özel denetleme halinde mümkündür. (S.P.K. seri : X, 9. nolu tebliği md.5)

Ara mali tablolar konusunda (S.P.K. seri: 11, 3 nolu tebliği md.10 / b) hükmü gereği; birleşme ve devir durumunda düzenlenecek ara mali tablolar ve bu tablolara ilişkin bağımsız denetleme raporu özeti; ilgili genel kurul toplantısından önce pay sahiplerinin emrine hazır bulundurulur ve genel

¹¹³ ZEYBEK, Yasemin; a. g. e. , S. 73

¹¹⁴ ZEYBEK, Yasemin; a. g. e. , S. 73 - 74

kurulda okunur. Mali tablolar ve bağımsız denetleme raporu ilgili genel kurul toplantısını izleyen 30 gün içinde kurul' a gönderilir.

Hisse senetinin kurul kaydına alınmasına ve satışına ilişkin esaslar tebliği (seri: I. no: 22, RG 19 şubat 1996) 13. maddesi birleşme ve devir konularını düzenlemiştir.

Tebliğe göre; T.T.K. ve K.V.K. kapsamında gerçekleştirilecek birleşme ve devralmalarda, taraflardan birisinin halka açık senet alması durumunda birleşme nedeniyle ihraç edilecek hisse senetlerinin kurula kaydettirilmesi zorunluluğu getirilmiştir.

Birleşme işlemlerinde, halka açık olan anonim şirket, birleşme sözleşmesinin onaylanacağı genel kuruldan önce kurula başvurarak onay alması gerekeceğinden şu belgelerle beraber kurula başvurur.

1- Birleşme veya devralmaya taraf olan şirketlerin mahkemece tayin edilen bilirkişi tarafından hazırlanan değerlendirme raporu;

2- Birleşmeye veya devralmaya taraf olan ortaklıkların mali tablolarına ilişkin hazırlanacak özel bağımsız denetleme raporları;

3- Varsa oluşturulacak ortaklığın ana sözleşme taslağı ya da birleşilen veya devralan şirketin ana sözleşmesinde yapılacak değişikliğin taslağı;

4- Birleşen veya devralan ortaklığın, ortaklarına vereceği hisselerin miktar ve oranı ile hisselerinin niteliğine ilişkin bilgi.

5- Kurulca istenecek bilgi ve belgeler

Yukarıda sayılan belgelerle SPK' ya başvurarak onay alınması gerekmektedir.

Bu işlemler tamamlandıktan sonra ihraç edilecek hisse senetlerinin kurula kaydettirilmesi için sermaye piyasası kuruluna başvurulur. SP kuruluna verilmesi gereken belgeler de şöyledir.

5.1- Birleşen şirketlerin, birleşme yada devralan şirketlerin devralmaya ilişkin kendi genel kurul kararlarının örneği,

5.2- Birleşme veya devralma sözleşmesinin noterden tasdikli bir örneği,

5.3- Birleşme veya devir sonu bilançosu ve gelir tablosu örneği,

5.4- Birleşme veya devralmayla ilgili mahkeme karar örneği,

5.5- Birleşme veya devrin tescilinin yapıldığını gösteren T.T.S.G.' nin bir örneği,

5.6- Kurulca istenecek bilgi ve belgeler.

Bu belgelerin kurula verilmesi ile ihraç edilecek hisse senetlerinin kurula kaydının sağlanması gerekmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BANKALARIN BİRLEŞMESİ

I. GENEL OLARAK BANKALARIN BİRLEŞMESİ

3182 Sayılı Bankalar Kanunu'da bankaların birleşmesi özel olarak düzenlenmemiş ancak 70 ve 64. Maddelerinde birleşmeden bahsedilmiştir.

Bankaların birleşmesinde kural olarak Bankalar Kanunu uygulanacak kanunda açıklık olmaması halinde T.T.K.'nin Anonim Şirketlerle ilgili 451, 425' nci maddeleri ile genel hükümlerden 146-151' nci hükümleri uygulanacaktır.

1.Banka Birleşmelerinin Çeşitleri

Banka birleşmeleri, faaliyetin gösterildiği coğrafi bölgeye veya birleşme sonrasında yönetim hakkının devredilme oranına göre iki ayrı grupta sınıflandırılabilir.

1.1. İki rakip bankanın birleşmesinde faaliyet gösterilen coğrafi bölge ayırımına göre birleşme çeşitleri;

a- Yatay Birleşme veya Pazar İçi Birleşme

b- Pazarlar Arası Birleşme

Aynı coğrafi piyasada iki rakip bankanın birleşmesine yatay birleşme veya pazar içi birleşme, farklı coğrafi bölgelerde faaliyet gösteren bankaların birleşmesine ise pazarlar arası birleşme denir.

Yatay birleşmelerde amaç, toplam maliyetleri ve yüksek sabit maliyetleri azaltmak ve yüksek sabit maliyetli faaliyetlerde ölçek ekonomisi sağlamaktır. Bu amaca ulaşmanın bir yolu birleşme sonrası şube sayısını azaltmaktır.

Pazarlar arası birleşmelerin temelinde ise farklı bölgelere ve farklı ürünlere dayalı riskleri ve maliyetleri azaltmak ve coğrafi büyüme sağlamaktır.

1.2. Birleşme sonrasında taraflara tanınan karar alma yetkisinin boyutlarına göre olan sınıflandırma;

- a-** Çoğunluk Edinme
- b-** Tam Birleşme
- c-** Satın Alma

olarak yapılmaktadır.

Çoğunluk Edinmede, bankalardan biri karar verme yetkisini elinde tutacak çoğunluğa sahiptir; ancak iki banka'da kendi personelleri, kendi şube ağları ve yönetim ekipleriyle bağımsız yasal birimlerdir.

Tam birleşme, aktif toplam açısından birbirine yakın büyüklükteki iki bankanın birleşmesidir. Etkin bir bütünleşmenin sözkonusu olduğu bu tip birleşmelerde sinerji yoluyla ölçek ekonomisi sağlamak mümkündür.

Banka Satınalmalarında ise büyük bir banka küçük bir bankayı yasal olarak satın alır; ekonomik olmayan şubelerin kapatılması ve personel sayısının azaltılması gibi yöntemlerle küçük bankanın etkinliğini artırmaya çalışır.¹¹⁵

2. Banka Birleşmelerinin Nedenleri

Banka birleşmelerinin altında yatan nedenler incelendiğinde; makroekonomik konjonktürün, vergi ve diğer yasal konulardaki düzenlemelerin ve sektörel etkenlerin önemli olduğu görülmektedir.

Banka birleşmelerinin temel amacı, hisse sahiplerinin getirilerini arttırmaktır. Ayrıca büyüme isteği, sinerji yoluyla elde edilecek ölçek ekonomisi, yönetsel kazançlar ve vergi gibi nedenler bankaları birleşmeye itmektedir.

Sinerji etkisi ve vergisel avantajlar şirket birleşmelerinde daha önce anlatıldığı için tekrar olmaması için ayrıntısıyla üzerinde durulmayacaktır.

¹¹⁵ PALOMBO, Lüizet; “*Banka Birleşmeleri ve Satın Almaları*”; Bankalar birliği araştırma Tebliği Serisi Sayı: 1997- 04; Şubat 1997 İSTANBUL, S. 1 - 2

Banka birleşmelerinde, bankaları ölçeklerine ayırarak incelediğimizde; büyük bankalar farklı coğrafi bölgelerde faaliyet gösteren küçük bankalarla birleşerek şube dağılım alanlarını genişletip, mevduat artışı sağlamaktadırlar. Buna karşılık, karlılığı düşük olan veya sermaye yaratmakta zorlanan küçük bankalar birbiriyle birleşerek performanslarını iyileştirmek istemektedirler.

Banka birleşmelerinin nedenleri ve amaçlarını açıklamakta kullanılan dört hipotez bulunmaktadır.¹¹⁶

2.1. Sinerji Hipotezi

Birleşen bankalar ölçek ekonomisi oluşturup sinerji sağlayarak hisse fiyatlarını ve karlarını arttıracaklardır.

Sinerji hipotezinde bütünün kendini oluşturduğu parçalar toplamından daha yüksek bir değere sahip olmasını, yani $2+2=5$ olacağı ifade edilir.¹¹⁷

Aktif ve pasifi ile bir bankayı devralan bir banka birleşme sonucu meydana gelen yeni bankanın, kendilerini oluşturan bankaların piyasa değerleri toplamından daha yüksek bir piyasa değerine sahip olacakları yani; $2+2=5$ etkisinin doğması, teorik açıdan büyük ölçekte faaliyette bulunmanın yararları olarak açıklanabilir.

2.2. Çeşitlilik Hipotezi

Banka birleşmeleri ürün ve hizmet yelpazesini çeşitlendirip, daha geniş bir coğrafi alana yayarak riski azaltır. Risk azaltıcı çeşitlilik, banka satın almalarında hem alıcı banka hemde hedef bankanın hisse fiyatlarının artmasını sağlar.

2.3. Pazar Payı Hipotezi

Bankalar piyasadaki rakiplerinden biriyle birleşirse piyasadaki fiyat rekabeti azalacaktır ve birleşenlerin pazar payı artacaktır. Hem ürün fiyatı artacağından hemde yönetim maliyetleri azalacağından iki bankanın da hisse fiyatları artacaktır.

2.4. Yönetici Fayda Maksimizasyonu Hipotezi

Bir banka yöneticisi banka birleşmesini yalnızca hisse sahiplerinin karlarının artması için değil; kendi iş güvenliğini sağlamak ve kendisinin

¹¹⁶ PALOMBO, Lüizet; a. g. m., S. 2

¹¹⁷ AKGÜÇ, Öztin ; a.g. e. , S. 698

faidasını maksimize etmek amacıyla da isteyebilmektedir. Bu durumda toplumsal refahta artış yoktur.

Avrupa Birliği ülkeleri, 1980'lerin sonunda ve 1990'ların başında düşük ekonomik büyüme, teknoloji gereken yatırımların payının artması, banka dışı finansal kurumlarla rekabet ve bazı bankaların gereğinden çok büyümesi gibi sorunlarla karşılaşmışlardır. Örneğin, bankalar finans sektöründe yer alan ve bankacılığa ait geleneksel faaliyetleri daha ucuz olarak sağlayan alternatif finansal kurumlarla rekabet etmek zorunda kalmışlardır.

Bankalardaki mevduat faizlerine getirilen üst limitler mevcut iken, alternatif kurumlardaki fiyatların serbestleşmesi, bankaların mevduatları toplamındaki avantajlı konumunu olumsuz yönde etkilemiştir. Bu yüzden henüz herhangi bir yasal düzenlemeyle faiz oranlarına bir üst limit getirilmemiş olan finansal kurumlarla rekabet etme zorunluluğu doğmuştur.

Bütün bu sorunlara karşılık bankalar da maliyetlerini azaltma ve pazar paylarını arttırma ihtiyacıyla aynı pazar içindeki rakipleriyle birleşmelere veya kendilerinden küçük olan ama farklı bölgelerde hakim olan bankaları satın alma yoluna gitmişlerdir.

Bankaları rekabetten uzaklaştıran sınırlayıcı düzenlemelerin 1980'li yıllarda kaldırılmış olması ve tek pazar-tek para bloğunun oluşturulma çalışmaları, banka birleşmeleri ve satın almaları açısından önemli etkenler olmuştur. Böylelikle bankalar iç ve dış pazarda rekabet edebilmek için güçlenme ihtiyacı hissetmişler, birleşme ve satın alma yoluna gitmişlerdir. Ayrıca kontrol altına alan düzenlemelerin kaldırılması da Avrupa bankalarını birleşmeye itmiştir. Ancak 1992 tarihli "Yatay Birleşmeler Talimatı" (Horizontal Merger Guideline) birleşmelerdeki artış eğilimini yavaşlatmıştır.

A.B.D.'ye bakıldığında, bankaları birleşmeye iten nedenlerin Avrupa'dan farklı olduğu görülmektedir. A.B.D.'de bankalar birleşme yoluyla, daha fazla finansal kaldıraç kullanabildikleri ve hedefledikleri risk ve ürün dağılımını yapmalarına olanak sağladığı için birleşmeyi tercih etmektedirler.

1980 sonrasındaki 5 - 6 yıllık dönemde A.B.D.'deki banka birleşmelerinin sayısı oldukça artmış ve ülkedeki toplam banka sayısında gözle görülür bir düşüş yaşanmıştır. Bunun yasal düzenlemelerin esnekleşmesine ve makroekonomik gerekçelere dayalı nedenleri vardır.

1980'li yılların başlarında A.B.D.'de yaşanan - ülke standartlarına göre- yüksek enflasyonla mücadele için, sıkı para politikası uygulanmıştır. Bu politikanın bir sonucu olarak yükselen faiz oranları, uzun vadeli sabit kredi veren küçük banka ve mali kurumların aktif = pasif dengesini bozmuştur. Bu bankalar birleşmeyi tercih etmiş veya daha büyük bankalar tarafından satın alınmıştır.

Ayrıca, Avrupa'da olduğu gibi, iç piyasada rekabetçi ve ölçek ekonomisi yaratabilen bankalara olan ihtiyaç ve teknolojiye yatırım yapmakta ucuz alternatif maliyet oluşturmak da A.B.D.'de bankaları birleşmeye iten faktörler arasında yer almaktadır.

3. Birleşme ve Satın Almaya ilişkin Düzenlemeler

3.1. Avrupa Birliği Birleşme Mevzuatı

1990 yılından önce Avrupa Birliği'nde A.B. Yasası'nın 85 ve 86 numaralı maddelerine göre işlem yapılmakta idi. Bu maddelerde diğer rakiplerin zarar görmeyeceği bir düzeydeki pazar gücüne izin verilmekteydi. Buna göre, hakim pozisyonun (pazar gücünün) kötüye kullanılması suç olmaktadır. 21 Eylül 1990'da yürürlüğe giren A.B. Birleşme Yönetmeliği, A.B. Yasasının 86 numaralı maddesinin tek başına hakim pozisyonun rekabeti engellediğini belirleme niteliğinin bulunmamasından dolayı işleme konulmuştur. Yeni yönetmelik, birleşmeler kapsamına alınacakları belirlemekte ya da piyasada bağımsız hareket edip yoğunluk oranını arttıran ortak girişimleri de yönetmelik kapsamına almaktadır. Yönetmelik 12 ülkede geçerlidir ve ülkelerden hiçbirisi birleşmelere yönelik vakalarda kendi yasalarını kullanmayarak A.B. Birleşme Yönetmeliğini devreye sokmaktadır. Bu yasanın uygulayıcısı olan Birleşmeler Komisyonu yalnızca A.B. içinde oluşmuş birleşmelerden sorumludur ama sorumluluğu da üye devletlerle paylaşmaktadır. Söz konusu yönetmelik bankacılık ve finans sektörüne de aynen uygulanmaktadır. Ancak, bu sektörde faaliyet gösteren kuruluşlara yönelik bazı istisnalar da bulunmaktadır.

1992 etkisi diye de anılan, 1992 yılında uygulanmaya başlayan Yatay Birleşmeler Talimatı, mekanik bir yoğunlaşma incelemesinin ötesindedir. Bu talimat, çoğunlukla bölgeler arası veya yoğunlaşmanın yaşanmaya başlamadığı bankacılık sistemlerindeki küçük bankaların birleşmesine izin vermektedir.

3.2. A.B.D. Antitröst Yasası

Son 40 yıldır A.B.D.'de yatay birleşmelere karşı yoğun bir antitröst politikası uygulanmaktadır ve uygulama firmaların büyüklüklerinin sınırlandırılmasına dayanmaktadır.

A.B.D.'deki rekabeti korumaya yönelik yasaların tarihçesi oldukça gerilere gitmektedir. İlk kez 1890 yılında yürürlüğe konan Sherman Yasasına göre tekelleşmeye yönelik firma birleşmeleri, ülke içinde veya dışında suç

sayılmaktadır. 1914 yılında yapılan Clayton Yasası ise, fiyat ayrımcılığı (price discrimination) ve iki firmanın birleşmesi gibi konulan ele alarak rekabeti engelleyici davranışlara sınırlama getirmiştir. Daha sonra bu iki yasa değişen şartlara göre yeniden düzenlenmiştir.

Şu anda 1960 ve 1966 Banka Birleşmeleri Yasalarıyla birlikte yürürlükte olan Clayton Yasasının 7. bölümü rekabete potansiyel tehdit oluşturan birleşmeleri iptal etme gücüne sahiptir.

Yasanın uygulayıcısı olan komisyon sunulan birleşme taslağının rekabeti olumsuz etkileyip etkilemeyeceğine 30 gün içinde karar vermektedir. Bu uygulama genelde küçük bankaların birbirleriyle yaptıkları yatay birleşmeleri onaylarken; fiyatlar üzerinde olumsuz etkileri olacağı düşüncesiyle büyük bankaların yatay birleşmeleri onay vermemektedir. (Bunun bir istisnası, 1991 Temmuz ayındaki, Chemical Bank ve Manufacturers Hannover birleşmesidir.)

Sherman Yasasının 2. bölümü ise AB Yasasının 86. maddesiyle benzeşmektedir. Yine de 86. madde tekeli gücün nasıl elde edildiğiyle değil, mevcut durumda nasıl kullanıldığıyla ilgilenmesi yönüyle Sherman Yasasından ayrılmaktadır.

A.B.D. Antitröst yasaları, A.B. Yatay Birleşmeler Talimatı'na göre daha ağır yaptırımlar getirdiği için uygulamada daha etkilidir.¹¹⁸

4. Bankalar mevzuatında birleşme kavramı

Bankalar Kanunu'nun 70. maddesinin kenar başlığı "Birleşme veya Devirdir" 7129 sayılı Bankalar Kanunu'nda da bu iki kavram birlikte kullanılmıştır (m. 64). Bu iki kavram beraber kullanılmakla birlikte tamamen farklı kavramlardır. Birleşme ile her iki birleşme türü kast edilmiştir; devir ise birleşmeden farklıdır.

Birleşmede ortaklığın aktif ve pasifi, devirde olduğu gibi diğer ortaklığa intikal eder. Ancak birleşmede pay sahipleri de, diğer ortaklığa bir anlamda intikal ederler. Birleşmenin gerçekleşmesi ile devreden ortaklığın pay sahipleri devralan ortaklığın pay sahibi olurlar.

Birleşmeye ve devire uygulanacak hükümler farklıdır. Birleşmede külli halefiyet, devirde ise cüzi intikal söz konusudur. Banka Kanunu'nda belirtilen devir, bir malvarlığının devri olduğundan buna B.K.'nın 179. Maddesi uygulanır.

¹¹⁸ PALOMBO , Lüzet; a. g. m. , S. 3 - 4

II. BİRLEŞEBİLECEK BANKALAR

1. Türkiye'de faaliyette bulunan bankalar

Bankalar Kanunu'nun 70. maddesinin 1. fıkrasında Türkiye'de faaliyette bulunan bankalar, diğer bir veya birkaç banka ile birleşebilir. Bankalar Kanunu'nun 3. maddesinde bulunan tanımlarda "milli banka" tanımına yer verilmiştir. 70. maddede milli banka denilmediğine göre, madde karşısında, yabancı bir banka ile milli bir bankanın birleşmesi imkan dahilindedir. Türkiye'de faaliyette bulunan bankaları, 2. maddenin kapsamı içinde, mütalaa etmek gerekir. Bu maddeye göre Türkiye'de kurulmuş ve kurulacak bankalar ile Türkiye'de şube açan veya açacak yabancı bankalar Bankalar Kanunu hükümlerine tabidir.

Bu maddenin kapsamı bakımından Bankalar Kanunu hükümlerine tabi olmayan yabancı bankaların Milli bir banka ile birleşmesi mümkün değildir. Bundan başka birleşme Bankalar Kanunu'nda, durumu müşkülleşen bankanın kurtarılmasının bir imkanı olarak düzenlenmiş bulunmaktadır. Nitekim birleşme işlemlerinin yürütülmesi ve sonuçlandırılması döneminde bankalar tasarruf mevduatı sigorta fonu ve bankalar birliği tarafından her türlü mali ve teknik yardım yapılabilir (Bank. K. 70 / 5).

7129 sayılı Bankalar Kanununda yerli veya yabancı bir bankanın birleşmesinden söz edilmesine rağmen Bankalar Kanununda Türkiye'de faaliyette bulunan bankalar denilmiştir.

Türkiye'de kurulan yabancı banka Türkiye'de faaliyette bulunma şartını yerine getirdiğinden birleşmede taraf olabilecektir. Yabancı bir bankanın Türkiye'de şubesi açması durumunda dahi birleşmeye taraf olamayacaktır.

2. Nev'i lerin Aynı Olması Şartı

Bankalar Türk Hukukunda ancak anonim ortaklık şeklinde kurulabilirler. (Bank.K.5.md.) Ancak özel kanunlarla kurulan bankalar kendi kanunlarındaki hükümleri mahfuz tutulmuştur (Bank. K.2 / 2 md.).

Bunlar sermayesinin tamamı Devlete ait iktisadi devlet teşekkülü niteliğindeki bankalardır.

T.T.K.'nın 147. maddesi bankaların birleşmesinde de geçerli bir hükümdür. Bu bakımdan özel bankalar ile devlet bankalarının T.T.K. 451 - 452. maddelerine

göre birleşmeleri mümkün değildir. Buna karşılık sermayesinin en az yüzde doksanbiri devlete ait olmak üzere kurulan iktisadi devlet teşekkülü niteliğindeki bankalar ile özel bankaların birleşmelerine bir engel yoktur. Ancak bu birleşme sonucunda devlet payının yüzde doksanbirin altına düşmemesi gerekir. Milli bir bankanın yabancı bir banka ile birleşmesinde de nev'i lerin aynı olması şartı aranır.

Ancak yabancı banka Türkiye'de kurulmuşsa zaten anonim şirket türünde olması zorunludur.

III. BANKALARIN BİRLEŞME ŞEKİLLERİ

Bankaların birleşme usulü Bankalar Kanununda düzenlenmediği için, Bankalar Kanunu'nun 2/3. maddesi uyarınca Türk Ticaret Kanunu hükümleri bankaların birleşmesine de uygulanır. Türk Ticaret Kanununda 451. madde devralmayı, 452. madde de yeni ortaklık kurulmasını (yeni kuruluşu) düzenlemiştir.¹¹⁹

1. Bankaların devralma suretiyle birleşmesi

Bankaların devralma suretiyle birleşme usulü anonim şirketlerin birleşme şekline benzemekte ancak küçük bazı farklılıklar vardır.

1.1. Birleşme Sözleşmesinin Hazırlanması

Birleşme sözleşmesi anonim şirketlerde hazırlanan sözleşmeyle aynı özellikleri içermektedir. Anonim şirketlerin birleşmesinde bu konu ayrıntısıyla incelendiği için üzerinde durmayacak.

1.2. Esas Sözleşme Değişiklik Metninin Hazırlanması ve Mahkemece Bilirkişi İncelemesi Yaptırılması

Devralma sonucunda devralan bankanın sermayesi artırılacaktır. Devreden bankanın malvarlığının intikali karşılığında yapılan sermaye artırımını ile çıkarılan hisseler devreden banka pay sahiplerine verilecektir.

¹¹⁹ YASAMAN, Hamdi ; a. g. e. , S. 137 - 138

1.3. Maliye Bakanlığı'nın İzni

Bankalar Kanunu'nun 70. maddesinin 1. fıkrasına göre bankaların birleşmesi Maliye Bakanlığı'nın iznine bağlıdır. Maliye Bakanlığı, birleşmenin ilgililerin menfaatlerine aykırı düşmeyeceği sonucuna varırsa birleşme işlemlerine izin verir.

Maliye Bakanlığı tamamen ekonomik bir inceleme yapar ve birleşmenin gerek kamu ve gerek mevduat sahipleri ve diğer ilgililerin yararına olduğu sonucuna varırsa birleşmeye izin verir.

Maliye Bakanlığı bu incelemesinde bankalara veya bankanın bünyesinin zayıf olduğunu tespit ederse, bünyesinin güçlendirilmesi için Bankalar Kanunu'nun 64. maddesindeki önlemleri alır. Bu önlemler de yetersiz kalırsa bankanın veya bankaların zorunlu devir ve birleşmelerine karar verebilir (Bank.K. 64/3 md.).

7129 sayılı Bankalar Kanununda Maliye Bakanlığı birleşmeye izin vermeden önce Ticaret Bakanlığı ile Merkez Bankası'nın mütalaasını alması gerekmektedir. Ancak; Bankalar Kanunu'nda bu usul kaldırılmıştır.

Bankalar Kanunu'na alınmayan diğer bir hususda itiraz hakkıdır. 7129 sayılı Bankalar Kanununun 63. maddesine göre Maliye Bakanlığı birleşmeyi kabule şayan gördükten sonra keyfiyeti 15 gün müddetle Resmi Gazete'de olmak üzere en az iki Gazete'de ilan eder.

İlan tarihinden itibaren üç ay için de banka pay sahipleri, mudiler, alacaklılar ve borçlular birleşmeye itiraz edebilirler. Bu itiraz müddeti geçtikten sonra birleşmenin icrasına müsaade edilir. Birleşmenin genel hükümleri içinde bulunan T.T.K. 150. maddede de alacaklıların birleşmeye üç ay içinde itiraz edebilecekleri hükmünün anonim ortaklıkların birleşmesine uygulanmayacağı kabul edilmektedir. Devreden bankanın malvarlığının, bütün borçları ödenip, temin edilene kadar ayrı yönetilmesi alacaklılar için kafi güvence teşkil etmesi, T.T.K. 150. maddenin uygulanmamasını gerektirir. Bu bakımdan Bankalar Kanunu' nuna, 7129 sayılı Bankalar Kanununda bulunan bu hükmün alınmaması, T.T.K. 451 ve 452. maddeler ile uyum sağlanması bakımından doğru olmuştur.

Maliye Bakanlığı'na müracaattan önce, banka genel kurulunun toplanarak, birleşmeye karar vermesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Ticaret Kanunu'nda birleşme için izlenecek yol özel olarak gösterilmemiştir. Ancak devralmada sermaye arttırımı söz konusu olduğu için, sermaye arttırımındaki usulün izlenmesi doğrudur. Diğer taraftan Maliye Bakanlığı'nın izin verip vermeyeceği belli değilken külfetli olan genel kurulu toplamak gereksizdir. Sermaye arttırımında olduğu gibi, Ticaret Bakanlığı ve bankalar için gerekli olan Maliye Bakanlığı'nın iznini aldıktan sonra genel kurulu toplamak daha doğru bir yoldur.

1.4.. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'ndan İzin Alınması

Bakanlık birleşmenin bankalar mevzuatı ile Türk Ticaret Kanunu'na uygunluğu açısından inceleme yapar.

1.5. Banka Genel Kurullarının Toplantıya Çağırılması ve Birleşmeye Karar Verilmesi

Ticaret Kanununun anonim şirketlerle ilgili genel kurulu düzenleyen hükümleri bankalara da aynen uygulanır. Özel hükümler sadece oy hakkı ve bunun kullanılmasına ilişkindir.

a) Devreden Bankanın Genel Kurulu

Anonim şirketlerin genel kurullarının toplanmasına ve kararlara ilişkin hükümleri bankalara da aynen uygulanır.

Ancak Türk Ticaret Kanunundan farklı olarak oyda imtiyaz tanınmaz. Bankalar Kanunu'nun 18/1. maddesine göre her paya bir oy hakkı verir.

b) Devralan Bankanın Genel Kurulu

Bu genel kurulda da anonim şirketlerin hükümleri aynen uygulanır. T.T.K.'nundan farklı bir hüküm Bankalar Kanunu'nun 20. maddesinde vardır. Maddenin 1. fıkrasına göre banka sermayesinin arttırılmasında Maliye Bakanlığınca zorunluluk olduğu bildirilen hallerde, sermaye arttırımına, sermayeyi temsil eden toplam oyların % 51'i ile karar verilebilir.

Bankalar Kanunu'nun 20/1. maddesi, bankanın mali bünyesinin güçlendirilmesi ile ilgili 64. maddede öngörülen durumların ortaya çıkması halinde uygulanabilir. Bankalar Kanunu'nun. 20. madde sadece karar nisabı ile ilgilidir. Toplantı nisabı hakkında T.T.K.'nun 388. madde uygulanır.

Ticaret Kanunundan farklı diğer bir hüküm de Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın esas sözleşmeye izin verebilmesi için Maliye Bakanlığı'ndan uygun görüş alınmasına bağlıdır (Bank. K. 20 / 2 md.).

Devralan banka sermaye arttırımına gideceği için, sermaye ile ilgili maddesini değiştirecektir. Bu sebeple genel kuruldan önce Ticaret Bakanlığı'na izin için başvurulduğunda, Maliye Bakanlığı'ndan uygun görüş istenecektir.

Devralan banka, devreden bankanın bütün paylarına sahipse, birleşme sermaye arttırımı yapılmadan gerçekleştirilir. Bu halde, devralan bankanın esas sözleşmesi değişmeyeceği için Ticaret Bakanlığı'ndan izin almaya gerek yoktur. Dolayısı ile Bankalar Kanunu'nun 20 / 2. maddesi uygulama alanı bulamaz. Devralan şirket sadece Bankalar Kanunu'nun 70. maddesinde öngörülen izni Maliye Bakanlığından alır.¹²⁰

1.6. Mahkemenin Tasdiki

Mahkemenin tasdiki anonim şirketlerde olduğu gibidir.

1.7. Tescil ve İlan

Tescil ve ilan işlemleri anonim şirketlerde olduğu gibidir.

2. Bankaların yeni kuruluş suretiyle birleşmesi

İki ya da ikiden fazla banka birleşerek yeni bir banka kurabilirler. Birleşmeye katılan bankalar infisah eder. Bu şekildeki birleşmeye de T.T.K.'nın 452. maddesi tatbik edilir. Bu birleşmede bankaların kuruluşuna ait merasimler uyulur.

2.1. Birleşme Sözleşmesinin Hazırlanması

Bakanlar kurulundan izin alınmadan önce birleşmeye katılacak bankalar birleşmenin ilkelerinde anlaşmaları ve amaçlarını belirlemeleri gerekir. Birleşme sözleşmesi ve yeni bankanın taslak esas sözleşmesi bankaların yönetim kurullarınca hazırlanır.

2.2. Maliye Bakanlığı ve Bakanlar Kurulunun İzni

¹²⁰ YASAMAN, Hamdi ; a. g. e. , S. 141 - 142

Türkiye'de bir bankanın kurulması için Bakanlar Kurulu'ndan izin alınması şarttır (Bank. K. 4 md.). Bankalar biraraya gelerek yeni bir banka kurdukları için 4. madde uyarınca bu iznin alınması şarttır.

Birleşmeye katılan bankalar müşterek bir dilekçe ile Bankalar Kanunu'nun 7. maddesindeki belgeleri de ekleyerek Maliye Bakanlığı'na başvururlar. 1. fıkranın (a) bendinde belirtilen beyanname kuruluşu katılan bankalar yönetim kurullarınca noter huzurunda tanzim ve imza edilir. Şahsi durum beyannamesi diye adlandırılan bu beyannamenin birleşmede aranması gereksizdir. Zira bu beyanname kurucuların şahsi durumlarını belirliyen bir vesikadır. Ancak bu şart ise, birleşmeye katılan bankalar bunu kurucu sıfatı ile tanzim ederler.

Dilekçeye yeni kurulacak bankanın taslak esas sözleşmesi ve birleşme sözleşmesi ile birleşmenin ve bunun sonucu kurulacak yeni bankanın kurulma amaç ve sebeplerini gösteren bir raporun eklenmesi gerekir. Ayrıca maliye bakanlığı tarafından gerekli görülecek diğer bilgi ve belgeler eklenir.

Maliye bakanlığının iki görevi vardır. Bunlardan ilki Bankalar Kanunu'nun 70. maddesine göre birleşmeye izin vermesi; ikincisi ise bankanın kurulmasını Bakanlar Kuruluna teklif etmesidir. Maliye Bakanlığı başvuruyu inceler ve teklifi ekleriyle birlikte Ticaret Bakanlığı'na gönderir. Her iki Bakanlık da teklifi uygun görürlerse, Maliye Bakanlığı bankaların birleşmelerine izin verir ve yeni bankanın kurulmasını Bakanlar Kuruluna teklif eder (Bank. K. 8. md.).

2.3. Banka Genel Kurullarının Taplantıya Çağırılması

Bakanlar Kurulundan izin alındıktan sonra birleşmeye katılan bankaların genel kurulları toplanır ve birleşmeye karar verilir.

Genel kurullar yeni bankanın esas sözleşmesini tanzim ve imza etmek üzere yönetim kurullarına yetki verirler. Bu genel kurulun toplanmasında ve karar alınmasında aynen anonim şirketlerdeki ilkeler geçerlidir.

2.4. Mahkemeden Bilirkişi İncelemesi Yaptırılması

Bilirkişi incelemesi anonim şirketlerde olduğu gibidir.

2.5. Yeni Kurulan Bankanın Esas Sözleşmesinin Notere Tasdik

Ettirilmesi

Esas sözleşme hazırlanırken Türk Ticaret Kanunu ve Bankalar Kanunu hükümlerine uyulur. Ancak birleşmenin niteliği gereği bazı hükümlerin uygulanması mümkün değildir. Bankalar ancak nakdi sermaye ile kuruldukları halde, birleşme sonucu kurulan bankaya konulan sermaye aynı sermaye vaz'ıdır. Ancak gerçekt ebanka kurulduktan sonra verilen pay senetleri nakdi sermayeyi temsil eder.

Bundan başka, kuruluşda kurucu sayısının 100'den aşağı olamayacağı hükmü de (Bank. K. 5/L.b md.) uygulanamaz.

Eğer birleşmeye iki banka katılıyorsa, kurucu olarak esas sözleşmeyi bu iki banka imzalar.

2.6. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'ndan İzin Alınması

Bakanlık izin verebilmek için hem T.T.K. hem de bankalar mevzuatı hükümlerini gözönünde tutarak inceleme yapar. Bakanlığa verilmesi gereken ve sermayenin % 50'sinin ödendiğini (para ve kredi kurulunun 5.11.1981 tarih ve 55 sayılı kararına göre) gösteren banka mektubu birleşmede aranmaz. Bunun yerine mahkemece yapılan ve sermayenin bulunduğunu tespit eden bilirkişi raporunun ibrazı yeterlidir.

2.7. Mahkemenin Tasdiki

Mahkemenin tasdiki anonim şirketlerde olduğu gibidir.

2.8. Tescil ve ilan

Tescil ve ilan anonim şirketlerde olduğu gibidir.

IV. BANKALARIN ZORUNLU BİRLEŞMELERİ

1. Genel Olarak Zorunlu Birleşme

Zorunlu devir ve birleşme banka mevzuatına 28 sayılı K.H.K.ile getirilmiştir. 28 sayılı K.H.K.nin 50. maddesine göre, Maliye Bakanı bankanın bünyesinin güçlendirilmesi için gerekli tedbirleri alır. Bankanın çalışmasının

sürdürülmesine olanak görmediğinde öncelikle bir başka banka ya da bankalarla birleşme yada devir olanaklarını arştırır. Buna imkan bulunmazsa, Hükümet Maliye Bakanının önerisi üzerine tedricen tasfiye için Maliye Bakanına yetki verir.

70 Sayılı K.H.K.de ise, zorunlu devir ve birleşme getirilmiş ve tedrici tasfiye usulü kaldırılmıştır. 28 sayılı K.H.K.de birleşme ve devir olanağı bulunmadığı takdirde tedrici tasfiyeye gidileceğı belirtildiğı halde, 70 sayılı K.H.K.'de tedrici tasfiyeden bahsedilmemiştir. 7129 sayılı Bankalar Kanunu'nun bazı maddelerinin değıştirilmesine ilişkin 3.8.1979 tarih ve 28 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Bankalar Hakkında 22.7.1983 tarih ve 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin değıştirilerek kabulü hakkında 3182 yılı Bankalar Kanunu'nda aynı ilkeler benimsenmiştir.

Bankalar Kanunu'nda Maliye Bakanının yetkileri iki hale inhisar ettirilmiştir. Bunlardan ilki bankanın bütün aktif ve pasifi ile mevcut veya yeni kurulacak bir bankaya devredilmesi, ikincisi ise bankanın bir veya birkaç banka ile birleştirilmesidir.(Bank. K. md.64 / 3)

Burada tasfiye ile mevduat sahiplerinin zarara uğramaması amacı güdülmüş ve bünyesi zayıflayan bankanın bünyesi güçlendirilmeye ve ekonomik varlığı güçlü bir banka içinde devam etmesi yararlı görölmüştür. Bunun için de, devir veya birleştirme kararı verilen bankalara tasarruf mevduatı sigorta fonundan mali destek sağlanmıştır (Bank. K. md. 64 / 3).

Bir bankanın zorunlu devir ya da birleştirilmesi Bankalar Kanunu'nu 64. maddesinde öngörölen tedbirlerin alınmasına ve bu tedbirlerin alınmasına rağmen mali bünyenin güçlenmesine imkan görölememesine bağılıdır. Ancak tedbir alınmasına geç kalınmış ve bu tedbirlerin alınması bir yarar sağlamayacağı açık ise, Maliye Bakanlığının teklifi üzerine Bankanın devrine veya birleşmesine Bakanlar Kurulunca karar verilebilir.

2. Maliye Bakanlığının Birleşmeden Önce Alacağı Önlemler

Birleşme. ya da devire karar vermeden önce Maliye Bakanlığı, mali bünyesi ciddi bir şekilde zayıflamış olduğı tesbit edilen bankaya uygun süre vererek Bankalar Kanunu'nun 64. maddesinde öngörölen önlemlerin alınmasını ister. Bu önlemleri iki gu'rupta mütala etmek mümkündür.

2.1.Tavsiye niteliğindeki yönlendirici tedbirler

Bu aşamada Maliye Bakanlığı bankanın yönetimine doğrudan doğruya karışmamakta, ancak bankanın bünyesinin güçlenmesi için gerekli gördüğü hususların yerine getirilmesini banka yönetiminden istemektedir:

Denetlemeler sonucunda bir bankanın mali bünyesinin ciddi bir şekilde zayıflamakta olduğu tesbit edilmesi halinde Maliye Bakanlığı, bankaya uygun süre vererek Bankalar Kanununun 64. maddesinin 1, bendindeki önlemlerin alınmasını banka yönetim kurulundan isteyebilir. Bu hükme göre Bakanlık, sermayenin arttırılmasını (bu durumda Bank. K. nun 20. maddesine göre, sermaye arttırımına sermayeyi temsil eden toplam oyların % 51'i ile karar verilir) veya sermayenin ödenmeyen kısmının tahsilini; kar dağıtılmamasını, tahsilinde tehlike görülen alacaklar için karşılık ayrılmasını; bir kısım şubelerin kapatılmasını yeni personel alımının durdurulması veya sınırlandırılmasını veya benzeri şekilde masrafların kısılmasını; iştirak veya sabit değerlerin kısmen veya tamamen elden çıkarılmasını; risk doğurucu işlemlerden kaçınılmasını, plasmanların durdurulmasını veya sınırlandırılmasını, Kanun ve kararlara aykırı fiilleri tesbit edilen personelin bankayı temsil yetkilerinin kaldırılmasını veya mali bünyenin güçlendirilmesi için benzeri diğer tedbirlerin alınmasını isteyebilir.

Banka yönetim kurulu, Bakanlığın isteği doğrultusunda hareket etmek ve bunların sonuçlarını aylık raporlar halinde Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığına bildirmek zorundadır.

2.2. Maliye Bakanlığının doğrudan müdahalesi 1. benddeki tedbirlere rağmen bankanın mali bünyesindeki zayıflama devam ettiği takdirde Maliye Bakanlığı bankaya doğrudan müdahale edebilir.

Bankanın yönetim ve denetim kurulları tamamen değiştirilebileceği gibi, bazıları görevden alınarak yerlerine yenileri Bakanlık tarafından atanabilir (Bank. K.md. 64/2).

Yönetimdeki bu değişiklikten başka, mali bünyenin güçlendirilmesi için aşağıdaki tedbirleri de almaya Bakanlık yetkilidir.

- Likiditenin güçlendirilmesi amacıyla iştirak ve gayrimenkuller gibi duran varlıkların kısmen veya tamamen Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu veya başka kurum ve kuruluşlar tarafından alınmasının temini;
- Kanuni karşılık yükümlülüklerinin cezai faizleri de kaldırmak suretiyle ertelenmesi;
- Hazineye, Merkez Bankasına, diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna olan borçlarıyla alacaklarını mahsup ve tahkim

ile gerektiğinde bunları Hazine iştiraki olarak banka Sermayesine dönüştürülmesi, bu işlemlerin gerektirdiği meblağları bütçeye gelir, gider ve ödenek kaydedilmesi.

- Bütün bunlardan başka Bakanlık mali bünyenin güçlendirilmesi için gerekli göreceği başka tedbirleri dahi almaya yetkilidir. (Bank. K.md. 64/2 e).

Bu aşamalardan da bir sonuç alınamazsa Bakanlık, Bankalar Kanunu'nun 64. maddesinin 3. bendindeki tedbirlere başvurur. 70 sayılı K.H.K.'de bankaların zorunlu devir ya da birleşmesine karar verilmeden önce üç aşamadan geçmek gerekiyordu. Kararname yönlendirici önlemler olan birinci safhadan sonra, Bakanlık, denetçilerden banka genel kurulunu toplantıya çağırmasını ve genel kurulun yönetim kurulunu değiştirmesini ister. Denetçi genel kurulu toplantıya çağırmasa ya da genel kurul yönetim kurulunu değiştirmezse Bakanlığın doğrudan müdahale yetkisi vardı. (KHK.63) Bu çapraşık ve gereksiz usul terkedilmiş ve Bankalar Kanununda makul ve daha etikili bir yol tercih edilmiştir.

3. Zorunlu birleşmeye karar verilmesi

Yukarıda izah edilen tedbirler semere vermez ve bankanın bünyesinin güçlendirilmesine imkan görülmezse, bankanın bütün aktif ve pasifi ile bir bankaya devredilmesine ya da bir veya birkaç banka ile birleştirilmesine Maliye Bakanlığının önerisi üzerine Bakanlar Kurulunca karar verilir.

Zorunlu birleşmede hangi hükümlerin uygulanacağı belirtilmemiş, sadece birleşmeye ilişkin esas ve usuller Bakanlar Kurulu kararında tesbit edileceği hükme bağlanmıştır (Bank. K. md. 64 / 3).

Birleşmeye karar verildiği takdirde, birleşecek diğer bankanın da bulunması gerekir. Özel sektör bankasının kamu bankası ile birleşmelerine olanak yoktur. Ancak özel sektör bankaları kendi aralarında ve kamu bankaları kendi aralarında birleşebilirler. Kamu bankalarının birleşmesinde bir sorun çıkmaz. Ancak özel sektör bankalarının zorunlu birleşmelerinde zorluklarla karşılaşılır.

Zorunlu birleşmesine karar verilen banka ile mali durumu kuvvetli bir bankanın birleşmelerine zorunlu olarak karar verilemez. İdarenin, özel teşebbüse müdahalesindeki gerekçe burada söz konusu değildir. Ancak Maliye Bakanlığı bankaya, zorunlu birleşmesine karar verilen banka ile birleşmesi önerilir. Bu öneri banka genel kurulunda onaylanırsa, o zaman birleşmede taraf olur. Bana karşılık mali bünyeleri zayıflamış bankaların birleşmelerinde fayda görülebilen ekonomik güçlerini birleştirmelerinde fayda görülebilir.

Bu iki aşamanın da tamamlanmasından sonra bankanın tamamen battığı düşünülebilir. Bu bakımdan maddedeki zorunlu birleşme halini, bankaların tamamen bünyelerinin zayıflamasından sonra değil, bünyelerinin zayıflamaya

başladığı an birleşme yapılması gerekir.Uygulamada bünyesi tamamen erimiş bankaların birleşmesi değil, devri görölmektedir.

Bankaların birleşmesine karar verilirken Bakanlar Kurulu bunun esas ve usullerini de kararında gösterir. Ancak devirde olduğu gibi, idarenin birleşme usulüne fazla müdahale etmemesi gerekir. Bakanlar Kurulunun birleşme kararı, genel kurulların kararlarının yerine geçer. Bunun dışında Türk Ticaret Kanunu hükümlerinin uygulanması gerekir.

Zorunlu olarak birleşen bankalara tasarruf mevduatı sigorta fonundan destek sağlanır (Bank. K.md. 64 / 3). Bakanlar Kurulu Kararında mali desteğin miktarı, vadesi faizi ve diğer şartlarını tesbit eder (Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Yönetmeliği m.13 / 1)¹²¹

BEşİNCİ BÖLÜM

şİRKET BİRLEşMELERİNDE TEK DÜZEN HESAP PLANINA UYGUN ÖRNEK ÇALIşMA

¹²¹ YASAMAN, Hamdi ; a. g. e. , S. 147 - 149

1. Sayılı muhasebe sistemi uygulama genel tebliği 26.12.1992 tarih ve 21447 sayılı resmi gazetede mükerrer sayısı ile yayınlanmıştır. Tebliğin 1994 yılına kadar uygulaması ihtiyari tutulmuş, 1994 yılının başından itibaren uyulması zorunluluğu getirilmiştir.

Sözkonusu tebliğde düzenlenen hususlar şöyledir:

- Muhasebenin temel kavramları
- Mali tabloların ilkeleri
- Mali tabloların düzenlenmesi ve sunulması
- Tek düzen hesap çerçevesi, hesap planı ve işleyişi düzenlenmiştir.¹²²

Tebliğde; düzenlemenin amacı: " Bilanço usulünde defter tutan gerçek ve tüzel kişilere ait teşebbüs ve işletmelerin faaliyet ve sonuçlarının sağlıklı ve güvenilir bir biçimde muhasebeleştirilmesi, mali tablolar aracılığı ile ilgililere sunulan bilgilerin tutarlılık ve mukayese edilebilirlik niteliklerini koruyarak gerçek durumu yansıtmalarının sağlanması ve işletmelerde denetimin kolaylaştırılması " biçiminde tanımlanmıştır.

Ayrıca yapılan düzenlemenin;

- Muhasebe bilgilerinin karar alma durumunda bulunan ilgililere yeterli ve doğru olarak ulaştırılmasına,

-Farklı işletmeler ile aynı işletmenin farklı dönemlerinin karşılaştırılmasına,

- Mali tablolarda yer alan hesap adlarına tüm kesimler için aynı anlamı vermesine,

- Muhasebe terim birliğinin sağlanması suretiyle anlaşılabilir olmasına,

- İşletmelerle ilgililer arasında güven unsurunun oluşturulmasına yönelik olduğu belirtilmektedir.

Tebliğ de vurgulanan amaçtan da görüleceği üzere, yapılan düzenleme ile Türkiye' de muhasebe uygulamalarında tek düzenin sağlanması hedeflenmekte ve tüm kesimler için işletme dilinin aynı olması amaçlanmaktadır.

¹²² AKDOĞAN, Nalan; SEVİLENGÜL, Orhan; “**Tek Düzen Muhasebe Sistemi Uygulaması**”, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Yayınları, ANKARA 1996 , S. 1

Tebliğ de, tebliğ hükümlerine hangi işletmelerin uyacağı belirtilmiştir. Buna göre bilanço esasına göre defter tutan gerçek ve tüzel kişiler, tebliğde belirtilen muhasebe usul ve esaslarını uygulamak zorundadır.

Ancak; bilanço esasına göre defter tutmakla beraber;

- Banka ve sigorta şirketleri,
- Özel finans kurumları,
- Finanssal kiralama şirketleri,
- Menkul kıymet yatırım fonları, aracı kurumlar ve yatırım ortaklıkları;

" Mali tabloların düzenlenmesi ve sunulması ", " tekdüzen hesap çerçevesi, hesap planı ve işleyişi " hükümlerine uymak zorunda değildir ki bu kurumların faaliyet konuları ayrı olduğundan, mali tabloların biçimsel yapısı ve kullandıkları hesapların niteliği farklılık göstermektedir. Bu nedenle bunlar kapsam dışında bırakılmıştır.

Ancak; sözkonusu mali kesim işletmelerinin, "muhasebe temel kavramlarına ", " muhasebe politikalarının açıklanmasına" ve "mali tablolar ilkelerine " uymaları gerekmektedir.¹²³

Üzerinde durulması gereken hususlardan biri M.S.U.G.T. 'leri ile yapılan düzenlemeler, vergi mevzuatı ve uygulaması ile ilgili hiçbir hususu düzenlememekte veya değiştirmemektedir. Bu düzenlemeler sadece muhasebe sisteminin işleyişini açıklamaya yöneliktir. (M.S.U.G.T. sıra no: 4, 18 Mart 1995 tarih ve 22231 sayı R. G.)

Çalışmamızda; birleşme işlemlerinin muhasebeleştirilmesi, yayımlanan hesap planı esas alınarak gerçekleştirilecektir.

Sözkonusu tebliğ şirket birleşmeleri üzerinde olumlu etkileri olduğunu söyleyebiliriz. Şöyle ki;

Birleşmeye katılan şirketler, tebliğde belirtilen mali tablolar ilkeleri ile, mali tabloların düzenlenmesi, sunulması ve tekdüzen hesap planı çerçevesinde gerçekleşeceğinden birleşme işlemleri doğru ve denetlenebilir bir yapı almıştır. Aynı zamanda çabukluk sağlanmış ve harcanması gereken emekte minimuma indirgenmiştir.

TTK ' nun 149. maddesi gereği birleşecek şirketlerin herbiri, aralarında tespit edilecek bir örneğe göre bilanço düzenlemem zorunlluluğu mevcuttur.

¹²³ AKDOĞAN, Nalan; SEVİLENGÜL, Orhan; a. g. e. , S. 2 - 3

Sözkonusu hüküm genel hükm kapsamındadır. 1994 yılında yürürlüğe giren muhasebe sistemi uygulama genel tebliğinin uygulamaya başlanmasından sonra bilançolar tek tip olarak düzenlendiğinden, madde hükmünde belirtilen belli bir örneğe uygun bilanço düzenleme hükmüne ihtiyaç kalmamıştır.¹²⁴

Tekdüzen hesap planı, şirketlerle normal faaliyet süreci gözönüne alınarak hazırlanmıştır; Şirketlerin birleşmesi ile ilgili bir düzenleme olmadığını görmekteyiz.

Birleşme işlemlerimizde, hesap planında yer almayan bazı hesap adları kullanılması gerekecektir. Bu açıdan uyacağımız ölçüler ise; Temel mali tablo ilkeleri varsa uygulanacak yok ise konu ile ilgili varsa yayımlanacak muhasebe standartlarına, bunların olmadığı durumlarda, işletmenin içinde bulunduğu sektörde sözkonusu işletme büyüklüğü için yaygın olarak kullanılan uygulamalara bakılacaktır. Yukarıda sayılanlar için de çözelemeyen problemlerle karşılaşıldığında ise "uluslararası standartlarda" benimsenen esaslara uyulacaktır.¹²⁵

¹²⁴ KONOR, Vedat; a. g. m. , S. 46

¹²⁵ BEKTÖRE, Sabri; SÖZBİLİR, Halim; BANAR, Kerim; "**Muhasebe İlkeleri Ve Uygulaması**"; Birlik Ofset Yayıncılık, ESKİŞEHİR 1996 , S. 25

ÖRNEK ÇALIŞMALAR

1. DEVİR (VERGİSİZ BİRLEŞME)

KAR Sanayi Ve Ticaret A.Ş. üretim kapasitesini artırmak için YAĞMUR Sanayi Ve Ticaret A.Ş. ile birleşmenin şirket için olumlu sonuçlar oluşturacağını düşünmektedir.

Yapılan ön araştırma ve görüşmeler de olumlu sonuçlanmıştır.

Bu amaçla her iki şirket Yönetim Kurulları arasında yapılan görüşmeler sonucunda, şirketlerin Olağanüstü Genel Kurullarınca da onaylanan aşağıdaki devir anlaşması imzalanmıştır

1.1. Devir Anlaşması

1.1.1. KAR Sanayi Ve Ticaret A.Ş. devredilen şirket ve YAĞMUR Sanayi Ve Ticaret A.Ş.' devralan şirket olacaktır.

1.1.2. YAĞMUR Sanayi Ve Ticaret A.Ş.'ne devredilen KAR Sanayi Ve Ticaret A.Ş. 31.12.1997 tarihli devir bilançosunda kayıtlı aktif ve pasif değerleri bir bütün halinde tüm hak ve sorumluluklarıyla birlikte aynen devralacaktır.

1.1.3. Devredilen KAR Sanayi Ve Ticaret A.Ş. 34.000.000.000-TL. öz sermayesine sahip bulunan ortaklarına aşağıdaki şekilde devralan YAĞMUR Sanayi Ve Ticaret A.Ş. tarafından nama yazılı hisse senedi verilecektir.

Ortak (A)	10.000.Adet X 680.000- TL	=	6.800.000.000-TL.
Ortak (B)	10.000.Adet X 680.000- TL.	=	6.800.000.000-TL.
Ortak (C)	10.000.Adet X 680.000- TL.	=	6.800.000.000-TL.
Ortak (D)	10.000.Adet X 680.000- TL.	=	6.800.000.000-TL.
Ortak (E)	10.000.Adet X 680.000- TL.	=	6.800.000.000-TL.

1.1.4. Devredilen KAR Sanayi Ve Ticaret A.Ş.' ne ait bütün hak ve yükümlülükler devralan YAĞMUR Sanayi Ve Ticaret A.Ş. tarafından yerine getirilecektir.

1.1.5. Devir nedeniyle YAĞMUR Sanayi Ve Ticaret A.Ş.' nin sermayesi 34.000.000.000- TL. arttırılarak 69.000.000.000- TL.'ye yükseltilecek ve sermaye artışının gerektirdiği yasal işlemler tamamlanarak tescil ve ilan edilecektir.

1.1.7. Devir işlemleri ile ilgili bütün yasal işlemler tamamlandıktan sonra alacaklıların muvafakati alınarak, KAR Sanayi Ve Ticaret A.Ş.' nin dağılımı tamamlanacak ve KAR Sanayi Ve Ticaret A.Ş.' nin Ticarat Sicilindeki kaydı silinecektir.

1.1.8. Her iki şirketin devir tarihindeki bilançoları aşağıdaki gibidir.

KAR Sanayi Ve Ticaret A.Ş.' nin 31.12.1997 Tarihli Devir Bilançosu

A	(-000)- ilavesiyle		P
<u>DÖNEN VARLIKLAR</u>		<u>KISA VADELİ YAB. KAYNAK.</u>	
KASA	10.000.000-	BANKA REDİLERİ	15.000.000-
ALICILAR	2.000.000-	SATICILAR	10.000.000-
ALACAK SENETLERİ	8.000.000-	BORÇ SENETLERİ	5.000.000-
TİCARİ MALLAR	25.000.000-		
<u>DURAN VARLIKLAR</u>		<u>ÖZ KAYNAKLAR</u>	
TAŞITLAR	18.000.000-	SERMAYE	30.000.000-
(-) B. AMORTİSMAN.	(2.000.000-)	YASAL YEDEKLER	5.000.000-
DEMİRBAŞLAR	5.000.000-	(-)DÖNEM NET ZARARI	(1.000.000-)
(-) B.AMORTİSMAN.	(2.000.000-)	_____.	
_____.			

YAĞMUR Sanayi Ve Ticaret A.Ş.' nin 31.12.1997 Tarihli Devir Bilançosu

A	(-000)- ilavesiyle	P
<u>DÖNEN VARLIKLAR</u>		<u>KISA VADELİ YAB. KAYNAK.</u>
KASA	3.000.000-	BANKA REDİLERİ 10.000.000-
BANKALAR	10.000.000-	SATICILAR 15.000.000-
ALICILAR	8.000.000-	BORÇ SENETLERİ 5.000.000-
ALACAK SENETLERİ	5.000.000-	DÖNEM KARI VE YASAL
TİCARİ MALLAR	20.000.000-	YÜKÜM. KARŞILIKLARI 800.000-
<u>DURAN VARLIKLAR</u>		<u>ÖZ KAYNAKLAR</u>
TAŞITLAR	15.000.000-	SERMAYE 35.000.000-
(-) B. AMORTİSMAN.	(3.000.000-)	YASAL YEDEKLER 4.000.000-
DEMİRBAŞLAR	16.000.000-	DÖNEM NET KARI 2.000.000-

(-) B.AMORTİSMAN. (2.200.000-)	_____.
_____.	_____.
<u>71.800.000-</u>	<u>71.800.000-</u>

1.2. Devrolan KAR Sanayi Ve Ticaret A.Ş.' nin Muhasebe Kayıtları

1	_____.	_____.
100	KASA HS.	10.000.000.000-
120	ALICILAR HS.	2.000.000.000-
121	ALACAK SENETLERİ HS.	8.000.000.000-
153	TİCARİ MALLAR HS.	25.000.000.000-
254	TAŞITLAR HS.	18.000.000.000-
255	DEMİRBAŞLAR HS.	5.000.000.000-
591	DÖNEM NET ZARARI HS.	1.000.000.000-
257	BİRİK. AMORTİS. HS.	4.000.000.000-
300	BANKA REDİLERİ HS.	15.000.000.000-
320	SATICILAR HS.	10.000.000.000-
321	BORÇ SENETLERİ HS.	5.000.000.000-
500	SERMAYE HS.	30.000.000.000-
540	YASAL YEDEKLER HS.	5.000.000.000-
Hesapların açılışı.		

2	_____.	_____.
257	BİRİK. AMORTİSMAN. HS.	4.000.000.000-
300	BANKA REDİLERİ HS.	15.000.000.000-
320	SATICILAR HS.	10.000.000.000-
321	BORÇ SENETLERİ HS.	5.000.000.000-
134	BİRLEŞİLEN ŞİRKETTEN ALACAKLAR HS.	34.000.000.000-
100	KASA HS.	10.000.000.000-
120	ALICILAR HS.	2.000.000.000-
121	ALACAK SENETLERİ HS.	8.000.000.000-
153	TİCARİ MALLAR HS.	25.000.000.000-
254	TAŞITLAR HS.	18.000.000.000-
255	DEMİRBAŞLAR HS.	5.000.000.000-

Şirket varlık ve borçlarının Bilanço değerleriyle YAĞMUR Sanyı Ve Ticaret A.Ş.' ne devri.

_____.

3_____.

242 İŞTİRAKLER HS. 34.000.000.000-

134 BİRLEŞİLEN ŞİRKETTEN
ALACAKLAR HS. 34.000.000.000-

Devredilen değerler karşılığı YAĞMUR Sanayi Ve Ticaret A.Ş.' den alınan hisse senetleri.

4_____.

500 SERMAYE HS. 30.000.000.000-

540 YASAL YEDEKLER HS. 5.000.000.000-

331 ORTAKLARA BORÇLAR 35.000.000.000-

Sermaye ve yedeklerin Ortaklar Cari Hesabına devri.

5_____.

331 ORTAKLARA BORÇLAR HS. 35.000.000.000-

242 İŞTİRAKLER HS. 34.000.000.000-

Ortakların özsermaye payları nedeniyle şirketten olan alacakları karşılığında YAĞMUR Sanayi Ve Ticaret A.Ş.' den alınan hisse senetlerinin kendilerine verilmesi.

_____.

1.3. Devralan YAĞMUR Sanayi Ve Ticaret A.Ş.' nin Muhasebe Kayıtları

1 _____.

100	KASA HS.	3.000.000.000-
102	BANKALAR HS.	10.000.000.000-
120	ALICILAR HS.	8.000.000.000-
121	ALACAK SENETLERİ HS.	5.000.000.000-
153	TİCARİ MALLAR HS.	20.000.000.000-
254	TAŞITLAR HS.	15.000.000.000-
255	DEMİRBAŞLAR HS.	16.000.000.000-
257	BİRİK. AMORTİS. HS.	5.200.000.000-
300	BANKA KREDİLERİ HS.	10.000.000.000-
320	SATICILAR HS.	15.000.000.000-
321	BORÇ SENETLERİ HS.	5.000.000.000-
370	DÖNEM KARI VE YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIĞI HS.	800.000.000-
500	SERMAYE HS.	35.000.000.000-
540	YASAL YEDEKLER HS.	4.000.000.000-
590	DÖNEM NET KARI HS.	2.000.000.000-

Hesapların açılışı.

2 _____.

501	ÖDENMEMİŞ SERMAYE HS.	34.000.000.000-
500	SERMAYE HS.	34.000.000.000-

Kül (bütün) halinde devralınan KAR Sanayi Ve Ticaret A.Ş.' nin Özsermayesi kadar çıkarılan hisse senetleri. (680.000-TL.X 50.000.Adet)

3 _____.

100	KASA HS.	10.000.000.000-
120	ALICILAR HS.	2.000.000.000-
121	ALACAK SENETLERİ HS.	8.000.000.000-

2. BİRLEŞME (VERGİLİ BİRLEŞME)

Bir veya birden çok şirket, öteden beri faaliyetlerine devam eden bir şirketle birleşme kararı alabilirler. Birleşmenin vergisiz birleşme olabilmesi için daha öncede ifade ettiğimiz gibi K.V.K.'nın 37, 38 ve 39. Maddelerine uygun devrin yapılması gerekmektedir.

K.V.K.'nın 36' cı maddesi birleşecek olan şirketlerin birleşme gereğince devredilen değerlerin bilanço değerlerinden başka bir değerle devredilmesi durumunda kar oluşabilir. Bu kar, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 36. maddesine göre " birleşme karı "olarak vergilendirilir.

ÖRNEK ÇALIŞMA

KAR Sanayi Ve Ticaret A.Ş. ile YAĞMUR Sanayi Ve Ticaret A.Ş. aynı pazara hitap eden büyük sermayeli şirketler karşısında pazar paylarını koruyabilmek için birleşmenin şirketler için olumlu sonuçlar oluşturacağını düşünmektedirler.

Yapılan ön araştırma ve görüşmeler de olumlu sonuçlanmış ve YAĞMUR SANAYİ VE TİCARET A.Ş.adı altında KAR Sanayi Ve Ticaret A.Ş. ile birleşmenin şirket çıkarlarına uygun olduğu her iki şirket tarafından tespit edilmiştir.

Bu amaçla her iki şirket Yönetim Kurulları arasında yapılan görüşmeler sonucunda, şirketlerin Olağanüsta Genel Kurullarınca da onaylanan aşağıdaki devir anlaşması imzalanmıştır

3.1. Devir Anlaşması

3.1.1. Devir olan KAR Sanayi Ve Ticaret A.Ş. ve Devir alan YAĞMUR Sanayi Ve Ticaret A.Ş. olarak birleşmeye karar vermişlerdir.

3.1.2. Devredilecek (Katılacak) KAR Sanayi Ve Ticaret A.Ş.' nin özvarlıklarının tespiti amacıyla mahkemeden Bilir kişi raporu istenmiştir. YAĞMUR Sanayi Ve Ticaret A.Ş. , KAR Sanayi Ve Ticaret A.Ş. ' ni raporda belirtilen değerler üzerinden devir alacaktır. Raporda;

- Ticari mallar 30.000.000.000- TL
- Taşıtlar 17.500.000.000- TL
- Demirbaşlar 4.500.000.000-TL
- Diğer bilanço kalemleri mukayyet değerleriyle devir alınacaktır.

3.1.3. Devredilen KAR Sanayi Ve Ticaret A.Ş. 42.000.000.000-TL Sermaye taahhüdünde bulunmuştur.

3.1.4. KAR Sanayi Ve Ticaret A.Ş.'ne ait bütün hak ve yükümlülükler YAĞMUR Sanayi Ve Ticaret A.Ş. tarafından yerine getirilecektir.

3.1.5. Devir işlemleri ile ilgili bütün yasal işlemler tamamlandıktan sonra alacaklıların muvafakati alınarak, KAR Sanayi Ve Ticaret A.Ş.' nin dağılımı tamamlanacak ve KAR Sanayi Ve Ticaret A.Ş.'nin Ticarat Sicilindeki kaydı silinecektir.

3.1.6. Her iki şirketin devir tarihindeki bilançoları aşağıdaki gibidir.

A (-000)- ilavesiyle P

YAĞMUR Sanayi Ve Ticaret A.Ş.' nin 31.12.1997 Tarihli Devir Bilançosu

3.2. KAR Sanayi Ve Ticaret A.Ş.' nin Devrettiği Değerler Ve Devredilen Net Tutarlarının Hesaplanması

107

3.3. Devrolan KAR Sanayi Ve Ticaret A.Ş.' nin Muhasebe Kayıtları

1	_____	_____.
100	KASA HS.	10.000.000.000-
120	ALICILAR HS.	2.000.000.000-
121	ALACAK SENETLERİ HS.	8.000.000.000-
153	TİCARİ MALLAR HS.	25.000.000.000-
254	TAŞITLAR HS.	18.000.000.000-
255	DEMİRBAŞLAR HS.	5.000.000.000-
591	DÖNEM NET ZARARI HS.	1.000.000.000-
	257 BİRİK. AMORTİS. HS.	4.000.000.000-
	300 BANKA REDİLERİ HS.	15.000.000.000-
	320 SATICILAR HS.	10.000.000.000-
	321 BORÇ SENETLERİ HS.	5.000.000.000-
	500 SERMAYE HS.	30.000.000.000-
	540 YASAL YEDEKLER HS.	5.000.000.000-
	Hesapların açılışı.	
2	_____	_____.

134	BİRLEŞİLEN ŞİRKETTEN		
	ALACAKLAR HS.	20.000.000.000-	
	100 KASA HS.		10.000.000.000-
	120 ALICILAR HS.		2.000.000.000-
	121 ALACAK SENETLERİ HS.		8.000.000.000-

Bilançodaki değerlerle birleşilen YAĞMUR Sanyı Ve Ticaret A.Ş.' ne devri.

3 _____.

134	BİRLEŞİLEN ŞİRKETTEN		
	ALACAKLAR HS.	30.000.000.000-	
	153 TİCARİ MALLAR HS.		25.000.000.000-
	679 OLAĞAN DIŞI GELİR VE		
	KARLAR HS.		5.000.000.000-

Ticari malların birleşilen şirkete devri ve doğan karın kaydı.

4 _____.

134	BİRLEŞİLEN ŞİRKETTEN		
	ALACAKLAR HS.	17.500.000.000-	
257	BİRİK. AMORTİS. HS.	2.000.000.000-	
	254 TAŞITLAR HS.		18.000.000.000-
	679 OLAĞANDIŞI GELİR VE		
	KARLAR HS.		1.500.000.000-

Taşıtların birleşilen şirkete devri ve doğan karın kaydı.

5 _____.

134	BİRLEŞİLEN ŞİRKETTEN		
	ALACAKLAR HS.	4.500.000.000-	
257	BİRİK. AMORTİS. HS.	2.000.000.000-	
	255 DEMİRBAŞLAR HS.		5.000.000.000-
	679 OLAĞANDIŞI GELİR VE		
	KARLAR HS.		1.500.000.000-

Demirbaşların birleşilen şirkete devri ve doğan karın kaydı.

6 _____.

300	BANKA REDİLERİ HS.	15.000.000.000-	
320	SATICILAR HS.	10.000.000.000-	
321	BORÇ SENETLERİ HS.	5.000.000.000-	
	134 BİRLEŞİLEN ŞİRKETTEN		
	ALACAKLAR HS.		30.000.000.000-

Bilançodaki değerleriyle YAĞMUR Sanyı Ve Ticaret A.Ş.' ne devredilen yabancı kaynaklar ve birleşilen şirketten alacaklar hesabına mahsubu.

7 _____ .

679 OLAĞANDIŞI GELİR VE
KARLAR H.S. 8.000.000.000-
690 DÖNEM KARI VEYA ZAR. HS. 8.000.000.000-

Varlıkların ve borçların YAĞMUR Sanyı Ve Ticaret A.Ş.' ne devri sırasında doğan karların Dönem kar / zararı hesabına devri.

8 _____ .

690 DÖNEM KARI VEYA ZAR. HS. 8.000.000.000-
590 DÖNEM NET KARI HS. 8.000.000.000-
-Birleşme karı

Birleşme karının ilgili hesaplara aktarılması.

9 _____ .

500 SERMAYE HS. 30.000.000.000-
540 YASAL YEDEKLER HS. 5.000.000.000-
331 ORTAKLARA BORÇLAR HS. 35.000.000.000-

Sermaye ve yedeklerin Ortaklar Cari Hesabına devri.

_____ .

10 _____ .

331 ORTAKLARA BORÇLAR HS. 1.000.000.000-
591 DÖNEM NET ZARARI HS. 1.000.000.000-
Birleşme nedeniyle mevcut zararın ortaklara borçlar hesabına aktarılması.

11 _____ .

590 DÖNEM NET KARI HS. 8.000.000.000-
-Birleşme karı
331 ORTAKLARA BORÇLAR HS. 8.000.000.000-

Birleşme karının ortaklar cari hesabına devri.

12 _____ .

331 ORTAKLARA BORÇLAR HS. 42.000.000.000-
134 BİRLEŞİLEN ŞİRKETTEN
ALACAKLAR HS. 42.000.000.000-

Ortakların özsermaye payları, şirketten olan alacakları nedeniyle devredilen değerlerine mahsup edilerek ödenmesi.

_____ .

3.4. Devralan YAĞMUR Sanayi Ve Ticaret A.Ş.' nin Muhasebe Kayıtları

1		
100	KASA HS.	3.000.000.000-
102	BANKALAR	10.000.000.000-
120	ALICILAR HS.	8.000.000.000-
121	ALACAK SENETLERİ HS.	5.000.000.000-
153	TİCARİ MALLAR HS.	20.000.000.000-
254	TAŞITLAR HS.	15.000.000.000-
255	DEMİRBAŞLAR HS.	16.000.000.000-
257	BİRİK. AMORTİS. HS.	5.200.000.000-
300	BANKA KREDİLERİ HS.	10.000.000.000-

320	SATICILAR HS.	15.000.000.000-
321	BORÇ SENETLERİ HS.	5.000.000.000-
370	DÖNEM KARI VE YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIĞI	800.000.000-
500	SERMAYE HS.	35.000.000.000-
540	YASAL YEDEKLER HS.	4.000.000.000-
590	DÖNEM NET KARI HS.	2.000.000.000-

Hesapların açılışı.

2 _____.

501	ÖDENMEMİŞ SERMAYE HS.	42.000.000.000-
500	SERMAYE HS.	42.000.000.000-

Kül (bütün) halinde devralınan KAR Sanayi Ve Ticaret A.Ş.' nin Özsermayesi kadar yapılan sermaye arttırımı.

3 _____.

100	KASA HS.	10.000.000.000-
120	ALICILAR HS.	2.000.000.000-
121	ALACAK SENETLERİ HS.	8.000.000.000-
153	TİCARİ MALLAR HS.	30.000.000.000-
254	TAŞITLAR HS.	17.500.000.000-
255	DEMİRBAŞLAR HS.	4.500.000.000-
300	BANKA REDİLERİ HS.	15.000.000.000-
320	SATICILAR HS.	10.000.000.000-
321	BORÇ SENETLERİ HS.	5.000.000.000-
500	ÖDENMEMİŞ SERMAYE HS.	42.000.000.000-

KAR Sanayi Ve Ticaret A.Ş.' nin sermaye taahhütlerinin karşılığında teslim ettikleri Aktif ve Pasif değerler.

_____.

YAĞMUR Sanayi Ve Ticaret A.Ş.' nin 01.01.1998 Tarihli Devir Sonu Bilançosu

A _____ (-000)- ilavesiyle P _____

DÖNEN VARLIKLAR

KASA	13.000.000-
BANKALAR	10.000.000-
ALICILAR	10.000.000-
ALACAK SENETLERİ	13.000.000-
TİCARİ MALLAR	50.000.000-

DURAN VARLIKLAR

TAŞITLAR	32.500.000-
(-) B. AMORTİSMAN.	(3.000.000-)

KISA VADELİ YAB. KAYNAK.

BANKA REDİLERİ	25.000.000-
SATICILAR	25.000.000-
BORÇ SENETLERİ	10.000.000-
DÖNEM KARI VE YASAL YÜKÜM. KARŞILIKLARI	800.000-

ÖZ KAYNAKLAR

SERMAYE	77.000.000-
YASAL YEDEKLER	4.000.000-

DEMİRBAŞLAR	20.500.000-	DÖNEM NET KARI	2.000.000-
(-) B.AMORTİSMAN.	(2.200.000-)	_____.	
_____.			
	_____.		_____.
	<u>143.800.000-</u>		<u>143.800.000-</u>

SONUÇ VE ÖNERİLER

Şirketlerin genel amaçları, karlarını maksimize ederek sürekliliklerini sağlamaktır. Bu amaçla şirketler sürekli büyüme çabası içindedirler.

Büyüme çabası içerisindeki şirketler büyüme işlemlerini iki yolla gerçekleştirmektedirler.

Birincisi şirketlerin içsel büyüme, ikinciside dış büyümedir. İçsel büyümede çeşitli risklerin olması ve yeterli sermaye birikimlerinin olmaması nedeniyle dışsal büyümeye göre daha az avantajlar içermektedir.

Şirketler dışsal büyüme yolunu çeşitli nedenlerden ötürü tercih etmektedirler. Söz konusu nedenler incelendiğinde, birleşme (dışsal büyüme) yoluyla ölçek ekonomilerinden faydalanarak sinerji etkisi sağlayıp daha yüksek fayda temin etme imkanına kavuşacaklardır. Birleşme yoluyla yetenekli yönetime kavuşabilme, riskin azaltılması, şirketler arasındaki rekabeti azaltmak, şirketlere prestij kazandırmak ve sağlanan vergi avantajları gibi nedenlerle dışsal büyümeyi tercih etmektedirler. Ayrıca globalleşen Dünya ekonomisinde rekabet edebilmek amacıyla gerek yurt içi gerekse uluslararası alanlardaki şirketlerle birleşerek büyümek şirketlerin karlılığı ve sürekliliği açısından bir nevi zorunlu hale gelmiştir.

Birleşme suretiyle büyümeyi hedefliyen şirketler öncelikle birleşme stratejilerini, amaçlarını ve hedef şirketleri belirlemeli daha sonra hedef şirket veya şirketlerle görüşmelerin yapılması gerekmektedir.

Yapmış olduğumuz araştırma ve incelemelerde Türkiye'de şirketlerin birleşerek büyümelerinin önemi konusunda pek fazla bir bilincin olmadığını gördük.

Birleşmenin önemini kavramış şirket yöneticilerinin az olması ve buna paralel olarak birleşme taleplerinin az olması hukuk sistemimizi de etkilemiş bulunmaktadır. Bu etkiyi birleşmeye yönelik yapılan düzenlemelerin az olması, olan düzenlemelerin de birçok yönden eksik olmasından anlamaktayız.

T.T.K., K.V.K. VE K.D.V.K. gibi kanunlarda birleşmeye yönelik hükümler mevcut olmakla beraber birçok konuda eksikliklerin olması nedeniyle çeşitli uygulama farklılıkları ortaya çıkmaktadır. Bu alanda mali idarenin ve Yüksek mahkemelerin vermiş olduğu kararlarla eksiklikler giderilmeye çalışılmaktadır.

Yayımlanan Standart Tek Düzen Genel Hesap Tebliğinde birleşme ile ilgili düzenlemeler olmayışı bizce büyük bir eksikliktir. Acak Tebliğde Mali tabloların düzenlenmesi ile ilgili standart bir yapı getirilmesi ise olumlu bir etki olmuştur.

T.T.K.'da şirketler arası birleşme ve devir işlemlerini T.T.K.'nın 146 - 151. Maddeleri düzenlemektedir. Ayrıca T.T.K.'nın 451. Maddesinde bir anonim şirketin diğer bir anonim şirket tarafından devralınması konusu hükme bağlanmıştır. Bundan başka birden çok anonim şirketin yeni kurulacak bir şirket tarafından devralınması T.T.K.'nın 452. Maddesinde , bir anonim şirketin bir Kamu Tüzel Kişiliği tarafından devralınması ise sırasıyla T.T.K.'nın 454' ncü maddelerinde düzenlenmiştir.

Vergi hukukunda birleşme ve devir konusunda birleşme karının doğabileceği hallere yer verilmiştir. Vergi mevzuatımızda bu konu ile ilgili hükümler özellikle Kurumlar Vergisi Kanunu'nda yer almaktadır. Nitekim K.V.K.'nin 36, 37, 38, 39, ve 42'ci maddelerinde birleşme karı ile ilgili hükümleri öngörmektedir.

Mevcut kanunlar arasında kopuklukların olduğundan bahsetmiştik. Özellikle T.T.K. birleşmeyi tasfiyesiz infisah olarak tanımlarken, K.V.K. birleşmeyi tasfiye olarak değerlendirmektedir ve birleşmelerde iktisadi varlıkların kayıtlı değerlerinden farklı olarak değerlendirilmesi durumunda kar ortaya çıkarsa, çıkan karın vergiye tabi tutulacağını öngörmektedir.

Bankaların birleşmesinde uygulanacak hükümler çok az farklılıklarla anonim şirketlerin birleşmesine benzetilmektedir. Türkiye sınırları içerisinde meydana gelen banka birleşmeleri Avrupa ülkelerindekinden çok farklı amaçlarda yapıldığını görmekteyiz özellikle Türkiye'de banka birleşmeleri banka kurtarma operasyonları şeklinde gerçekleşmiştir. Zaten mevcut hukuki yapımız banka kurtarma operasyonları konusunu da içermektedir. Dolayısıyla Türkiye'deki banka birleşmeleri; daha iyi hizmet edebilmek, hizmet ve şube ağını genişletmek, nitelikli bir yönetime sahip olmak gibi amaç ve kaygılarla yapılmadığını görmekteyiz.

Dünya'da şirket birleşmeleri hukusal yönden teşvik edilmiş olmakla beraber tekelleşmeye neden olmamak için çeşitli kanunlarla birleşmeler kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Ülkemizde ise birleşmeler kısmi olarak teşvik edilerek desteklenmiş bulunmaktadır. Ancak bu teşviklerin yeterli olmadığını görmekteyiz. Özellikle devredilen kurumun geçmiş yıllarına ait zararların devralan kurumca K.V.K.'nin 8. Maddesine 3239 sayılı kanunla eklenen 14. Maddeyle mahsup edilirken; 3946 sayılı kanunla bu uygulamaya son verilmesi birleşmeden sağlanacak vergi avantajını ortadan kaldırmıştır.

Hukuksal alanda yapılması gereken teşviklerin arasında T.T.K.'nda birleşmeye ilişkin olarak nev'i lerin aynı olma şartının kaldırılarak şirketlerin birleşmesine kolaylık salanmasıdır. Birleşmelerde uzun ve merasimli oluşu diğer zorlaştırıcı sebepler arasında olmaktadır. Bu merasimlerin kaldırılması veya en aza indirgenmesi şirket birleşmelerine olumlu katkı olacaktır.

Şirket birleşmeleri, kaynak kullanımında etkinliği arttırmasının yanı sıra özellikle ülkemizde ekonomik hayattan çekilmek üzere olan şirketlerin tekrar ekonomik hayata kazandırılması için etkili bir araç olarak kullanılabilir. Büyüyerek rakipleri karşısında daha etkili olmayı hedefleyen, yetenekli yönetime sahip olmayan, düşük kapasite ile çalışan ve boş kapasitesini çalıştırmak isteyen şirketler v.b. gibi değişik hedef ve sorunları bulunan şirketlerin doğru şirketlerle birleşmeyi tercih etmek suretiyle hedeflerine ulaşarak çok büyük kazanımlar sağlayacaklardır.

Şirketler birleşmeye karar vermeleri durumunda K.V.K.'nın vergisiz birleşme (Devir) tarifine uygun birleşmenin seçilmesi; varlık ve borçların aynen devredilmesi nedeniyle değerleme farkının doğmamasına, dolayısıyla birleşmeden doğacak verginin olmaması anlamına geleceğinden şirketler bu yönden bir kazanım içinde olacaklardır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

ABBASOĞLU, M.Nadi; ”**Kurumlarda Tasfiye, Birleşme ve Devir Hükümlerine Genel Bir Bakış**”; Vergi sorunları Dergisi, Mayıs 1991

AKDOĞAN, Nalan; SEVİLENGÜL, Orhan; “**Tek Düzen Muhasebe Sistemi Uygulaması**”; Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Yayınları, ANKARA 1996

AKGÜÇ, Öztin; ”**Finansal Yönetim**”; Muhasebe Enstitüsü Yayınları No:56 İSTANBUL 1989

ALTUĞ, Osman; HANİFİ, Ayboğa; ”**Örnekli Uygulamalı Şirket Kuruluşları**”, Evrim Yayınevi ESKİŞEHİR 1996

AYDIN, Nurhan; ”**İşletmelerin Birleşmelerinde Finansal Analiz ve Bir Uygulama Örneği**”; T.O.B.B.Yayın No:150, ANKARA 1990

BEKTÖRE, Sabri; SÖZBİLİR, Halim; BANAR, Kerim; ”**Muhasebe İlkeleri Ve Uygulaması**”, Birlik Ofset Yayıncılık, ESKİŞEHİR 1996

BEKTÖRE, Sabri; BENLİGİRAY, Yılmaz; AYDIN, Davut; ”**Şirketler Muhasebesi**”; Birlik Ofset Yayıncılık, ESKİŞEHİR 1997

CANOĞLU, M. Ali; HACIRÜSTEMOĞLU, Rüstem; ”**Vergi Uygulamaları ve Muhasebesi**”; Beta Basın Yayın, İSTANBUL 1990

CEYLAN, Ali; ”**İşletme İktisadı ve Muhasebe**”; Uludağ Üniversitesi İ.İ.B.F. Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayın No:53, BURSA 1991

DOĞAN, Ali Abdullah; ”**Sermaye Şirketleri Kuruluş Ve Genel Kurul Rehberi**”, Turhan Yayınevi ANKARA

DOMANIÇ, Hayri; ”**Türk Ticaret Kanunu Şerhi**”; Temel Yayınları, İSTANBUL 1988

ERTUNA, Özcan; ”**İşletme Finansmanı**”; Anadolu Üniversitesi Yayın No:71 ESKİŞEHİR 1994

ERTÜRK, Mümin; ” **İşletme Biliminin Temel İlkeleri**”; Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 1995

ERTÜRK, İsmail; ”**Şirket Birleşmeleri**”; Sermaye Piyasası Dergisi, Ağustos 1986

GÖNENLİ, Atilla; ”**İşletmede Finansal Yönetim**”; İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayını No: 250, İSTANBUL 1991

GÜR, Mehmet; ”**Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum Ve Açıklamaları**”; Okul Matbaacılık, ANKARA 1986

GÜL, M.Musa; ”**Banka ve Ekonomik Yorumlar Dr.**”; No:6 1971

KARALAR, Rıdvan; ”**İşletme Temel Bilgiler İşlevler**”; Etam Matbaa A.Ş. ESKİŞEHİR 1994

KARAYALÇIN, Yaşar; ”**Muhasebe Hukuku**” Genişletilmiş ikinci baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayın No:216, ANKARA 1988

KIZILOT, Şükrü; EYÜPGİLLER, Saygın; ”**Şirketler Muhasebesi Hukuku Vergilendirilmesi ve Mevzuatı**”; Yaklaşım Yayınları, ANKARA 1995

KİSHALI, Yunus; ”**Şirketler Muhasebesi**”; Atatürk Üniversitesi Basımevi, ERZURUM 1991

KONOR, Vedat; ”**Anonim Şirketlerde Birleşme ve Devir**”; Mükellefin Dergisi, Sayı 54, Haziran 1997

MAÇ, Mehmet; ”**Son Değişikliklerle Kurumlar Vergisi**”, Denet Yayınları İSTANBUL 1995

MÜFTÜOĞLU, M. Tamer; ”**İşletme İktisadı**”; Turhan Kitabevi, ANKARA 1994

PAKLAR, Selahattin; ”**Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum Ve Uygulaması**”; Genişletilmiş 2. baskı İstanbul matbaası 1987

PALOMBO, Lüizet; ”**Banka Birleşmeleri ve Satın Almaları**”; Bankalar Birliği araştırma Tebliğleri Serisi Sayı: 1997- 04; şubat 1997 İSTANBUL

PEHLİVAN, Osman; BAYRAKLI H.Hüseyin ; ”**Vergi Hukuku İlkeleri Ve Türk Vergi Sistemi**”; Eser Ofset Matba. TRABZON 1998

SABUNCUOĞLU, Zeyyat; ”**İşletme I-II**” BURSA 1991

SAĞLAM, Erdoğan; ”**Birleşme Halinde Amortisman Ve Yeniden Değerleme Uygulaması**”; Vergi Dünyası Dergisi, Ocak 1998, Sayı 97

SAVAÇ, M. Arif; ”**Ticaret Şirketleri Uygulaması ve Muhasebesi**”; Temel Yayınları Ocak 1987

SİPAHİOĞLU, Y. Hürol; "**Anonim ve Limited Şirketlerde Birleşme ve Devir işlemleri**"; Maliye Postası Dergisi 1 Nisan 1997, Sayı 398

ŞAHİN, S. Serdar; TATAROĞLU, Tayfun; "**Örneklerle uygulamalı Şirket Kuruluşları**"; Yasa Yayınları Yayın No: 072 , Nisan 1995

TARAKÇI, Hızır; "**Birleşme Halinde Birleşen Kurumun Özsermayesi KDV Matrahı Olurmu**";Yaklaşım Der. Sayı 8, Ağustos 1993

TÜRK, Hikmet Sami; "**Ticaret Ortaklıklarının Birleşmesi**"; Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, ANKARA 1986

VARLIK, Levent; "**Şirket Evlilikleri**"; İşletme ve Finans Dr., Ağustos 1989

YASAMAN, Hamdi; "**Anonim Ortaklıklarının Birleşmesi**"; Banka ve Ticaret Araştırma Enstitüsü, ANKARA 1995

ZEYBEK, Yasemin; "**Borçlanarak Gerçekleştirilen Şirket Satınalmaları**", Sermaye Piyasası Kurulu Yayın No:28, ANKARA 1996

